

Maria Kekkonen

MIKÄ TEKEE POLIITIKOISTA LUOTETTAVIA?

Kokeellinen tutkimus poliitikkojen
luotettavuutta rakentavista tekijöistä

TIIVISTELMÄ

Maria Kekkonen: Mikä tekee poliitikoista luotettavia? Kokeellinen tutkimus poliitikkojen luotettavuutta rakentavista tekijöistä
Pro gradu -tutkielma
Tampereen yliopisto
Politiikan tutkimuksen tutkinto-ohjelma / Valtio-oppi
Elokuu 2023

Vuoden 2019 eduskuntavaalitutkimuksessa yli 70 prosenttia vastaajista arvioi luotettavuuden vaikuttaneen heidän ehdokasvalintaansa ratkaisevasti tai paljon. Toisin sanoen, poliitikkojen toivotaan olevan luotettavia henkilöitä. Pro gradu -tutkielmani tarkoituksena oli pohtia teoreettisesti 1) mitä luotettavuudella tarkoitetaan ja 2) miten luotettavuuden käsite suhteutuu poliittisen luottamuksen käsitteeseen. Empiirisesti tutkin 1) missä määrin luotettavuuden osatekijät selittävät poliitikkoihin kohdistuvaa luottamusta, 2) selittävätkö luotettavuuden osatekijät poliitikkoihin kohdistuvaa luottamusta eri asteisesti, sekä 3) missä määrin sosiaalinen luottamus selittää poliitikkoihin kohdistuvaa luottamusta.

Tutkielmassa keskeistä on luotettavuuden teoretisointi suhteessa poliittisen luottamuksen käsitteeseen. Teoretisoinnin pohjalta kuvaan luotettavuuden ja poliittisen luottamuksen välisen suhteen prosessina, jossa kansalainen arvioi jonkin poliittisen toimijan tai instituution luotettavuutta ja tämän pohjalta joko luottaa tai ei luota kyseiseen kohteeseen. Luotettavuuden arvioinnin on teoreettisesti katsottu pohjaavaan luotettavuuden osatekijöihin, jotka ovat pätevyys, välittäminen, vastuunalaisuus ja ennustettavuus. Tässä tutkielmassa selvitin, mikäli teoria saa tukea myös empiirisesti.

Keräsin empiirisistä analyysejä varten kvantitatiivisen aineiston. Keräsin aineiston vinjetteihin pohjautuvalla kyselytutkimuskokeella, jossa operationalisoin jokaisesta luotettavuuden osatekijästä oman vinjettinsä eli lyhyen kuvitteellisen kertomuksen. Vinjeteissä kuvasin tilanteen, jossa luotettavuuden osatekijät ovat toteutuneet heikosti kuvitteellisen poliitikon toiminnassa. Toteuttamiseen hyödynsin Tampereen yliopiston päätöksentekolaboratorion (DMLab) osallistujatietokantaa. Huhtikuussa 2023 toteuttamani kyselytutkimuskokeeseen vastasi yhteensä 204 Tampereen yliopiston ja ammattikorkeakoulun opiskelijaa. Tutkimusmenetelminä sovelsin kvantitatiivisista menetelmistä sekä kuvailevia tilastollisia menetelmiä että lineaarista regressioanalyysiä. Kuvailevien analyysien avulla selvitin, missä määrin luotettavuuden osatekijät selittävät poliitikkoihin kohdistuvaa luottamusta. Lineaarisen regressioanalyysin keinoin tarkastelin, selittävätkö luotettavuuden eri osatekijät poliitikkoihin kohdistuvaa luottamusta eriasteisesti sekä sitä, missä määrin sosiaalinen luottamus selittää poliitikkoihin kohdistuvaa luottamusta.

Kuvailevat analyysit osoittavat, että poliitikkoihin kohdistuva luottamus on keskimääräistä heikompaan jokaisen vinjetin esittämisen jälkeen kuin ennen vinjetin esittämistä. Lineaarisesta regressioanalyysistä on puolestaan nähtävissä, että luotettavuuden osatekijät selittävät luottamusta vinjetissä esitettyyn kuvitteelliseen poliitikkoon eri asteisesti. Välittämisen vinjetin saaneet eroavat ainoana ryhmänä tilastollisesti merkitsevästi vertailtavasta, pätevyyden vinjetin saaneiden ryhmästä muiden perinteisesti poliittiseen luottamukseen vaikuttavien tekijöiden ollessa kontrolloituina. Lisäksi lineaarinen regressioanalyysi osoittaa, että yleinen sosiaalinen luottamus kasvattaa myös luottamusta kuvitteelliseen poliitikkoon.

Havainto alhaisen välittämisen merkityksestä kytkeytyy mediassa ja tutkimuskirjallisuudessa esitettyyn pohdintaan empatian kuulumisesta politiikkaan. Vaikka kerätyn aineiston rajoitteilla ja vinjettien operationalisoinnilla saattoi olla vaikutuksensa tuloksiin, voidaan päätellä, että kansalaisten hyvinvoinnista välittäminen on keskeinen poliitikkojen luotettavuuteen vaikuttava tekijä. Tutkielma myös tukee tutkimuskirjallisuudessa paljon puhuttanutta yhteyttä sosiaalisen ja poliittisen luottamuksen välillä.

Avainsanat: Poliittinen luottamus, luotettavuus, luotettavuuden osatekijät, kokeellinen tutkimus, kyselytutkimuskoe, vinjetit

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

SISÄLLYSLUETTELO

1. Johdanto	1
2. Tutkielman tausta ja tavoitteet	5
3. Teoreettinen viitekehys	9
3.1. Poliittisen luottamuksen ja luotettavuuden välinen suhde.....	9
3.2. Luotettavuuden osatekijät.....	13
3.2.1. Pätevyys.....	14
3.2.2. Välittäminen.....	14
3.2.3. Vastuunalaisuus.....	15
3.2.4. Ennustettavuus.....	16
3.3. Poliittisen luottamuksen ja epäluottamuksen muodot.....	16
3.3.1. Skeptinen ja sinisilmäinen luottamus.....	17
3.3.2. Skeptinen ja kyyninen epäluottamus.....	18
3.3.3. Mikseivät kaikki ole skeptisiä?.....	23
3.4. Poliittisen luottamuksen tasoon vaikuttavat tekijät.....	24
3.4.1. Kulttuuriset teoriat.....	24
3.4.2. Institutionaaliset teoriat.....	26
3.4.3. Poliittisen kommunikaation teoriat.....	26
4. Aineisto ja menetelmä	27
4.1. Kokeellinen tutkimus.....	27
4.2. Kyselytutkimuskoe.....	28
4.3. Vinjetit.....	29
4.4. Aineiston keruu.....	31
5. Analyysit ja muuttujat	31
5.1. Regressioanalyysi tilastollisena menetelmänä.....	32
5.1.1. Selitettävä ja selittävät muuttujat.....	32
5.1.2. Kontrollimuuttujat.....	35
5.1.3. Manipulaation tarkistus.....	40
5.2. Hypoteesit.....	41
6. Analyysi	43
6.1. Aineiston kuvaus.....	43
6.2. Kuvaileva analyysi.....	45
6.3. Lineaarinen regressioanalyysi.....	50
6.3.1. Regressiomalli.....	50

6.3.2. Regressiomallin selitysaste	51
6.3.3. Regressiomallin sopivuus ja luotettavuus	53
6.3.4. Lineaarisen regressioanalyysin tulokset	55
6.4. Manipulaation tarkistus	59
7. Johtopäätökset	64
Lähteet	73
Liitteet	81

LUETTELO KUVIOISTA

Kuvio 1. Poliittisen luottamuksen ja luotettavuuden välinen suhde.	13
Kuvio 2. Poliittisen luottamuksen ja luotettavuuden välinen suhde eri luottamuksen ja epäluottamuksen muodot huomioiden.	20
Kuvio 3. Poliittisen luottamuksen ja epäluottamuksen eri muotojen kaarimainen kuvaus.	22
Kuvio 4. Selitettävän muuttujan taso vinjettikohtaisesti.	49
Kuvio 5. Selitettävän muuttujan ja manipulaation tarkistuksien väliset Spearmanin korrelaatiokertoimet vinjettikohtaisesti.	62

LUETTELO TAULUKOISTA

Taulukko 1. Tutkielman tutkimuskysymykset.	9
Taulukko 2. Kontrollimuuttujien operationalisointi ja vastausvaihtoehdot.	37
Taulukko 3. Vinjettejä koskevien manipulaation tarkistuksien operationalisointi ja vastausvaihtoehdot.	41
Taulukko 4. Vinjettikohtaiset jakaumat sukupuolen mukaan.	44
Taulukko 5. Vinjettikohtaiset jakaumat iän mukaan.	45
Taulukko 6. Poliittisen luottamuksen keskiarvo instituutioittain.	46
Taulukko 7. Selitettävän muuttujan keski- ja hajontaluvut vinjettikohtaisesti.	46
Taulukko 8. Lineaarinen regressioanalyysi luotettavuuden osatekijöiden keskinäistä painoarvoa ja sosiaalisen luottamuksen vaikutusta koskien.	56
Taulukko 9. Selitettävän muuttujan normaalijakautuneisuustestien tulokset vinjettikohtaisesti.	60
Taulukko 10. Manipulaation tarkistuksien normaalijakautuneisuustestien tulokset vinjettikohtaisesti.	61

1. Johdanto

Suomen eduskuntavaalitutkimuksissa (2007–2019) on selvitetty, mitkä tekijät vaikuttavat äänestäjäkunnan ehdokasvalintaan. Ehdokkaan puoluekannan sekä näkemysten ja kannanottojen ohella ehdokkaan luotettavuus nousee tärkeimpien tekijöiden joukkoon. Esimerkiksi vuoden 2019 eduskuntavaalitutkimuksessa yli 70 prosenttia arvioi ehdokkaan luotettavuuden vaikuttaneen ehdokkaan valintaan joko ratkaisevasti tai paljon (liite 1). Toisin sanoen, poliitikkojen toivotaan olevan luotettavia henkilöitä. Mutta mitä oikeastaan tarkoitetaan poliitikon luotettavuudella? Mikä nimenomaisesti tekee poliitikosta luotettavan? Pro gradu -tutkielmani tarkoituksena on pureutua edellä esitettyihin kysymyksiin teoretisoimalla luotettavuuden käsitettä sekä tutkimalla vinjetteihin pohjautuvalla kyselytutkimuskokeella sen eri osatekijöiden merkitystä poliitikkoihin kohdistuvassa luottamuksessa. Lisäksi esitän tutkielmassa pohdintaa liittyen poliitikkojen kaksinaiseen asemaan luottamuksen suhteen: luottamus voi kohdistua poliitikkoihin yleisesti tai vaihtoehtoisesti muodostua joistakin yksittäisistä poliitikoista syntyvän kuvan pohjalle. Poliittisen auktoriteettiaseman lisäksi poliitikot voivat näyttäytyä nykyisin esimerkiksi henkilökohtaisten sosiaalisen median tilien myötä samaistuttavampina tavallisten kansalaisten näkökulmasta kuin aiemmin. Tämän vuoksi olen analyyseissä kiinnostunut myös sosiaalisen, kanssaihmiisiin kohdistuvan luottamuksen yhteydestä poliitikkoihin kohdistuvassa luottamuksessa.

Tutkielmassa keskeistä on luotettavuuden käsitteen teoretisointi suhteessa poliittisen luottamuksen käsitteeseen. Molemmilla voidaan yksinkertaistaen viitata kansalaisen ja poliittisen järjestelmän väliseen suhteeseen, mutta tässä tutkielmassa kiinnostuksen kohteenani on nimenomaan käsitteiden välinen ero. Kuvaan tutkielmassa luotettavuuden ja poliittisen luottamuksen suhteen prosessina, jossa kansalainen arvioi jonkin poliittisen toimijan tai instituution luotettavuutta ja tämän pohjalta hänelle yksinkertaistettuna syntyy luottamus tai epäluottamus kyseistä kohdetta kohtaan. Luotettavuuden arviointi toimii siis luottamuksen syntymisen tai kariutumisen pohjana. Luotettavuuden osatekijöitä koskevaan teoriaan pohjaten arviointi voi kohdistua niin poliittisiin yksilötason toimijoihin kuten poliitikkoihin, kuin myös instituutioihin kuten hallitukseen. Tässä tutkielmassa rajaan arvioinnin kuitenkin koskemaan vain poliitikkoja, sillä he ovat monellakin tapaa hyvin hedelmällinen tutkimuksen kohde.

Monissa Euroopan maissa ja erityisesti Pohjoismaissa Suomi mukaan lukien luottamus poliittisiin instituutioihin on perinteisesti ollut vähintäänkin kohtuullisella tasolla (Bäck & Kestilä-Kekkonen

2019b, 11). Instituutioiden välillä on kuitenkin Suomessakin havaittavissa eroja: siinä missä esimerkiksi presidenttiin luotetaan hämmästyttävän paljon ajasta riippumatta, on poliitikkoihin kohdistuva luottamus ollut huomattavasti alhaisempaa. Esimerkiksi vuoden 2019 eduskuntavaalitutkimuksessa poliitikot olivat Euroopan unionin rinnalla alhaisinta luottamusta nauttiva poliittinen instituutio (liite 2). Tämän vuoksi onkin hedelmällistä tutkia, mihin luottamus tai sen puute oikeastaan perustuu. Myös Suomen vaalijärjestelmää voidaan pitää perusteena poliitikkoihin kohdistuvalle tutkimukselle. Presidentinvaaleja lukuun ottamatta kaikissa Suomen vaaleissa käytetään avointa listavaalia. Avoimella listavaalilla tarkoitetaan järjestelmää, jossa äänestäjä antaa äänensä yhdelle ehdokkaalle ja kunkin puoleen listalla ehdokkaiden läpimenojärjestys perustuu siihen, kuinka paljon yksittäiset ehdokkaat ovat saaneet henkilökohtaisia ääniä. Verrattuna esimerkiksi suljettuun listavaaliin, jossa ehdokkaiden järjestys listalla on ennalta määrätty, korostaa listan avoimuus ehdokkaiden henkilökohtaisia ominaisuuksia ja niiden punnitsemista äänestyspäätöstä tehdessä.

Poliitikot ovat myös siitä mielenkiintoinen tutkimuskohde luottamuksen suhteen, että aiemmin mainitun mukaisesti luottamus poliittikkoon voi rakentua kahden erilaisen näkökulman kautta. Luottamus voi koskea poliitikkoja yleisesti tai vaihtoehtoisesti rakentua yksittäisten, usein henkilöityvien poliitikkojen varaan. Toisin sanoen, vaikka henkilö ei luottaisi poliitikkoihin yleisesti, voi hän silti luottaa yksittäisiin poliitikkoihin. Päinvastaisesti, vaikka henkilö ei luottaisi yksittäisiin poliitikkoihin, voi hän silti kokea luottavansa poliitikkoihin yleisesti. Painottelu yleisen ja yksilöllisen roolin välillä tuo myös sosiaalisen luottamuksen teorian osaksi keskustelua. Sosiaalinen luottamus voidaan kokonaisuutena ymmärtää kansalaisten uskona siihen, etteivät toiset henkilöt tahallaan vahingoita heitä, jos se on vältettävissä (Freitag 2003; Delhey & Newton 2003). Sosiaalisesta luottamuksesta voidaan kuitenkin erottaa myös kaksi erillistä muotoa: yleistetty ja erityinen luottamus (Putnam 2000; Uslaner 2002). Näistä ensimmäisellä viitataan yleisesti ihmisiin kohdistuvaan luottamukseen ja jälkimmäisellä taas pienempiin, tarkemmin rajattuihin ihmisryhmiin kohdistuvaan luottamukseen. Poliitikkojen kohdalla sosiaalisella luottamuksella voidaan ajatella tarkoitettavan yleistettyä luottamusta, sillä se, että poliitikot ovat oma erityinen ryhmänsä, siirtää heidät nimenomaisesti poliittisen luottamuksen puolelle. Poliitikkoihin kohdistuvassa luottamuksessa näkyvätkin samanaikaisesti poliittinen ja sosiaalinen (yleistetty) luottamus. Kuljetan näin problematisointia poliitikkojen kaksinaisesta roolista sekä poliittisen ja sosiaalisen luottamuksen yhteydestä tiiviisti mukana pitkin tutkielmaa. Tämä yhteys on myös läsnä luotettavuuden osatekijöitä koskien vinjettien operationalisoinnissa. Poliitikkojen monellakin tapaa mielenkiintoisen aseman

vuoksi rajaan tarkastelun tässä tutkielmassa nimenomaisesti poliitikkoja ja heidän luotettavuutensa arviointia koskevaksi.

Luotettavuuden arviointi perustuu arvioitavan kohteen määrättyihin ominaisuuksiin, joita voidaan tutkimuskirjallisuutta mukaillen kutsua luotettavuuden osatekijöiksi. Nimenomaisesti poliittisen luottamuksen kirjallisuudessa vakiintuneeksi viittauskohteeksi on noussut Kaspersonin, Goldingin ja Tulerin (1992) teoreettinen hahmotelma luotettavuuden osatekijöistä. Osatekijöitä on heidän mukaansa neljä: *pätevyys, välittäminen, vastuunalaisuus ja ennustettavuus*. Pätevyydellä viitataan arvioitavan kohteen kykyyn toimia kansalaisten odotusten mukaisesti. Välittäminen viittaa puolestaan haluun toimia kansalaisten arvojen ja intressien mukaisesti. Vastuunalaisuus kuvastaa kansalaisten mahdollisuutta valvoa arvioitavan kohteen toimia sekä asettaa hänet vastuuseen, mikäli kohde toimii vastoin odotuksia. Ennustettavuus liittyy nimensä mukaisesti arvioitavan kohteen toimien ennakoitavuuteen ja johdonmukaisuuteen. Näillä kaikilla neljällä osatekijällä on katsottu olevan merkittävä rooli luotettavuuden arvioinnissa (Kasperson ym. 1992). Mikäli arvioitava kohde eli tässä tutkielmassa poliitikko koetaan riittävän päteväksi, välittäväksi, vastuunalaiseksi ja ennustettavaksi, kokee kansalainen todennäköisesti luottamusta häntä kohtaan. Mikäli eri osatekijöiden taas ei koeta täyttyvän vaaditulla tavalla, ei kansalainen samalla tapaa luota poliitikkoon vaan päinvastoin, kokee todennäköisesti jonkin asteista epäluottamusta häntä kohtaan.

Tarkoitukseni on selvittää, millainen merkitys näillä neljällä osatekijällä on poliitikkoihin kohdistuvassa luottamuksessa. Toisin sanoen, testaan tutkielmassa Kaspersonin, Goldingin ja Tulerin (1992) teoreettista hahmotelmaa luotettavuuden osatekijöiden merkityksestä empiirisesti kokeellista tutkimusta hyödyntäen. Tarkastelen kyselytutkimuskokeen avulla, missä määrin luotettavuuden osatekijät selittävät poliitikkoihin kohdistuvaa luottamusta. Edelleen esitän kysymyksen luotettavuuden osatekijöiden keskinäisestä suhteesta, teorian itsessään jättäessä tämän kysymyksen avoimeksi. Tarkoitukseni on selvittää, selittävätkö luotettavuuden osatekijät poliitikkoihin kohdistuvaa luottamusta eri asteisesti. Koetaanko esimerkiksi poliitikon pätevyys tärkeämmäksi luottamuksen rakentumisen kannalta kuin poliitikon ennustettavuus? Lisäksi olen tutkielmassa kiinnostunut sosiaalisen luottamuksen vaikutuksesta poliitikkoihin kohdistuvassa luottamuksessa. Poliittisella ja sosiaalisella luottamuksella on havaittu olevan vahva yhteys keskenään, mutta myös luottamuksen rakentuminen kahden eri näkökulman kautta riippuen siitä, arvioidaanko poliitikkoja yleisesti vai yksittäistä poliitikkoa, nostaa sosiaalisen luottamuksen merkityksen mielenkiintoiseksi

tarkastelun kohteeksi. Osana analyysija tutkinkin, missä määrin sosiaalinen luottamus selittää poliitikkoihin kohdistuvaa luottamusta.

Luotettavuuden osatekijöiden empiiristä tutkimista varten toteutin kyselytutkimuskokeen. Kyselytutkimuskoetta voidaan yksinkertaistettuna pitää kyselytutkimukseen sisällytettynä kokeellisena tutkimuksena, jossa koeasetelman avulla voidaan tutkia määrätyn muuttujan kausaalista vaikutusta vastemuuttujaan. Kyselytutkimuskokeiden on katsottu soveltuvan esimerkiksi abstraktien ilmiöiden operationalisoinnin kehitykseen (Mutz 2011, 25). Tällaisina voidaan pitää esimerkiksi luotettavuuden osatekijöitä, joista ei löydy vakiintunutta, empiiristä tutkimusta. Kyselytutkimuskokeessa hyödynsin luotettavuuden osatekijöistä muodostettuja vinjettejä. Yksinkertaistettuna vinjetissä kuvataan jokin hypoteettinen tilanne, jossa tutkimuksen kohteena olevaa tekijää tai tekijöitä systemaattisesta vaihdellaan niin, että hypoteettisia tilanteita muodostuu vaihdosten myötä lopulta useita erilaisia. Nämä eri muunnelmat näytetään eri vastaajille, jonka myötä eri ryhmien käyttäytymistä manipulaation seurauksena voidaan vertailla. Jokaisesta luotettavuuden osatekijästä muodostin oman vinjettinsä, joka kuvasi kyseistä osatekijää. Esimerkiksi pätevyyden vinjetin kohdalla kuvasin vastaajille tilanteen, jossa poliitikko ei teoriassa osoita pätevyyttä toimia tehtävässään. Tämän hypoteettisen tilanteen luettuaan vastaaja arvioi, kuinka paljon hän kyseiseen poliitikkoon luottaa. Kyselytutkimuskokeessa tarkoitukseni oli saada selville luotettavuuden osatekijöiden puhdas vaikutus poliitikkoihin kohdistuvassa luottamuksessa monien muiden poliittiseen luottamukseen vaikuttavien tekijöiden ollessa kontrolloituna. Muut kyselytutkimuskokeen muuttujat esittelen tarkemmin tutkielman luvussa 5.1.2.

Rakenteellisesti tutkielma jakautuu johdanto mukaan lukien seitsemään lukuun. Johdannon jälkeisessä luvussa 2 taustoitan tutkielmaa esittelemällä aihepiirin aiempaa tutkimusta. Lisäksi avaan luvussa kootusti tälle tutkielmalle asetettuja tavoitteita, joiden pohjalta olen muodostanut kolme tutkimuskysymystä. Luvussa 3 esittelen tutkielman teoreettisen viitekehyksen, joka rakentuu poliittisen luottamuksen ja luotettavuuden käsitteiden ympärille. Luvussa 4 puolestaan avaan kokeellisen tutkimuksen, kyselytutkimuskokeen ja vinjettien käytön logiikkaa. Yleisemmän esittelyn jälkeen käyn läpi, miten itse toteutin aineistonkeruun. Luvussa 5 avaan tutkielman menetelmällisiä valintoja. Luvussa esittelen hyödynnettävän lineaarisen regressioanalyysin perusidean ja kaikki analyysiin mukaan valitut muuttujat koodauksineen. Luvun lopuksi asetan myös tarkemmat hypoteesit empiirisiä analyysija koskien. Analyysien tuloksia koskevan luvun 6 aloitan kuvaamalla kerätyn aineiston keskeisimmät jakaumat. Tämän jälkeen siirryn yksi empiirinen tutkimuskysymys

ja sitä vastaava hypoteesi kerrallaan käymään läpi analyysien tuloksia. Aloitan kuvailevista analyyseistä ja siirryn sen jälkeen lineaarisen regressioanalyysin käsittelyyn. Lisäksi käyn luvussa läpi vinjettien operationalisointia koskevat manipulaation tarkistukset. Tutkielman päättävässä luvussa 7 kirjoitan vielä auki tutkielman johtopäätökset.

2. Tutkielman tausta ja tavoitteet

Poliittinen luottamus on kiinnostanut alamme tutkijoita jo pitkään monitulkintaisuutensa ja demokratia-arvonsa puolesta. Sen lisäksi, että poliittinen luottamus on omana käsitteenäänkin monitulkintainen, on sillä myös monia rinnakkaiskäsitteitä, kuten poliittinen tuki, poliittinen epäluottamus ja sosiaalinen luottamus. Näiden suhde poliittiseen luottamukseen on niin ikään monimutkainen. Nämä seikat ovat johtaneet lukuisiin teoreettisen lähestymistavan omaaviin tutkimuksiin (ks. esim. Easton 1965, 1975; Norris 1999, 2011, 2022). Toinen tutkijoita kiinnostanut seikka on luottamuksen demokratia-arvo. Poliittisen luottamuksen demokratia-arvolla viitataan luottamuksen tason ja demokratian toimivuuden kiistattomaan yhteyteen. Korkean poliittisen luottamuksen on havaittu esimerkiksi tekevän markkinoiden ja erilaisten yhteiskunnallisten instituutioiden toiminnasta jouhevampaa sekä laajemmin myös vakauttavan poliittisia järjestelmiä (Listhaug & Ringdal 2008; Norris 2022; Bäck ym. 2016, 380). Päinvastaisesti poliittisen luottamuksen puutteen on taas katsottu pidemmällä aikavälillä hidastavan erilaisten uudistusten tekemistä (Hooghe & Zmerli 2011). Lisäksi poliittisen luottamuksen tasolla on katsottu olevan yhteys yhteiskunnan valvonnan tarpeeseen ja demokraattisia järjestelmiä kohtaan osoitetun legitimitetin tasoon (Listhaug & Ringdal 2008; Easton 1965). Luottamusta voidaankin yleisesti kuvata yhteiskunnallista järjestelmää koossa pitävänä liimana ja poliittista järjestelmää voitelevana öljynä, jonka ansiosta sujuva päätöksenteko on mahdollista (van der Meer & Zmerli 2017, 1).

Monitulkintaisuus sekä merkitys yhteiskunnan ja demokratian toimivuudelle ovatkin kannustaneet ymmärtämään poliittista luottamusta niin teoreettisesti kuin empiirisesti. Myöskään jatkuva huoli poliittisen luottamuksen tason laskusta ei luonnollisesti ole vähentänyt halua ja tarvetta tutkia ilmiötä (van der Meer & Zmerli 2017, 1). Yksittäisten tutkimuksien lisäksi kiinnostus ilmiötä kohtaan on näkynyt laajojen tutkimushankkeiden toteuttamisena. Esimerkiksi vuonna 2017 julkaistu teos *Handbook on Political Trust* keräsi yhteen ilmiön tunnetuimpia tutkijoita pyrkimyksenään luoda yleistajuinen ja kattava katsaus poliittiseen luottamukseen ja sen tutkimusperinteeseen (Zmerli & van der Meer 2017). Saman tavoitteen omaisi myös Eric M. Uslanerin toimittama, sosiaalista ja poliittista

luottamusta avaava teos *The Oxford Handbook of Social and Political Trust* (Uslaner 2017a). Myös Suomessa on toteutettu samankaltaisia laajojakin poliittista luottamusta ja sen tasoa kartoittavia tutkimuksia (esim. Bäck & Kestilä-Kekkonen 2019a). Tutkimushankkeiden lisäksi erilaiset maakohtaiset, alueelliset ja kansainväliset kyselytutkimukset pyrkivät kartoittamaan poliittisen luottamuksen tasoa niin ajallisesti kuin alueellisesti (esim. Suomen kansallinen eduskuntavaalitutkimus, European Social Survey, World Values Survey). Niin edellä mainittujen laajempien tutkimushankkeiden kuin myös muiden yksittäisten tutkimusten lähtökohtana on pääsääntöisesti ollut tutkia esimerkiksi seuraavia kysymyksiä: mitä poliittisella luottamuksella tarkoitetaan, millaisiin kohteisiin poliittinen luottamus kohdistuu, miten luottamus voidaan operationalisoida, millaisin keinoin tietoa luottamuksesta voidaan kerätä ja millaiset tekijät luottamuksen tasoon vaikuttavat. Lisäksi luottamusta on tutkittu suhteessa moniin muihin poliittisiin ja yhteiskunnallisiin ilmiöihin, kuten äänestyskäyttäytymiseen (ks. esim. Bélanger 2017), poliittiseen osallistumiseen (ks. esim. Gabriel 2017), korruptioon (ks. esim. Uslaner 2017b), muutamia vain mainitakseni.

Vaikka poliittisen luottamuksen tutkimus itsessään on laajaa ja pitkäikäistä, on siinä, millaisiin kohteisiin luottamusta mitataan havaittavissa kuitenkin variaatiota erityisesti alueellisesti. Siinä missä esimerkiksi European Social Survey tiedustelee rutiininomaisesti luottamusta myös poliitikoihin muiden poliittisten instituutioiden ohella, jättävät esimerkiksi monet Euroopan ulkopuoliset kyselytutkimukset poliitikot kokonaan tutkimuksen ulkopuolelle (esim. Latinobarómetro, Afrobarometer, Arab Barometer). Erityisesti Euroopan ja myös Suomen osalta voidaan kuitenkin todeta myös poliitikkojen olleen tiiviinä osana poliittisen luottamuksen tutkimusta ja näin ollen tietoa poliitikoihin kohdistuvasta luottamusta onkin löydettävissä kohtuullisen paljon (ks. esim. Bäck ym. 2016). Kuitenkin kysymys siitä, mikä nimenomaisesti tekee poliitikosta luotettavan, on jäänyt vähemmälle huomiolle. Poliitikkoja koskevan tutkimuksen fokuksen voidaankin katsoa olleen enemmän siinä, onko poliitikko luotettava vai epäluotettava, ilman jatkokysymystä, miksi hän on luotettava tai epäluotettava. Luotettavuudesta on kuitenkin poliittisen luottamuksen kirjallisuudessa yleisesti hyödynnettävän teorian (Kasperson ym. 1992) mukaan katsottu sisältävän neljä eri johdannossa esiteltyä osatekijää, *pätevyyden, välittämisen, vastuunalaisuuden ja ennustettavuuden*. Jo aiemmin esiin nostamani sosiaalisen luottamuksen yhteys poliittiseen luottamukseen nousee tässäkin kohdin esiin, sillä Kaspersonin ja kanssakirjoittajien teoria tulee alun perin sosiaalisen luottamuksen teoretisoinnin puolelta, ei nimenomaisesti poliittisen luottamuksen. Luotettavuuden osatekijöiden on kuitenkin katsottu teoreettisesti soveltuvan sosiaalisen luottamuksen lisäksi

poliittisen luottamuksen kuvaamiseen. Samaan tapaan kuin kanssaihmissen kohdalla, voidaan myös poliittisten toimijoiden ja instituutioiden toimintaa ja päätöksiä arvioida (esim. van der Meer 2010). Teorian voisi katsoa soveltuvan erityisen hyvin poliitikkoihin kohdistuvaksi nimenomaisesti heidän kaksinaisen roolinsa vuoksi.¹ Poliitikkojen rinnastuessa myös yksittäisiin, usein henkilöityviin poliittisiin toimijoihin, voidaan sosiaalisen luottamuksen tästä näkökulmasta katsoa koskevan myös poliitikkoja.

Siinä missä edellä esitetty problematisointi koskee luottamusta yksittäisiin poliitikkoihin tai vaihtoehtoisesti poliitikkoihin yleisesti, voidaan sosiaalista luottamusta problematisoida myös toisessa suhteessa. Kuten mainittua, kumpuaa tutkielmassa hyödynnettävä teoria luotettavuuden osatekijöistä alun perin sosiaalisen luottamuksen puolelta. Tämän pohjalta voidaan kysyä, ovatko poliitikot kuitenkin myös täysin samanlaisia kuin tavalliset kansalaiset, vaikka he ovat esimerkiksi henkilökohtaisten sosiaalisen median tilien kautta muuttuneet kenties aiempaa samaistuttavimmiksi. Sekä ihmisten välisessä luottamuksessa että poliitikkoihin kohdistuvassa luottamuksessa on kyse yksittäisistä ihmisistä ja heidän välisestä luottamuksestaan, mutta suunta muuttuu horisontaalisesta vertikaaliseksi poliitikkojen auktoriteettiaseman vuoksi. Vaikkei poliitikkojen roolin tapaan tästä problematisoinnista ole asetettu omaa tutkimuskysymystä ja hypoteesia, tullaan tutkielman johtopäätöksissä kuitenkin pohtimaan, mikäli sosiaalisen luottamuksen teoretisoinnista kumpuavat luotettavuuden osatekijät kuvaavat tyhjentävästi poliitikkoihin kohdistuvaa luottamusta.

Haluni ymmärtää poliitikkoihin kohdistuvaa luottamusta heidän luotettavuutensa näkökulmasta toimii tämän pro gradu -tutkielman pääpöytämenä. Koska tutkielma tarkastelee poliitikkojen luotettavuutta ja sitä rakentavia tekijöitä ehkä perinteisemmän, kansalaisten luottamuksen tarkastelun sijaan, voidaan mielenkiinnon katsoa kääntyvän nimenomaisesti luottajasta (subjektista) luotettuun (objektiin). Tutkielmassa tarkoitukseni on paitsi selkeyttää luotettavuuden määritelmää teoreettisesti, myös testata tarkemmin sen eri osatekijöiden empiiristä toimivuutta pelkän teoreettisen

¹ Arviointi voi Tom van der Meerin (2010) mukaan koskea myös muita poliittisia instituutioita, jonka vuoksi tutkielman teoreettisessa viitekehyksessä puhutaan yleisesti luottamuksesta poliittisia toimijoita tai instituutioita kohtaan. Tutkielman analyysi rajataan kuitenkin pelkästään poliitikkoja koskeväksi.

keskustelun sijaan. Tutkielman teoreettinen osuus pyrkii sekä määrittelemään luotettavuuden omana itsenäisenä käsitteenään, että sitomaan sen paremmin tunnettuun poliittisen luottamuksen käsitteeseen. Tarkoituksena on hahmottaa, miten käsitteet rinnastuvat toisiinsa ja tämän myötä luoda pohja myös empiiriselle tarkastelulle. Erityisesti empiirisesti vajaaksi jääneeseen aikaisempaan tutkimukseen vastaan toteuttamalla kyselytutkimuskokeella, jossa Kaspersonin, Goldingin ja Tulerin (1992) teoriaa luotettavuuden osatekijöistä testataan käytännössä. Vaikka luottamuksen ja luotettavuuden kokeellisella tutkimuksella on myös kohtuullisen pitkä tutkimusperinne ja monia eri kokeellisen tutkimuksen muotoja hyödyntäviä tutkimuksia on löydettävissä (ks. esim. Sigelman ym. 1992; Mutz & Reeves 2005; Ashraf ym. 2006; Ahn ym. 2008; Ermisch ym. 2009; Ben-Ner & Hal-Idorson 2010; Dal Bo ym. 2010; Johnson & Mislin 2011; Bourdeau 2012; Grimmelikhuijsen 2012; Ouattara ym. 2023), on myös puutteita edelleen havaittavissa (Wilson & Eckel 2017). Esimerkiksi juuri luotettavuuden osatekijöitä ja niiden vaikutusta luottamukseen ei ole aiemmin tällä tavoin tutkittu ja empiirisesti todennettu. Kokeellinen tutkimus kuitenkin soveltuu hyvin vaikeasti operationalisoitavissa olevien ilmiöiden tutkimukseen (Mutz 2011, 25), joita myös luotettavuuden osatekijöiden voidaan myös katsoa edustavan. Kokeellisen tutkimuksen hyödyntämisen onkin yleisesti toivottu johtavan yhä syvempään ymmärrykseen poliittisesta luottamuksesta (Wilson & Eckel 2017). Vaikeasti operationalisoitavien ilmiöiden tutkimuksen yhteydessä kyselytutkimuskokeen ja vinjettien soveltuvuus aiheen tutkimiseen muodostaa mielenkiintoisen tutkimuskohteen. Myös ajatus poliitikoista samanaikaisesti laajempaan ryhmään ja yksittäisinä henkilöinä näkyy vinjettien operationalisoinnissa: toisaalta vinjeteissa kuvataan poliittinen auktoriteetti, toisaalta myös yksittäinen henkilö. Tämän vuoksi analyyseissä ollaan myös kiinnostuneita siitä, millainen merkitys sosiaalisella luottamuksella on poliitikkoihin kohdistuvassa luottamuksessa.

Tutkielman tavoitteet luotettavuuden käsitteen selkeämmästä määrittelystä sekä luotettavuuden osatekijöiden merkityksestä poliitikkoihin kohdistuvassa luottamuksessa tiivistyvät seuraaviin tutkimuskysymyksiin (taulukko 1). Luotettavuuden käsitteen määrittelyä koskevat kysymykset ovat näin ollen teoreettisia ja luotettavuuden osatekijöiden merkitystä sekä sosiaalisen luottamuksen vaikutusta koskevat kysymykset puolestaan empiirisiä. Empiirisiä tutkimuskysymyksiä koskien tutkielmassa on yhteensä kolme hypoteesia. Hypoteesit esittelen tutkielman luvussa 5.2.

Taulukko 1. Tutkielman tutkimuskysymykset.

	Tutkimusongelma	Tutkimuskysymykset
Teoreettinen	Luotettavuuden määritelmä	1) Mitä luotettavuudella tarkoitetaan?
		2) Miten luotettavuuden käsite suhteutuu poliittisen luottamuksen käsitteeseen?
Empiirinen	Luotettavuuden osatekijöiden vaikutus poliitikkoihin kohdistuvassa luottamuksessa	1) Missä määrin luotettavuuden osatekijät selittävät poliitikkoihin kohdistuvaa luottamusta?
		2) Selittävätkö luotettavuuden osatekijät poliitikkoihin kohdistuvaa luottamusta eri asteisesti?
	Sosiaalisen luottamuksen vaikutus poliitikkoihin kohdistuvassa luottamuksessa	3) Missä määrin sosiaalinen luottamus selittää poliitikkoihin kohdistuvaa luottamusta?

3. Teoreettinen viitekehys

3.1. Poliittisen luottamuksen ja luotettavuuden välinen suhde

Tiivistettynä poliittisen luottamuksen on katsottu mittaavan sitä, miten kansalaisten poliittisista toimijoista ja instituutioista asettamat odotukset täyttyvät (Hetherington 1998; Miller 1974; Stokes 1962). Poliittinen luottamus voidaan näin ollen hahmottaa vertikaalisena luottamussuhteena, jossa on kyse kansalaisten yleisestä näkemyksestä koskien erilaisia yhteiskunnallisia instituutioita ja toimijoita (Zmerli & Newton 2011). Kyseessä on arvioiva suhde luottajan (kansalaisen) ja luottamuksen kohteen (poliittisen toimijan tai instituution) välillä (Hardin 2000, 26). Kansalainen on luottamussuhteessaan riippuvainen poliittisten toimijoiden ja instituutioiden toimista: luottamus voi joko kestää tai pettää riippuen kansalaisten asettamien oletusten ja poliittisten toimijoiden ja instituutioiden tuotosten kohtaamisesta. Kansalainen on kuitenkin valmis ottamaan riskin luottamuksen mahdollisesta kariutumisesta ja sietämään epävarmuutta lopputulemasta. Tämä riskinottaminen ja epävarmuuden sietäminen on liitetty nimenomaisesti poliittisen luottamuksen

käsitteeseen erontekona laajemmasta, poliittisen tuen käsitteestä (van der Meer 2017, 5). Poliittisen tuen käsitteen kautta on myös paremmin ymmärrettävissä, miksi poliittinen luottamus kohdistuu nimenomaisesti instituutioihin ja poliittisiin toimijoihin.

Poliittinen tuki (engl. *political support*) hahmotetaan usein poliittisen luottamuksen kattokäsitteeksi, jonka spesifimpää osa-aluetta poliittinen luottamus itsessään edustaa (Easton 1965, 1975). Ensimmäinen käsitteitä erottava tekijä on kohteet, joihin tuen tai luottamuksen on katsottu kohdistuvan. Poliittisen tuen teoria nojaa laajalti David Eastonin sekä hänen ajatuksiaan eteenpäin vieneen Pippa Norrisin näkemyksiin. Easton (1965, 1975) jakaa poliittisen tuen luonteensa puolesta diffuusiin ja spesifiin tukeen. Diffuusi tuki kohdistuu Eastonin mukaan yleisesti poliittiseen järjestelmään ja sen periaatteisiin (ks. myös Dalton 2006; Weatherford 1992), kun taas spesifi tuki yhdistyy hänen mukaansa tiettyjen poliittisten instituutioiden ja toimijoiden arviointiin. Näin ollen spesifi tuki arvioi enemmän käytännön toimintaa, siinä missä diffuusi tuki arvioi laajemmin koko yhteiskunnallista järjestelmää ja sen periaatteita. Easton erittelee teorioppinsaan myös kolme erillistä poliittisen tuen kohdetta. Kohteet ovat valtio, valtion johtamiseen liittyvät periaatteet ja valtion toimijat. Kaikkiin näihin kohteisiin voi Eastonin mukaan kohdistua sekä diffuusioita että spesifiä tukea, molempien muotojen arvioiden luonteensa mukaisesti kyseessä olevaa kohdetta.

Eastonin ajatuksia jatkaneen Pippa Norrisin (1999, 2011) mukaan poliittinen tuki voi kohdistua kolmen sijaan viiteen erilaiseen kohteeseen: poliittiseen yhteisöön, poliittisen järjestelmän periaatteisiin, toimintaan ja instituutioihin sekä poliittisiin toimijoihin. Näistä poliittisella yhteisöllä viitataan yleisempiin asenteisiin, joita kansalainen osoittaa kiinnittymisestään kulloinkin kyseessä olevaan yhteisöön. Poliittisen järjestelmän periaatteiden kohdalla tuen osoittaminen viittaa puolestaan siihen, hyväksytäänkö poliittisen järjestelmän ydinperiaatteet. Kolmas tuen kohde eli poliittisen järjestelmän toiminta viittaa sen yleisen toiminnan arvioimiseen. Poliittisen järjestelmän instituutioita Norris katsoo olevan erilaiset toimeenpanevat sekä lainsäädännöllistä tai oikeudellista valtaa omaavat, sekä turvallisuudesta vastaavat instituutiot. Poliittiset toimijat taas yhdistetään tiettyihin yksittäisiin henkilöihin tai toimijoihin. Näitä ovat Norrisin mukaan esimerkiksi puolueet ja niiden puheenjohtajat sekä lainsäätäjät (Norris 2011, s. 25).

Poliittinen luottamus puolestaan kohdistuu Norrisin mukaan näistä viidestä poliittisen tuen kohteesta nimenomaisesti poliittisen järjestelmän instituutioihin ja niiden toimintaan (Norris 2011). Poliittisen luottamuksen piiriin on kuitenkin yhdistetty myös tuen kohteista viimeinen eli poliittiset toimijat,

jotka edustavat poliittisen tuen spesifeintä kohdetta. Poliittiset toimijat ja instituutiot rinnastuvat hyvin lähelle toisiaan, jonka vuoksi poliittisen luottamuksen ja tuen erottaminen on tässä suhteessa katsottu haastavaksi ja näin ollen niidenkin on soveltuvan poliittisen luottamuksen kohteeksi. Teoretisoinnin pohjalta poliittisen tuen voitaisiin yhteiskunnassamme katsoa koskevan laajemmin demokratiaa sekä siellä toimivaa yhteisöä, ja poliittisen luottamuksen taas demokraattisia instituutioita ja toimijoita sekä niiden käytännön toimia ja tuotoksia.

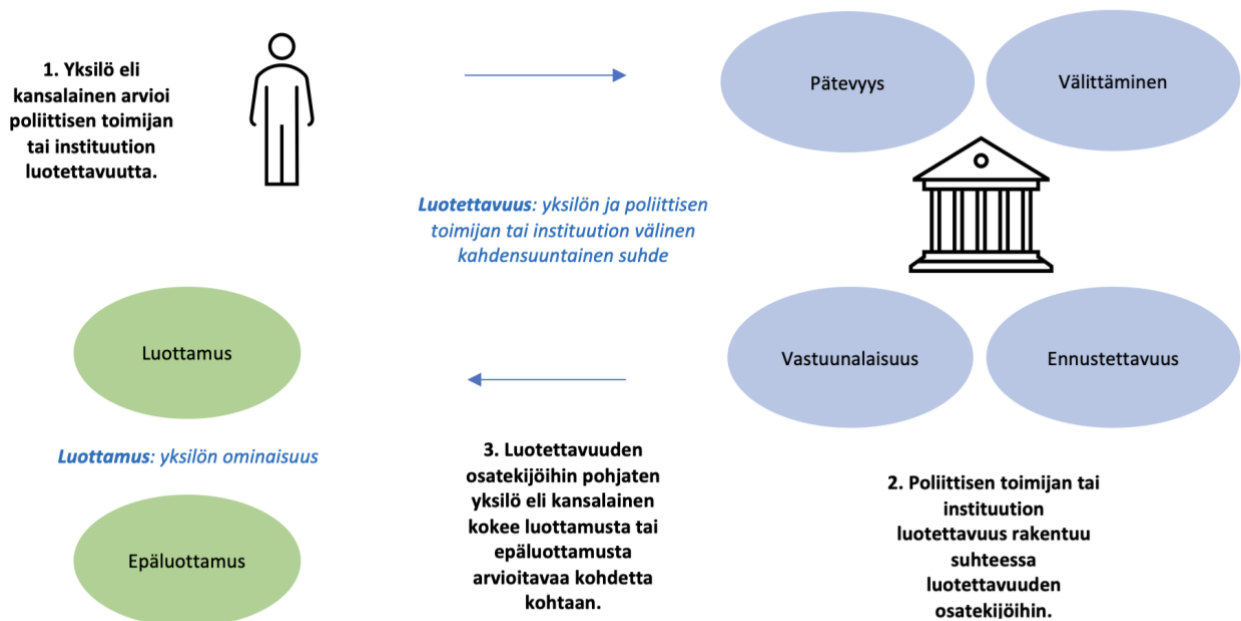
Poliittinen tuki ja luottamus eroavat kohteidensa lisäksi myös siinä, että luottamukseen liittyy epävarmuus lopputulemasta. Poliittisen tuen osoittamisen on katsottu olevan luottamukseen verrattuna vakaampaa, sillä sen kohteet – demokratia ja siellä toimivat suuremmat yhteisöt – ovat kauempana arkipäivän nopeasyklisestä politiikasta. Poliittinen luottamus taas koskee instituutioiden ja toimijoiden käytännön toimia ja tuotoksia ja näin ollen ne näyttävät kansalaisille läheisimpinä arkielämässä kuin poliittisen tuen kohteet. Tämän vuoksi poliittinen luottamus määräytyy aina säännöllisin väliajoin uudelleen ja on herkempi muutoksille.

Poliittisen tuen lyhyt käsitteellistäminen auttaa hahmottamaan paremmin myös poliittisen luottamuksen käsitettä, sen sisältöä ja kohteita. Tässä tutkielmassa poliittisen luottamuksen käsitteen suhde luotettavuuden käsitteeseen on kuitenkin keskeisempi. Eksplisiittistä määritelmää luotettavuudelle etsiessäni törmäsin melko usein tilanteeseen, jossa luotettavuus tai luottamuksen arvoisuus (*engl. trustworthiness*) liitetään vahvasti osaksi luottamuksen käsitettä ja siihen liittyvään arviointia ilman, että itse luotettavuutta ja sen sisältöä olisi kovinkaan selkeästi avattu.

Vaikka muitakin määritelmiä voi luonnollisesti löytyä, hyödynnän tutkielmassa Pippa Norrisin teoksessaan *In a Praise of Skepticism: Trust but Verify* (2022) esittämää näkemystä poliittisen luottamuksen ja luotettavuuden käsitteiden suhteesta. Syy, miksi päädyin hyödyntämään nimenomaisesti Norrisin kuvausta on, että se esittää selkeästi, miten käsitteet eroavat toisistaan. Norris erottaa teoksessaan ”poliittisen luottamuksen yksilön ominaisuutena ja luotettavuuden kahdensuuntaisen suhteen tunnusmerkkinä” (Norris 2022, 2). Ajatus on yksittäisen lauseen muodossa melko vaikeaselkoinen, mutta tiivistää poliittisen luottamuksen ja luotettavuuden suhteen hyvin. Jo aiemmin tässä tutkielmassa esitin, että poliittisessä luottamuksessa on yksinkertaistettuna kyse arvioivasta suhteesta luottajan (kansalaisen) ja luottamuksen kohteen (poliittisten toimijoiden tai instituutioiden) välillä. Kansalainen on siis tässä määritelmässä se, joka kokee luottamusta johonkin. Näin luottamus voidaan Norrisin ajatusta mukaillen hahmottaa nimenomaan yksilön eli kansalaisen

ominaisuutena. Kansalaisen luottamus kuitenkin syntyy edellä esitellyn määritelmän mukaisesti arvioivassa suhteessa: kansalainen toisin sanoen arvioi jotakin poliittista instituutiota tai toimijaa ja tekee päätöksen siitä, luottaako siihen vai ei. Mutta mitä kansalainen oikeastaan arvioi? Vastaus löytyy luotettavuuden käsitteestä. Arvioidessaan jotakin poliittista toimijaa tai instituutiota, kansalainen arvioi nimenomaisesti niiden luotettavuutta. Mikäli kansalainen kokee kohteen luotettavaksi, hän luultavimmin luottaa siihen ja päinvastoin, jos hän ei koe sitä luotettavaksi, hän tuskin luottaa siihen. Luotettavuuden käsite toisin sanoen lähtee kansalaisesta hänen arvioidessaan jonkin poliittisen toimijan tai instituution luotettavuutta ja palautuu arvioinnin jälkeen takaisin kansalaiseen synnyttäen hänelle joko luottamuksen tai epäluottamuksen riippuen arvioinnin lopputuloksesta. Tätä kuvaa Norrisin ajatusta luotettavuudesta kahdensuuntaisena suhteena, jonka osapuolina kansalainen ja arvioitava kohde ovat. Luotettavuuden arviointiin vaikuttavat luotettavuuden osatekijät eli pätevyys, välittäminen, vastuunalaisuus ja ennustettavuus, jotka toimivat luotettavuuden arvioinnin tietynlaisina kriteereinä. Nämä eri osatekijät esitellään seikkaperäisemmin luvun 3.2 alaluvuissa.

Kuviossa 1 kuvaan vielä visuaalisesti luottamuksen ja luotettavuuden käsitteiden välistä eroa ja suhdetta. Kuvaan suhteen prosessina, joka lähtee kansalaisesta ja palaa poliittisen toimijan tai instituution arvioinnin kautta takaisin kansalaiseen. Aluksi kansalainen arvioi jonkin poliittisen toimijan tai instituution luotettavuutta. Luotettavuutta arvioidessaan kansalainen pohtii, onko poliittinen toimija tai instituutio pätevä, välittävä, vastuunalainen ja ennustettava. Hän siis arvioi luotettavuuden osatekijöitä. Arvioinnin tulos määrää yksinkertaistettuna, kokeeko kansalainen luottamusta tai vaihtoehtoisesti epäluottamusta. Mikäli kohde osoittautuu arvioinnissa luotettavaksi, kokee kansalainen luottamusta. Mikäli kohde taas osoittautuu epäluotettavaksi, kokee kansalainen epäluottamusta.

Kuvio 1. Poliittisen luottamuksen ja luotettavuuden välinen suhde.

3.2. Luotettavuuden osatekijät

Edellä kuvatun kuvion mukaisesti kansalainen arvioi poliittisen toimijan tai instituution luotettavuutta pätevyyden, välittämisen, vastuunalaisuuden ja ennustettavuuden valossa. Tutkimuskirjallisuudessa näitä ominaisuuksia kuvataan muun muassa luottamuksen elementteinä (engl. *elements of trust*), näkökulmina (engl. *aspects of trust*) tai ulottuvuuksina (engl. *dimensions of trust*). Käytän itse kuitenkin käsitettä luotettavuuden osatekijät. Tässä tutkielmassa hyödynnetty ajatus luottamuksesta yksilön ominaisuutena ja luotettavuudesta kahdensuuntaisena suhteena (Norris 2022, 2) näkyy myös käsitteen ”luotettavuus” valinnassa ”luottamuksen” sijaan. Luottamus ja sen kääntöpuoli epäluottamus ymmärretään tässä tutkielmassa yksilön kokemana tilana. Luotettavuus sen sijaan liitetään kansalaisen arvioon poliittisen toimijan tai instituution luotettavuudesta, jossa sen eri osatekijät nousevat keskeiseen rooliin. Osatekijöitä ei siis arvioida suhteessa luottamukseen, vaan kohteen luotettavuuteen. Tämän vuoksi puhun tutkielmassa luotettavuuden osatekijöistä.

3.2.1. Pätevyys

Pätevyydellä (*engl. competence*) tarkoitetaan, että luottamuksen kohde on riittävän kyvykäs toimimaan kansalaisen asettamien odotusten mukaisesti (van der Meer 2010, 519). Toisin sanoen, luottamuksen kohteen odotetaan olevan tarpeeksi pätevä toimimaan tietyllä tapaa ja näin tuottamaan yhteiskunnallisesti, taloudellisesti ja poliittisesti onnistuneita tai menestyksekkäitä tuloksia (mt., 520). Pätevyyteen liitetään olettamus myös toiminnan vakuuttavuudesta: pätevän henkilön odotetaan paitsi olevan riittävän kykenevä toimimaan asetettujen odotusten mukaisesti, mutta hänen myös odotetaan tekevän sen suhteellisen vakuuttavasti (van der Meer 2017, 5). Hänen ei pätevyyden näkökulmasta toivota liikaa epäroivän toimissaan, vaan osoittavan myös lujuuutta kansalaisten intressien toteutuksessa pelkän kykeneväisyyden lisäksi. Arvion kohteen pätevyyden tasosta on katsottu muodostuvan ajan myötä, peilaten kohteen käytännön suoriutumista tehtävissään (Kasperson ym. 1992, 170). Vaikka luottamuksen kohde aika ajoin osoittaisi jonkin tasoista epäpätevyyttä toimissaan tekemällä virheitä, ei se vielä välttämättä kaada koko luottamusta. Sen sijaan, jos virheet ovat jatkuvia tai jos kohde osoittautuu täysin odottamattomalla tapaa epäpäteväksi toimimaan tehtävässään, voi se viedä koko luottamukselta pohjan. Näin ollen satunnaiset virheet sallitaan, mutta toistuvina ne luultavasti johtavat luottamuksen kariutumiseen ja uuden, luotettavamman kohteen etsintään. Esimerkkinä pätevyyttä lisäävistä tekijöistä voidaan pitää esimerkiksi riittävää ja soveltuvaa koulutusta sekä aiemmin kerättyä poliittista kokemusta tai muuta hyödyllistä kokemusta yleisesti.

3.2.2. Välittäminen

Välittämisellä (*engl. care, impartiality, instrincal commitment*) viitataan luottamuksen kohteen välittävään tai hyväntahtoiseen luonteeseen (van der Meer 2017, 5). Välittäminen on toinen sitoutumista (*engl. commitment*) osoittavista osatekijöistä, joista toinen on seuraavassa alaluvussa esiteltävä vastuunalaisuus. Sitoutumisella viitataan tässä kansalaisen ajatukseen siitä, että luottamuksen kohde tulee toimimaan hänen parhaan etunsa mukaisesti (van der Meer 2010, 519). Sitoutuminen voi tapahtua joko sisäsyntyisen tunteen tai ulkoapäin tulevan paineen kautta. Välittämisen osatekijässä luottamuksen kohteella katsotaan olevan luontainen tai sisäsyntyinen halu toimia kansalaisen arvojen ja intressien mukaisesti (mt.). Toimintaa ohjaa moraalinen käsitys siitä, mikä on hyväntahtoista muita ihmisiä kohtaan. Halukkuus toimia hyväntahtoisesti voi pohjata luottamuksen kohteen ja kansalaisten samankaltaisiin tavoitteisiin tai vaihtoehtoisesti siihen, että

luottamuksen kohde yksiselitteisesti välittää muista riippumatta siitä, ovatko tavoitteet identtisiä. Tämän kaltaisen toiminnan on katsottu olevan kriittistä luottamuksen synnylle erityisesti sellaisessa tilanteessa, jossa yksilöt delegeoivat oman toimivaltansa luottamuksen kohteelle (Kasperson ym., 1992, 170). Mikäli välittämistä ei tällaisessa toimivallan siirtämisen tilanteessa osoiteta, ei luottamusta kovinkaan suurella todennäköisyydellä pääse syntymään. Välittämisen voidaan poliitikon kohdalla katsoa tarkoittavan yleistä hyvántahtoisuuden osoittamista kanssaihmiä kuten kollegoita ja kansalaisia kohtaan.

3.2.3. *Vastuunalaisuus*

Vastuunalaisuus (engl. *accountability, extrinsic commitment*) viittaa kansalaisten mahdollisuuteen valvoa ja rankaista luottamuksen kohdetta (van der Meer 2010, 520). Mikäli luottamuksen kohteen toimet ja tuotokset eivät vastaa sitä, mitä kansalaiset odottavat, voidaan kohteen toimia pyrkiä ohjamaan tai äärimmillään vetää kannatus pois. Näin luottamuksen kohde asetetaan vastuuseen toimistaan ja tuotoksistaan, eikä hän voi toimia seurauksista välittämättä. Vastuunalaisuus on välittämisen tapaan sitoutumista osoittava osatekijä, jossa luottamuksen kohde sitoutuu kansalaisen intresseihin vastuunalaisuuden uhalla (Hardin 2000). Vastuunalaisuus syntyy ulkoapäin tulevasta paineesta, eli kansalaisten mahdollisuudesta valvoa ja rankaista luottamuksen kohdetta, mikäli se ei toimi odotetusti ja ota vastuuta toimistaan. Luottamuksen kohteen vastuunalaisuuden arviointi pohjautuu odotukseen objektiivisuudesta, päätöksenteon oikeudenmukaisuudesta sekä paikkansapitävästä tiedosta (Kasperson ym. 1992, 170). Vastuunalaisuudessa korostuu näin ollen toiminnan läpinäkyvyys: kansalaisella tulee olla mahdollisuus valvoa luottamuksen kohdetta, jotta vastuunalaisuutta voi ylipäättään toteuttaa. Vastuunalaisuuteen liitetään myös tietoisuus asetetuista tavoitteista sekä muuttuvista tilanteista: luottamuksen kohde ei ole vastuunalainen, mikäli hän vastaa odotuksiin tiedostamattaan (mt., 170). Kohteen täytyy olla tietoinen siitä, mitä kulloinkin tekee, jotta häntä voidaan aidosti pitää vastuunalaisena toimijana. Sattumalla ei näin ollen kuitata onnistuneita toimia ja säilytetä kannatusta vastuunalaisuuden näkökulmasta. Vastuunalaisen poliitikon voidaan tiivistetysti ajatella toimivan kansalaisille läpinäkyvästi sekä myös hyväksyvän sen, että hänet voidaan tarvittaessa vaihtaa toiseen.

3.2.4. Ennustettavuus

Ennustettavuudella (*engl. predictability, reliability, integrity*) viitataan kohteen lupausten ja toimien johdonmukaisuuteen (van der Meer 2010, 520). Ennustettavuuden kohdalla kansalainen arvioi luottamuksen kohteen menneen ja nykyisen toiminnan johdonmukaisuutta. Se, kuinka johdonmukaiseksi tämä toiminta pitkällä aikavälillä katsotaan, indikoi toiminnan ennustettavuutta. Jos mennyt ja nykyisyys ovat ristiriidassa keskenään, on luottamuksen kohteen tulevien toimien ennustaminen luonnollisesti hankalaa. Täydellistä johdonmukaisuutta ei kuitenkaan ole oleellista vaatia, sillä se vaatisi toimien ja odotusten muuttumattomuutta silläkin ehdolla, että niitä olisi uuden tiedon valossa aiheellista muuttaa. Lisäksi vaadittaisiin myös arvojen muuttumattomuutta, jota on usein vaikea toteuttaa. Arvot voivat muuttua monestakin syystä, eikä täydellistä yhdenmukaisuutta ole tämän vuoksi mielekästä vaatia. Kunhan menneet ja nykyiset toimet ovat suhteellisen johdonmukaisia tietty tilannetaju rinnalla pitäen, voi luottamuksen kohteen toimia edelleen pitää ennustettavina. Esimerkkinä poliitikon ennustettavuudesta voidaan pitää hänen arvojensa ja lupaisensa yleistä säilyvyyttä, vaikkakin niiden muutokset ovat pienissä määrin ja tilannetaju huomioiden myös hyväksyttäviä. Räikeät suunnanmuutokset arvoissa ja tehdyissä lupauksissa ilman järkeenkäypää syytä eivät kuitenkaan kuulu ennustettavaan toimintaan.

3.3. Poliittisen luottamuksen ja epäluottamuksen muodot

Luotettavuuden arviointi ei aina tuota positiivista tulosta eli luottamusta, vaan asetettujen ennakkooletusten mureneminen voi johtaa myös epäluottamukseen. Sekä luottamus että epäluottamus voidaan kuitenkin jakaa edelleen kahteen, toisistaan eroavaan muotoon. Erot muotojen välille muodostuvat sen pohjalta, kuinka rationaalista tai tunneperäistä toteutettu arviointi kohteen luotettavuudesta on. Rationaalisuus ja tunneperäisyys vaikuttavat siihen, miten luottamuksen tai epäluottamuksen muoto vaikuttaa demokratiaan. Rationaalisuus kuvastaa järkeen pohjautuvaa, harkittua arviointia. Tämän kaltainen arviointi voidaan nähdä demokratiaa kehittävänä, sillä puutteita nostetaan harkituin perustein pinnalle. Tunneperäisyys voi puolestaan johtaa siihen, ettei demokratiaa nähdä kovinkaan objektiivisessa valossa. Tämä ei luonnollisesti kehitä demokratian toimintaa. Vaikkei näitä muotoja käsitellä tässä tutkielmassa empiirisesti, avataan ne seuraavissa alaluvuissa vielä tarkemmin teoreettisesti.

3.3.1. Skeptinen ja sinisilmäinen luottamus

Luottamuksesta on erotettavissa edellä mainitun mukaisesti kaksi eri muotoa: skeptinen luottamus ja sinisilmäinen luottamus. Näistä skeptisen luottamuksen voidaan katsoa edustavan perinteistä, yhteiskunnassamme positiiviseksi ilmiöksi miellettyä luottamuksen muotoa. Skeptinen luottamus (tai usein pelkkä luottamus) kuvataan kaiken kattavaksi yhteiskunnan toimivuuden ja hyvinvoivan demokratian takaajaksi, jonka laskuun on syytä puuttua (ks. esim. Almond & Verba 1963; Dalton 2006; Kestilä-Kekkonen & Vento 2019). Hahmotelmista kuitenkin unohtuu se, että vaikka luottamus näyttäytyy usein esimerkiksi julkisissa puheissa demokratian toimintaa ylläpitävänä ja kehittäväenä ilmiönä, on sillä myös kääntöpuolensa. Siinä, millaisen arvioinnin pohjalta luottamus kohteeseen on syntynyt, piilee tärkeä kysymys. Siinä missä skeptinen luottamus pohjautuu kohteen luotettavuuden rationaaliseen arviointiin eri luotettavuuden osatekijöiden valossa, pohjautuu sinisilmäinen tai sokea luottamus (*engl. credulous trust, blind trust*) nimensä mukaisesti luotettavuuden osatekijöiden sokeaan, tunneperäiseen arviointiin (Wiberg 1986; Norris 2022). Kun luottamus ilmiönä yhdistetään sen merkittävään rooliin demokratian toiminnan edistäjänä, on eronteko skeptisesti ja sinisilmäisesti luottavaisten kansalaisten välillä keskeinen (Wiberg 1986, 147; Sniderman 1981). Skeptistä luottamusta kokevien arviointi pohjaa kansalaisen tietoisuuden ja luotettavuuden kyseenalaistamisen tasapainolle. Jälkimmäisillä puolestaan tietoisuudessa on puutteita eikä kyseenalaistamista tämän pohjalta tapahdu. Sinisilmäistä luottamusta kokevien kansalaisten luottamus pohjaakin lähinnä omaan tunteeseen kohteen luotettavuudesta, ei rationaaliseen kohteen arviointiin luotettavuuden eri osatekijöiden valossa. Sinisilmäinen näkeekin poliittisen järjestelmän ja sen toimijat ns. vaaleanpunaisten linssien läpi ilman, että laskisi aika ajoin lasejaan tarkastellakseen, onko luottamuksen osoittamiselle itse asiassa perusteita. Sinisilmäinen siis yliarvioi kohteen luotettavuuden jatkuvasti.

Erityisen haitalliseen rooliin sinisilmäinen luottamus nousee demokratian toimivuuden näkökulmasta. Edustuksellisessa demokratiassa valta on kansalaisilla, mutta he ovat luovuttaneet päätöksentekovallan poliittisissa instituutioissa toimiville edustajille tai valtuutetuille. Tämän vuoksi onkin kansan oman edun mukaista valvoa ja arvioida poliittisia instituutioita ja toimijoita säännöllisesti. Sinisilmäisesti luottavaiset eivät näin kuitenkaan tee. Skeptisesti luottavaiset puolestaan valvovat aktiivisesti eri instituutioita sekä toimijoita ja pystyvät näin tarpeen mukaan nostamaan havaitsemiaan epäkohtia tarkastelun alaisiksi. Ilman valvovaa ja arvioivaa kansalaisen

silmää riski erilaisille, jopa vakavillekin vallan väärinkäytön tilanne kullisseissa mahdollistuu (Norris 2022, 2).

3.3.2. *Skeptinen ja kyyninen epäluottamus*

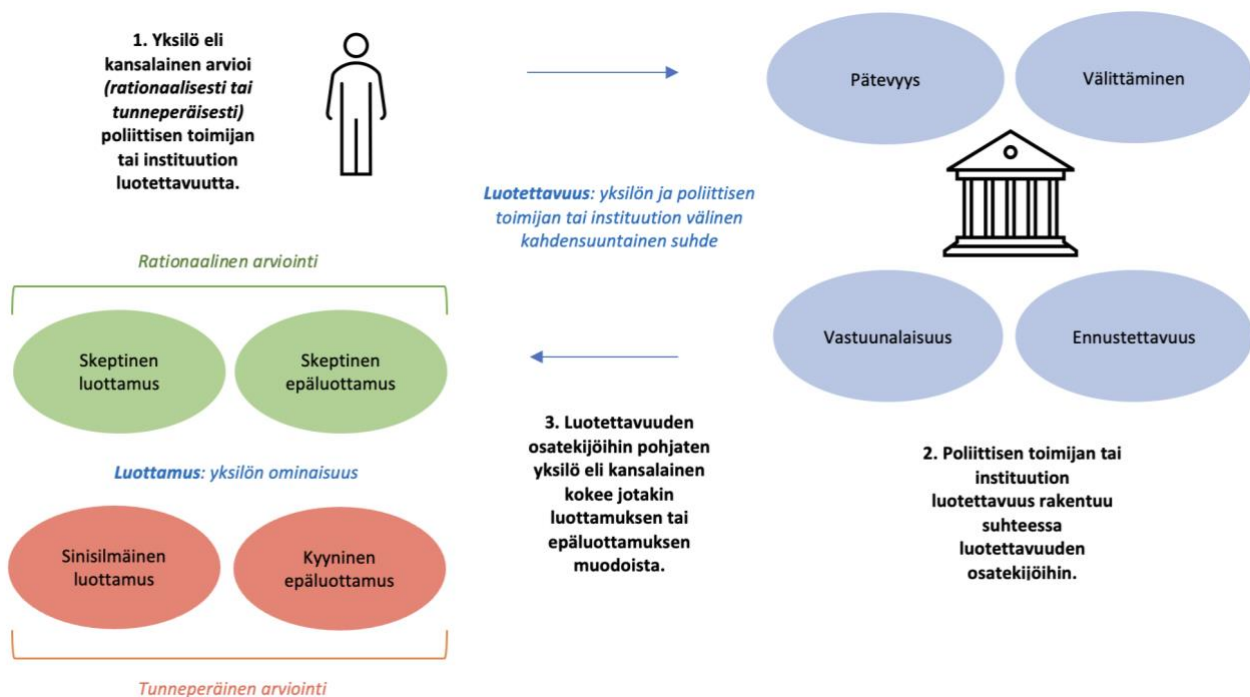
Poliittinen epäluottamus muodostaa suhteessa poliittiseen luottamukseen vähemmälle huomiolle jääneen aihepiirin, vaikka sen merkitys demokratialle on tunnustettu jo vuosisatoja (Korvela & Vento 2021, 7). Vaikka demokratia nojautuu kansalaisten yleiselle hyväksynnälle ja tuen osoittamiselle sen eri instituutioita ja osallistumisen prosesseja kohtaan, vaatii se myös toimiakseen kriittisen kansalaisen kykyä kyseenalaistaa samaisia instituutioita ja osallistumisen prosesseja (ks. Braithwaite 1998; Barber 1983; Warren 2017; Norris 2011). Näin yhdistyvät liberaalidemokratian tarve niin luottamukselle kuin myös epäluottamukselle sopivassa tasapainossa. Vaikka hieman yksinkertaistaen epäluottamusta voidaan luonnehtia luottamuksen kääntöpuoleksi, tilaksi jossa luottamusta ei synny, on myös epäluottamus käsitteenä monitahoisempi (Korvela & Vento 2021, 7). Kuten myös luottamuksen kohdalla, ovat myös epäluottamuksen kaksi muotoa, skeptinen ja kyyninen epäluottamus, erityisen merkityksellisiä demokratian ja sen toimivuuden kannalta.

Skeptisellä epäluottamuksella (engl. *skepticism*) tarkoitetaan yksinkertaistettuna harkittua luotettavuuden eri osatekijöiden epäilyä (Norris 2011, 19). Toisin kuin skeptisen luottamuksen kohdalla, skeptisessä epäluottamuksessa kohde muotoutuu arvioinnin seurauksena epäluotettavaksi. Sen lisäksi, että skeptisessä epäluottamuksessa arvioidaan kohdetta harkitun skeptisesti, liittyy siihen myös tietynlainen kyky ja halukkuus vastaanottaa sekä kantaansa tukevaa että sitä vastustavaa informaatiota ennen kuin lopullinen päätös kohteen luotettavuudesta muodostuu (van der Meer 2017, 6). Näin on myös skeptisen luottamuksen kohdalla: skeptisten voidaan katsoa olevan yleisesti kyvykkäämpiä arvioimaan myös omia näkemyksiään sen sijaan, että he pitäisivät niitä automaattisesti ehdottomina totuuksina. Arvioivan luonteensa puolesta skeptistä epäluottamusta voidaan pitää demokratiaa vahvistavana muotona (Mishler & Rose 1997; Norris 2011). Skeptinen epäluottamus vastaa skeptisen luottamuksen ohella tärkeänä pidettyyn demokratian vaatimukseen valveutuneesta ja kriittisestä kansalaisesta, joka pitää valtaapitävät varpaillaan (van der Meer & Zmerli 2017, 1). Skeptistä epäluottamusta osoittava on toimintansa puolesta hyvin samankaltainen kuin skeptistä luottamusta osoittava, jonka puolesta heitä voitaisiinkin pitää saman kolikon kahtena puolena. Riippuen siitä, mihin tulokseen skeptisesti suhtautuva arvioinnissaan tulee, keikauttaa hänet joko luottamuksen tai epäluottamuksen puolelle. Demokratian kannalta olennaista onkin näitä molempia

muotoja kokevien kyky toimia aktiivisena, kriittisenä kansalaisena pohjaamalla arviointinsa riittävään tietoon luottamuksen kohteesta (ks. Kekkonen 2022, 18).

Siinä missä skeptinen epäluottamus on harkittua epäilyä, on kyyninen epäluottamus (engl. *cynicism*) yksinkertaistettuna vain epäilyä ilman harkintaa. Kyynisessä epäluottamuksessa harkittu epäily muuttuu patologiseksi kyseenalaistamiseksi, jossa rationaalinen luotettavuuden osatekijöiden arviointi unohtuu. Skeptisten maailmankuvan muodostuessa harkitulle kyseenalaistamiselle, ovat kyyniset alistettuja löytämään virheitä sekä oletamaan ihmisluonnon olevan aina pohjimmiltaan itsekkyydelle rakennettu (Capella & Jamieson 1997; Eisinger 2000; Cook & Gronke 2005). Kyynistä epäluottamusta johtaakin huomattavan pessimistinen kuva maailmasta (Dancey 2012, 412), jossa poliittiset prosessit ja niissä toimivat toimijat ovat luonnostaan epäpäteviä ja itseriittoisia (van der Meer 2017, 6). Kyynisten kohdalla omasta näkökannasta ja sen oikeellisuudesta ollaan myös usein hyvin varmoja: kun skeptisestä luottamusta ja epäluottamusta osoittavia kuvataan kykeneväiseksi ja halukkaiksi vastaanottamaan niin omaa kantaansa tukevaa kuin myös sitä vastustavaa informaatiota luottamuksen kohteesta, ei kyynisiltä näitä ominaisuuksia samalla tapaa katsota löytyvän (Dancey 2012, 412). Sama ilmiö linkittyy luottamuksen puolella myös sinisilmäisyyteen, jossa omaa näkemystä ajaa myös vahva varmuus sen oikeellisuudesta. Sekä sinisilmäistä luottamusta että kyynistä epäluottamusta kokevia yhdistääkin rationaalisen arvioinnin puuttumisen lisäksi varmuus omasta kannastaan ilman, että sen tueksi koettaisiin vaadittavan laajoja perusteluja. Siinä missä skeptinen luottamus ja epäluottamus pohjautuvat vahvaan rationaalisuuteen ja harkintaan, kuvaa irrationaalisuus ja tunteeseen luottaminen niin sinisilmäisiä kuin kyynisiä paremmin. Demokratian toimivuuden näkökulmasta kyynisyyttä voidaan sinisilmäisyyden tapaan pitää haitallisena. Harkitun epäilyn muutos patologiseksi kyseenalaistamiseksi mahdollistaa tietynlaisten, järjestelmää vastustavien kapinaryhmien muodostumisen (Norris 2022, 5). Kyynisyyden kohdalla erityisesti valtaapitävien näkökulmasta haitallisten, jopa vallankumouksellisten ryhmittyyden synty on syy, joka tekee kyynisyydestä demokratialle haitallista (Kekkonen 2022, 22).

Luottamuksen ja epäluottamuksen eri muotojen syntyminen luotettavuuden arvioinnin pohjalta on esitetty vielä havainnollistavasti kuviossa 2. Kuvio 2 on identtinen aiemmin esitellyn kuvio 1 kanssa, mutta pelkän luottamuksen tai epäluottamuksen syntymisen sijaan esitän kuviossa luottamuksen ja epäluottamuksen eri muotojen synty arviointiprosessin tuloksena.

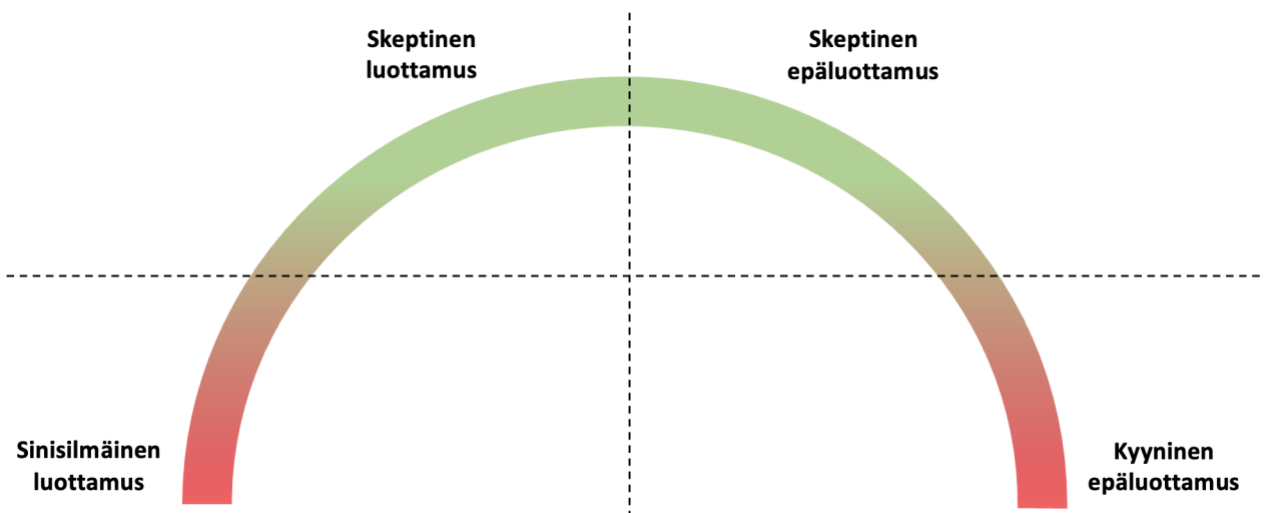

Kuvio 2. Poliittisen luottamuksen ja luotettavuuden välinen suhde eri luottamuksen ja epäluottamuksen muodot huomioiden.

Siinä missä kuviossa 1 kansalainen koki luotettavuuden arvioinnin pohjalta yleisemmin joko luottamusta tai epäluottamusta, esitetään kuviossa 2 arvioinnin tyylin vaikutus luottamuksen ja epäluottamuksen eri muotojen syntymiselle. Kansalainen kokee edelleen joko luottamusta tai epäluottamusta, mutta riippuen siitä, onko tehty arviointi rationaalista vai tunneperäistä, määräytyy tarkempi luottamuksen tai epäluottamuksen muoto. Mikäli tehty arviointi luotettavuuden osatekijöistä on rationaalista ja kansalainen arvioi kohteen luotettavaksi, hän kokee skeptistä luottamusta. Skeptisyys viittaa siihen, että arviointi pohjaa rationaalisuuteen. Toisaalta, jos kansalainen rationaalisen arvioinnin päätteeksi kokee kohteen olevan epäluotettava, tuntee hän skeptistä epäluottamusta. Molempien muotojen vihreä väri kuvastaa niiden positiivista vaikutusta demokratian toimivuudelle ja kehitykselle. Punaisella värillä kuvatut sinisilmäinen luottamus ja kyyninen epäluottamus puolestaan edustavat demokratialle haitallisia luottamuksen ja epäluottamuksen muotoja. Jos kohteesta tehty arviointi on tunneperäistä ja kansalainen luottaa kohteeseen, kokee hän sinisilmäistä luottamusta. Hän ei toisin sanoen arvioi luotettavuuden osatekijöitä rationaalisesti, vaan näkee enemmän tunneperäisesti luotettavuuden osatekijöiden täyttyvän. Samoin, jos kansalainen arvioi tunneperäisesti kohteen epäluotettavaksi, kokee hän kyynistä epäluottamusta kohdetta kohtaan.

Mainitsemisen arvioista kuitenkin on, että tässä tutkielmassa esittämäni kuvaus luottamuksesta ja epäluottamuksesta sekä niiden neljästä eri muodoista on pelkistetty. Jaottelu helpottaa eri muotojen ja niiden välisten erojen teoreettista hahmottamista. On kuitenkin selvää, etteivät kansalaiset aina jakaudu neljään selkeästi erillään olevaan kategoriaan luotettavuuden arvioinnin seurauksena, vaan he voivat myös olla jossakin niiden välissä. Hahmotan näkemystäni kuviossa 3. Kuviossa on kuvattu kaari, jonka vihreässä yläpäässä ovat skeptinen luottamus ja epäluottamus edustavat demokratialle suotuisia luottamuksen ja epäluottamuksen muotoja. Kaaren kummassakin päädyssä puolestaan on ääripään vastinpareina toimivat sinisilmäinen luottamus ja kyyninen epäluottamus, joiden vaikutus demokratian toimivuudelle on heikentävä. Kuviossa havainnollistan myös kategorisen teoretisoinnin mukaiset sijainnit kullekin luottamuksen ja epäluottamuksen muodolle.

Kaarella pyrin hahmottamaan sitä, ettei kansalainen välttämättä aina koe jotakin luottamuksen tai epäluottamuksen muotoa katkoviivojen kategorioiden mukaisesti. Toisin sanoen, kansalainen ei välttämättä ole yksiselitteisen sinisilmäinen tai kyyninen, vaan hänen luottamuksensa voi olla esimerkiksi jossakin sinisilmäisen ja skeptisen luottamuksen tai skeptisen ja kyynisen epäluottamuksen rajamaastossa. Hän voi myös kamppailla luottamuksen ja epäluottamuksen välillä, kallistuen lopulta jommankumman puolelle. Kamppailut ja näin liikkuminen kaarella ovat luonnollisia, sillä luottamuksen kohdistuessa nopeasyklisen politiikan arviointiin, uusiutuu koettu luottamus aina aika ajoin. Toki kansalainen voi kokea esimerkiksi hyvin vahvasti jotakin kyseisistä muodoista, mutta väliinputoajia ja paikkaansa aika ajoin uudelleen etsiviä myös löytyy.

Kuvio 3. Poliittisen luottamuksen ja epäluottamuksen eri muotojen kaarimainen kuvaus. Ks. myös Kekkonen 2022.

Kaarimainen kuvaus luottamuksen ja epäluottamuksen muodoista korostaa myös niiden läheistä suhdetta keskenään. Kategorisena kuvattuna jokainen muodoista näyttäytyy yksittäisinä, toistensa vaikutuspiirin ulottumattomissa olevina. Vaikka poliittinen luottamus ja epäluottamus ovatkin teoreettisesti kuvattuna erilaisia keskenään, on sinisilmäisen luottamuksen ja kynnisen epäluottamuksen sekä skeptisen luottamuksen epäluottamuksen välillä myös yhtäläisyyksiä (Kekkonen 2022, 20). Näin on erityisesti jälkimmäisenä mainittujen kanssa: vaikka skeptinen luottamus ja epäluottamus ovat lopputulemaltaan toisistaan eroavia, ovat ne keskeisiltä piirteiltään hyvin samankaltaisia. Niissä yhdistyy luotettavuuden kaikkien osatekijöiden arviointi ja halu saada arvioitavasta kohteesta lisää tietoa ennen oman kannan muodostamista. Kuten mainittua, molempien etuna yhteiskunnallisesti on myös demokratiaa ja sen instituutioita tarpeen tullen kyseenalaistava ja uudistava luonne.

Sinisilmäisessä luottamuksessa kansalainen sen sijaan kokee ehdottomampaa luottamusta ilman rationaalisempaa punnintaa siitä, mikäli luottamus itseasiassa on edes ansaittua. Samoin on myös kynnisen epäluottamuksen kohdalla, jossa kansalainen kokee patologista epäluottamusta ilman rationaalista arvioita siitä, voisiko luottamuksen kohde itseasiassa ollakin luotettava. Vaikka nämä muodot ovat toistensa ääripäät, ovat nekin loppupeleissä monella tapaa samanlaisia. Yhdistäviä tekijöitä ovat rationaalisuuden puute sekä ehdottomuus oman kantansa oikeellisuudesta.

3.3.3. Mikseivät kaikki ole skeptisiä?

Tilanteessa, jossa sekä skeptisen luottamuksen että epäluottamuksen katsotaan olevan hyödyllistä demokratialle ja sen toimivuudelle, olisi luonnollisesti myös ihanteellista, jos kaikki kykenisivät perustamaan luottamuksensa kohteiden luotettavuuden kriittiseen arviointiin. Miksi kaikki eivät kuitenkaan ole skeptisiä? Mikä tekee toisista kansalaisista sinisilmäisiä tai kyynisiä? Tiivistetysti tähän katsotaan vaikuttavan luottamukselle ominainen epävarmuus yhdistettynä joukkoon erilaisia kansalaiseen ja hänen toimintaansa liittyviä tekijöitä (Norris 2022, 3). Luottamus ja sen rakentaminen tapahtuu aina tietystä epävarmuuden tilassa: kansalainen ei voi varmuudella ennustaa lopputulemaa, vaan hän joko luottaa tai on luottamatta jonkinasteisen epävarmuuden vallitessa siitä, onko kohde luottamuksen arvoinen. Kognitiivisen psykologian ja käyttäytymistaloustieteen puolelta tiedetään, että epävarmuuden tilassa ihmiset ovat taipuvaisia virheellisiin arvioihin riskien todennäköisyyksistä (mt., 3). Virheellisten arvioiden syntymistä eli kohteen luotettavuuden yli- tai aliarviointia edesauttavat Pippa Norrisin mukaan esimerkiksi ” –voimakastunteiset puoluejäsenyydet, jaetun sosiaalisen identiteetin tuntemukset, kulttuuriset arvot, valeutisiin ja -informaatioon uskominen, vaikutuksenalainen ajattelu, valikoiva havainnointi ja/tai ’viettelevien retoristen vetoomusten vahva vaikutus’ ” (mt., 19; suomennos Kekkonen 2022). Nämä tekijät yhdistettynä epävarmuuden luomaan paineeseen kallistavat osan ihmisistä skeptisyydestä sinisilmäisyyden tai kyynisyyden puolelle. Voidaankin todeta, ettei luotettavuuden arviointi ole helppoa: se vaatii paitsi kykyä ymmärtää vaikeita kokonaisuuksia, myös halua ja aikaa perehtyä niihin (O’Neill 2018). Skeptisyyden osoittaminen vaatii kansalaiselta toisin sanoen paljon resursseja. Kansalaisen oman toiminnan lisäksi myös yhteiskunnan rakenne vaikuttavaa demokratialle haitallisen sinisilmäisyyden ja kyynisyyden esiintymiseen. Tämä päteekin erityisesti autoritäärisesti johdettuihin yhteiskuntiin: vaikka tahtoa vastakkaiseen ajatteluun olisi, ei sitä välttämättä aina sallita. Tämä osaltaan pakottaa kansalaiset katsomaan toimintaa sinisilmäisten linssien läpi. Kyynisyyden osoittaminen ei sen sijaan ole useinkaan samaan tapaan pakotettua kuin sinisilmäisyyden, vaan pohjaa myös omaan tahtoon uskoa asioista eri tavalla. Yhteiskunta voi kuitenkin esimerkiksi uutisoinnin ja koulutuksen laadulla vaikuttaa kyynisyyden esiintymiseen (Norris 2022, 4). Näin ollen kyynisyyden määrässä voidaan havaita eroja myös yhteiskunnittain: jossain sitä on vähemmän ja jossain taas enemmän, riippuen siitä pohjasta, jonka yhteiskunta tarjoaa rationaaliselle ajattelulle. Kyynisyyden määrää voidaan hahmottaa esimerkiksi erilaisten ”kapinaryhmien” määrällä, joiden ajatusmaailma usein lähentelee salaliittoteoriamaista ajattelua ilman tieteeseen perustuvia argumentteja näkemyksiensä tueksi (Norris 2022, 5).

3.4. Poliittisen luottamuksen tasoon vaikuttavat tekijät

Poliittisen luottamuksen tasoon vaikuttavat tekijät ovat pääsääntöisesti peräisin kolmesta eri teoriasta. Poliittisen luottamuksen tutkimusta on hallinnut näistä pääosin kaksi, kulttuuriset teoriat ja institutionaaliset teoriat. Teorioista kolmas, poliittisen kommunikaation teoria, edustaa puolestaan uudempaa teoriaperinnettä. Kulttuuriset teoriat ovat näistä kolmesta laajin teoriaperinne, institutionaaliset ja poliittisen kommunikaation teoriat ovat puolestaan sisällöltään rajatumpia.

3.4.1. *Kulttuuriset teoriat*

Kulttuurisissa teorioissa poliittisen luottamuksen katsotaan syntyvän jo varhain lapsuudessa ja pysyvän kohtuullisen vakaana läpi elämän (Kestilä-Kekkonen & Vento 2019, 24). Luottamuksen kehittymiseen onkin katsottu vaikuttavan erityisesti poliittinen sosialisatio, jolla viitataan tiivistetysti erilaisten toimintatapojen, arvojen ja asenteiden omaksumisen prosessiin (Hyman 1959). Kulttuuristen teorioiden puolelta poliittisiin asenteisiin liittyvät tekijät ovatkin osoittautuneet voimakkaiksi selittäjiksi (Bäck ym. 2016, s. 381). Näihin lasketaan esimerkiksi puoluesamaistuminen ja poliittinen kiinnostuneisuus. Jos yksilö kokee puolueen edustavan samoja arvoja, kiinnittyy hän samalla poliittiseen järjestelemään tiiviimmin ja sitä myötä myös luultavasti osoittaa enemmän luottamusta sitä kohtaan (Miller & Listhaug 1990; Schmitt & Holmberg 1995). Poliittinen kiinnostuneisuus puolestaan edesauttaa kiinnostuksen kohteiden näkemistä positiivisessa valossa, joka puolestaan nostaa sekä luottamuksen että poliittisen kiinnittymisen astetta (Catterberg & Moreno 2005; ks. myös Kestilä-Kekkonen & Vento 2019).

Kulttuuriset teoriat korostavat myös yhteiskunnan kehittymisen eli modernisaation vaikutusta poliittisen luottamuksen kehittymiseen. Yhteiskunnallisten instituutioiden kehitys ja sen synnyttämä talouskasvu tarjoavat edellytyksiä hyvinvoinnille. Hyvinvointi puolestaan välittyy yksilön arvoihin, kun siirrytään materialisista jälkimaterialistiin arvioihin. (Inglehart 1997) Arvojen siirtymä näkyy erityisesti responsiivisuuden vaatimuksena (Eulau & Karpis 1977), jota kuvataan yksilön tasolla ulkoiseksi kansalaispätevyydeksi (Kestilä-Kekkonen & Vento 2019, 22). Mikäli kansalainen kokee, että järjestelmä on responsiivinen eli vastaa hänen odotuksiinsa, lisää se tutkimusten mukaan myös hänen poliittista luottamustaan. Ulkoisen kansalaispätevyyden lisäksi myös sisäisellä kansalaispätevyydellä on katsottu olevan vaikutuksensa poliittiseen luottamukseen. Sisäisellä

kansalaispätevyydellä viitataan yksinkertaistettuna yksilön arvioon omasta kykeneväisyydestään ymmärtää politiikkaa ja yhteiskunnallisia asioita (ks. esim. Stubager 2010; Mykkänen 2012).

Kulttuuristen teorioiden mukaan myös teoriolla sosiaalisen pääoman merkityksestä on vaikutuksensa poliittisen luottamuksen tasoon (Kestilä-Kekkonen & Vento 2019, 25). Sosiaalisella pääomalla tarkoitetaan sekä yksilön sosiaalista luottamusta, että hänen sosiaalisten verkostojensa laajuutta (Bäck ym. 2016, 382). Erityisesti sosiaalisen luottamuksen suhde poliittiseen luottamukseen on herättänyt keskustelua. Niiden välillä on havaittu vahva suhde, mutta yhteyden kausaalinen suunta on vahvistamaton (Bäck 2019, 81). On argumentoitu, että korkeamman sosiaalisen luottamuksen omaavat yksilöt osoittavat myös poliittisia instituutioita ja toimijoita kohtaan korkeampaa luottamusta (ks. esim. Bäck ym. 2016). He osoittavat usein myös korkeampaa kansalaispätevyyttä, joka voi puolestaan nostaa poliittisen luottamuksen tasoa (Bäck ym. 2016; Anderson 2010). Kumlin ja Rothstein (2005) puolestaan argumentoivat yhteyden olevan kuitenkin päinvastainen, sillä heidän mukaansa poliittisella järjestelmällä ja siellä toimivilla päättäjillä, virkamiehillä ja oikeuslaitoksella on sosiaalista luottamusta joko rakentava tai lahottava vaikutus heidän toimiessaan tietyllä tapaa luottamuksen malleina. (Bäck 2019, 81). Vaikkei tekijöiden välisen yhteyden suunnasta ole yhteneväistä näkemystä, on niiden välillä havaittu monissa tutkimuksissa enemmän tai vähemmän korrelaatiota riippumatta siitä, kumman ilmiön vaikutus toiseen on ollut mielenkiinnon kohteena (ks. esim. Bäck ym. 2016; Newton & Zmerli 2011; Newton & Norris 2000; Tao ym. 2014; Bjørnskov 2005; Bäck 2011). Tosin myös tutkimuksia, jossa yhteyttä ei olla havaittu laisinkaan, on löydettävissä (Uslaner 2002; Brehm & Rahn 1997).

Edellä mainittujen lisäksi poliittisen luottamuksen tasoon on kulttuuristen teorioiden mukaan hyvin yleisesti yhdistetty erilaiset sosiodemografiset tekijät. Korkeiden tulojen on katsottu nostavan sosiaalisen luottamuksen tasoa (Inglehart 1999), joka saattaa puolestaan näkyä myös korkeampana poliittisen luottamuksen tasona (Bäck ym. 2016, s. 381). Iällä sekä sukupuolella on puolestaan havaittu heikko selitysvoima. Lisäksi koulutuksen on havaittu kasvattavan kykyä suhtautua kriittisesti poliittiseen järjestelmään (Listhaug 1995).

3.4.2. *Institutionaaliset teoriat*

Institutionaalisten teorioiden mukaan poliittinen luottamus heijastaa puolestaan sitä, miten yhteiskunnan eri instituutiot suoriutuvat velvoitteistaan. Siten poliittisen luottamuksen voidaan katsoa vaihtelevan tilanteen mukaan, eikä pysyvän samalla tapaa vakaana kuin kulttuurisissa teorioissa (Hetherington 1998; Mishler & Rose 2001). Erityisesti instituutioiden taloudellisen suoriutumisen on empiirisesti katsottu olevan kansalaisten poliittisen luottamuksen kannalta keskeistä (Banducci ym. 1999; Borre 2000; Levi & Stoker 2000; Anderson & LoTempio 2002; Mishler & Rose 2001; Bowler & Karp 2004). Vaikka suoriutuminen myös muilla politiikan osa-alueilla on katsottu vaikuttavan käsityksiin poliittisen järjestelmän toimivuudesta, on talouspolitiikkaa pidetty merkittävimpänä tekijänä (Bäck ym. 2016, 383). Taloudellisen suoriutumisen lisäksi skandaalien ja yksilön puoluekannan on empiirisesti katsottu vaikuttavan arvioon yhteiskunnallisten instituutioiden suoriutumisesta. Puoluekannan suhteen on havaittu, että suhteessa oppositiopuolueita kannattaviin, ovat vaaleissa voittaneita puolueita kannattaneet keskimäärin tyytyväisempiä poliittisen järjestelmän toimintaan (Bovens ym. 2005; Norris 2011; Grönlund & Wass 2016). Aiemmissä tutkimuksissa institutionaaliset teoriat ovat toistaiseksi osoittautuneet selitysvoimaisemmiksi suhteessa kulttuurisiin teorioihin (Levi & Stoker 2000).

3.4.3. *Poliittisen kommunikaation teoriat*

Kulttuuristen ja institutionaalisten teorioiden lisäksi niin kutsuttuja poliittisen kommunikaation teorioita (myös kommunikaatioteoria, Kestilä-Kekkonen & Vento 2019) on suosittu selityksenä poliittisen luottamuksen muodostumiselle (Norris 2011, 169). Tutkimuskirjallisuudesta voidaan hahmottaa kaksi vaihtoehtoista selitysmallia poliittisen kommunikaation vaikutuksesta, joista toinen korostaa tiedotusvälineen tyyppiä ja toinen uutisoinnin sävyä. Ensimmäisen mallin mukaan televisiouutisointi yleisesti ja erityisesti uutisraportoinnin asiatyylinen esitystapa edistävät epäluottamuksen syntyä (Robinson 1976; Patterson 1993, 2002; Moy ym. 2000). Toisin sanoen, televisiouutisoinnin ja vakioksi muodostuneen asiatyylin, jolla uutiset lähetyksissä esitetään, on mallin mukaan katsottu heikentävän luottamusta. Toinen malleista puolestaan korostaa uutisoinnin sävyä. Lehdistön ja laajemmin median rooli vallan vahtikoirana johtaa siihen, että luonnollisesti myös erilaisista negatiivisista tapahtumista kuten skandaaleista ja vallan väärinkäytöksistä uutisoidaan niitä ilmetessä. Negatiivisten uutisten syötteen on katsottu aiheuttavan epäileviä asenteita vallankäyttäjiä kohtaan (Garment 1991; Orren 1997; Grossman 2003). Yleisesti poliittisen kommunikaation

teorioiden voidaan tiivistää korostavan median välittävää roolia: median tyyppi ja uutisoinnin sävy yhdistettynä median käytön määrään kumuloituvat kasvavina epäilevinä asenteina. Vaikka poliittisen kommunikaation teorioita on pidetty uskottavina ja näin ollen käytetty myös kohtuullisen paljon selittämään luottamuksen muodostumista, on todisteet teorioiden toimivuudesta silti hataria (Norris 2011, 169). Teorioita ei näin ollen ole pidetty yhtä vahvoina selittäjinä luottamukselle kuin esimerkiksi institutionaalisia teorioita, joiden vaikutuksista on myös empiirisesti vahvoja havaintoja.

4. Aineisto ja menetelmä

4.1. Kokeellinen tutkimus

Vaikka kokeellisella tutkimuksella on pitkä tutkimusperinne, on sen käyttö lisääntynyt entisestään yhteiskunnallisen tutkimuksen alalla erityisesti viimeisten vuosikymmenien aikana (Morton & Williams 2010). Kokeellisella tutkimuksella tarkoitetaan yksinkertaistettuna kontrolloitua, muuttujien välisiä kausaalisuhteita tutkivaa tutkimusmuotoa. Kokeellisen tutkimuksen tarkoituksena on kontrolloida muut vastemuuttujaan vaikuttavat muuttujat ja yhtäaikaisesti varioida yhtä muuttujaa, jolloin voidaan tarkastella sen kausaalista vaikutusta vastemuuttujaan. Vaikutusta vastemuuttujassa havaittaessa voidaan todeta vaikutuksen johtuvan nimenomaisesti varioitavasta muuttujasta. Toisin sanoen, tutkija puuttuu etukäteen harkitulla tavalla tapahtumien kulkuun, ja siten myös empiirisen aineiston syntyyn, eikä tyydy pelkästään havainnoimaan asioiden tilaa tai tapahtumia (Morton & Williams 2006). Kokeessa ollaan näin ollen kiinnostuneita tutkijan interventiosta ja sen aikaansaamasta vaikutuksesta. Kokeellisen tutkimuksen hyödyntämisen pontimena on muuttujien kontrolloinnin ja näin kausaliteettien havainnoimisen mahdollisuus. Ideaalitulanteessa tiedämme aiemman tutkimuksen ja teoretisointien pohjalta, mitä kyseiset vastemuuttujaan vaikuttavat muut muuttujat ovat ja pystymme näin havaitsemaan mahdollisimman hyvin varioitavan muuttujan vaikutusta. Toinen kokeellisen tutkimuksen eduista on toistettavuus. Tutkimus, jossa mikään tekijä ei esimerkiksi kahden aikapisteen välillä muutu, on perinteisen tutkimuksen kontekstissa hankala toteuttaa. Kokeellisen tutkimuksen puitteissa tähän taas pystytään huomattavasti paremmin. Tutkimuksen toistettavuus on toivottavaa, sillä se lisää tehtyjen havaintojen reliabiliteettia eli luotettavuutta. (Grönlund & Herne 2019, 515–516).

Kokeellinen tutkimus pitää perinteisesti sisällään kolme keskeistä piirrettä: kokeellisen manipuloinnin, tutkittavien jaon manipuloitavaan ryhmään ja kontrolliryhmään sekä satunnaistamisen. Kokeellinen manipulointi (engl. *experimental treatment, manipulation*) tarkoittaa yhden muuttujan varioimista niin, että sen muista muuttujista riippumaton vaikutus vastemuuttujaan saadaan selville. Manipulointi toisin sanoen pureutuu siihen tutkimusongelmaan, josta kulloisessakin kokeellisessa tutkimuksessa ollaan eniten kiinnostuneita. Lisäksi tutkittavat jaetaan kokeellisessa tutkimuksessa perinteisesti manipuloitavaan ryhmään ja kontrolliryhmään. Manipuloitavaan ryhmään kohdistuu manipulaatiota ja tätä kyseistä ryhmää verrataan kontrolliryhmään, johon manipulaatiota ei puolestaan kohdistu. Kokeellisessa tutkimuksessa on mahdollista kuitenkin käyttää myös asetelmaa, jossa kontrolliryhmän sijaan useaa manipuloitavaa ryhmää verrataan keskenään. Viimeisellä piirteellä eli satunnaistamisella viitataan tutkimukseen osallistuvien jakamiseen satunnaisesti tutkittaviin ryhmiin. Satunnaistamisessa jokaisella osallistujalla on yhtäläinen mahdollisuus kuulua mihin tahansa tutkittavista ryhmistä ja näin ryhmistä muodostuu keskenään todennäköisemmin samankaltaisia. Ryhmien samankaltaisuus lisää ryhmien keskinäisen vertailun luotettavuutta ja tällöin vastemuuttujissa havaittujen muutosten voidaan katsoa johtuvan manipulaatiosta eikä siitä, millainen ryhmä itsessään on. (Grönlund & Herne 2019, 516–517).

4.2. Kyselytutkimuskoe

Kyselytutkimuskoe (engl. *survey experiment*) on yksi kokeellisen tutkimuksen mahdollisista toteuttamistavoista. Kyselytutkimuskoetta voidaan yksinkertaistettuna pitää kyselytutkimuksen muotoon rakennettuna kokeellisena tutkimuksena. Kyselytutkimuskokeen ja perinteisen kyselytutkimuksen ero on siinä, että kyselytutkimuskokeessa vastaajat saavat satunnaisesti eri version kyselystä niin, että versioissa yhtä muuttujaa on varioitu vastaajien kesken. Kyselytutkimuskokeessa osallistujat toisin sanoen altistuvat satunnaisesti varioitavan muuttujan eri muunnoksille. Näin vastaajat muodostavat eri muunnoksia vastaavan määrän ryhmiä. Ryhmien vertailulla keskenään voidaan selvittää, millainen vaikutus varioitavan muuttujan eri muunnoksilla on ollut selitettävään muuttujaan. (Mutz 2011, 2). Kyselytutkimuskokeen voisikin sanoa yhdistelevän kokeellisen tutkimuksen ja perinteisen kyselytutkimuksen elementtejä. Mutz (2011, 20) kuitenkin argumentoi, ettei kyselytutkimuskoetta pidä liian yksinkertaistaen ymmärtää ainoastaan näiden kahden hybridiversiona. Hänen mukaansa kyselytutkimuskoetta voidaan pitää siinä suhteessa täysin uniikkina tutkimusmenetelmänä, että se kykenee yksinkertaisesti ja selkeästi ennustamaan tutkittavan populaation keskimääräisiä käyttäytymistapoja manipulaatioiden suhteen ilman monimutkaisia

tilastollisia kehitelmiä. Kyselytutkimuskokeita onkin hyödynnetty kohtuullisen paljon esimerkiksi juuri poliittiseen luottamukseen liittyvien teemojen tutkimukseen (Wilson & Eckel 2017, 127).

4.3. Vinjetit

Kokeellisen tutkimuksen yksi keskeisistä piirteistä on kokeellinen manipulointi. Manipuloinnin tarkoituksena on varioida yhtä muuttujaa siten, että sen vaikutus vastemuuttujaan saadaan selville. Vinjetit (engl. vignettes) ovat yksi tapa toteuttaa kokeellista manipulaatiota ja niitä hyödynnetäänkin paljon osana kyselytutkimuskokeita. Vinjettien käytön tavoitteena on selvittää, millaisia eroja tutkittavan kohteen tai kontekstin, jossa tutkittava kohde esiintyy, systemaattisella muuttamisella syntyy (Mutz 2011, 54). Vinjetissä kuvataan usein jokin hypoteettinen tilanne, jossa tutkimuksen kohteena oleva tekijää tai tekijöitä systemaattisesti muutetaan niin, että hypoteettisia tilanteita muodostuu vaihdosten myötä lopulta useita erilaisia. Systemaattisesti muutettavat kohdat voivat olla hyvin erilaisia riippuen siitä, mikä tutkimuksessa on nimenomaisesti mielenkiinnon kohteena. Jos tutkijaa kiinnostaa esimerkiksi se, onko sukupuolella vaikutusta rikoksesta syyllisenä pitämiseen, voi hän kuvata hypoteettisen rikostilanteen, jossa rikoksen tekijän sukupuolta vaihdetaan systemaattisesti. Osa vastaajista saa satunnaisesti esimerkiksi naista kuvaavan tarinan ja osa taas miestä kuvaavan. Mikäli esimerkiksi miestä kuvaavan tarinan saaneet pitävät häntä todennäköisemmin syyllisenä rikokseen kuin naista kuvaavan tarinan saaneet, voidaan sukupuolen yksinkertaistettuna katsoa vaikuttaneen rikoksesta syyllisenä pitämiseen.

Vinjettien perusideasta saa parhaiten kiinni juuri esimerkkien kautta, joten esittelen seuraavaksi Pagerin ja Freesen (2004, 4) käyttämän vinjetin. Pager ja Freese tutkivat vinjettejä hyödyntämällä rodun, työttömyyden syyn ja aiemman työhistorian vakauden vaikutusta työttömien työnhaun tukemiseen liittyviin mielipiteisiin. Vinjeteissä kuvattiin 26-vuotias työtön mies, jonka rotua, työttömyyden syytä ja aiempaa työhistorian vakautta vaihdeltiin vastaajien kesken. Vinjettiin muodostui kolme eri varioitavaa tekijää, joista kahdessa ensimmäisessä oli kolme vaihtoehtoa ja viimeisessä kaksi. Näin ollen erilaisia tilanteita syntyi yhteensä 18 (3 x 3 x 2).

Pagerin ja Freesen tarkoituksena oli selvittää, millainen vaikutus erilaisilla kuvatuilla tilanteilla on sille, kuinka paljon kuvatun henkilön työnhakua halutaan tukea. Tutkimusta varten luotu vinjetti oli tutkielman kirjoittajan vapaasti suomentama seuraavanlainen:

Mikko on 26-vuotias [tummaihoisen / vaaleaihoisen / ihonväri määrittelemätön] lukion käynyt mies. Noin kaksi vuotta sitten Mikko [lomautettiin töistä / sai potkut töistä / tuomittiin törkeästä rikoksesta vankilaan]. Ennen [lomautusta / potkujen saamista / vankilaan joutumista] Mikolla oli [ollut vakituinen työ muutaman vuoden ajan / ollut ongelmia pysyä töissä muutamaa kuukautta pidempään]. [Työn menetyksen / vankilasta vapautumisen] jälkeen Mikko on aktiivisesti etsinyt töitä, mutta työn saaminen on ollut hyvin haasteellista.²

Vinjetissä hakasulkeissa olevat kohdat edustavat varioitavia ominaisuuksia. Vastaajalle näkyi tarinasta toisin sanoen yksi kustakin hakasulkeissa olevasta vaihtoehdosta. Näin eri tarinan saaneita voitiin vertailla keskenään. Vinjetin jälkeen vastaajilta kysyttiin tutkielman kirjoittajan vapaasti suomentamana seuraava kysymys: ”*Viranomaiset ehdottavat usein työharjoittelu- ja työhönsijoitusohjelmia auttaakseen ihmisiä löytämään töitä. Kuinka paljon viranomaisten apua, jos ollenkaan, Mikko olisi mielestäsi oikeutettu saamaan etsiessään töitä? – paljon, jonkin verran vai ei yhtään?*”³ Tulokset osoittivat, että riippumatta vastaajan omasta ihonväristä, tummaihoisen henkilön auttamiselle työnhaussa nähtiin suurempi tarve kuin vaaleaihoisen auttamiselle. Myös työttömyyden syyllä oli vaikutusta: siinä missä lomautetun henkilön katsottiin olevan oikeutettu saamaan tukea etsiessään töitä, ei potkut saaneiden ja vankilaan joutuneiden katsottu olevan oikeutettuja samantasoiseen tukeen. Työttömyyden syyn kohdalla vastaajissa oli kuitenkin hajontaa heidän oman ihonvärinsä perusteella.

² Alkuperäinen englanninkielinen muotoilu: *Michael is a twenty-six year old [black / white / no race specified] male with a high school degree. About two years ago, Michael was [laid off from work / fired from his job / sent to prison for felony conviction]. Prior to [getting laid off / being fired / going to prison], Michael [had held down a steady job for a few years / had trouble holding down a job for more than a few months]. Since he [lost his job / as released], Michael had been actively seeking employment, but has had great difficulty landing a job.*

³ Alkuperäinen englanninkielinen muotoilu: *The government often proposes job training and an placement programs to help person find work. How much government help, if any, should Michael be eligible to receive while looking for a job? – a lot, some, or none at all?*

4.4. Aineiston keruu

Tätä tutkielmaa varten keräsin kvantitatiivisen aineiston vinjetteihin pohjautuvan kyselytutkimuskokeen avulla. Kyselytutkimuskokeen toteuttamiseen hyödynsin Tampereen yliopiston päätöksentekolaboratoriota (DMLab). DMLab on osa kansallista tutkimusinfrastruktuuria *The Finnish Research Infrastructure for Public Opinion (FIRIPO)*, jota Suomen Akatemia rahoittaa. Tämän tutkielman kyselytutkimuskokeessa ei hyödyntänyt Tampereen yliopiston keskustakampuksella sijaitsevaa laboratoriota itsessään, vaan toteutin kyselytutkimuskokeen etäkokeena Qualtrics-ohjelmistoa hyödyntäen. Etäkokeeseen osallistuminen oli mahdollista etäyhteyksin omalta tietokoneelta tai mobiililaitteelta. Näin ollen hyödynsin kokeessa ainoastaan laboratorion osallistujatietokantaa. Osallistujatietokanta on muodostettu henkilöistä, jotka ovat vapaaehtoisesti rekisteröityneet siihen. Henkilöt ovat pääsääntöisesti Tampereen yliopiston ja ammattikorkeakoulun opiskelijoita, mutta joukossa on myös jo työelämään ja jatko-opintoihin siirtyneitä sekä sellaisia henkilöitä, jotka eivät ole ilmoittaneet nykyistä elämäntilannettaan. Tässä tutkielmassa vastaajaryhmä rajattiin pelkästään Tampereen yliopiston ja ammattikorkeakoulun opiskelijoihin, jolloin kutsukirje kyselyyn vastaamisesta lähti yhteensä 406 henkilölle. Perinteisesti päätöksentekolaboratorion kokeisiin osallistumisesta on maksettu palkkio vastaajille esimerkiksi lahjakortin muodossa. Laboratoriota käyttävät tutkijat ovat itse päättäneet siitä, maksavatko palkkiota ja jos maksavat, kuinka paljon. Tämän kyselytutkimuskokeen kohdalla päädyin jokaiselle annettavan pienen palkkion sijaan arpomaan vastaajien kesken vastamelukuulokkeet. Arvontaan osallistuminen oli vastaajille vapaaehtoista.

5. Analyysit ja muuttujat

Hyödynnän analyysihin sekä kuvailevia että selittäviä kvantitatiivisia menetelmiä. Aloitan analyysiosion yleisemmällä aineiston kuvauksella, jossa esittelen aineiston sukupuoli- ja ikäjakaumaa frekvenssien muodossa niin koko otoksen osalta kuin vinjettikohtaisesti. Yleisen kuvauksen jälkeen siirryn poliitikkoihin kohdistuvan luottamuksen kuvaamiseen, joka on tämän tutkielman keskiössä. Kuvaan luotettavuuden osatekijöiden vaikutusta poliitikkoihin kohdistuvassa luottamuksessa aluksi erilaisia keski- ja hajontalukuja esittämällä. Tämän jälkeen esitän luottamuksen jakautumisen asteikolla 0–10 kunkin vinjetin saaneiden ryhmien osalta vielä histogrammien muodossa. Kuvailevilla analyysillä vastaan ensimmäiseen empiiriseen tutkimuskysymykseen, joka kysyy, missä määrin luotettavuuden osatekijät selittävät poliitikkoihin kohdistuvaa luottamusta.

5.1. Regressioanalyysi tilastollisena menetelmänä

Selittävänä kvantitatiivisena menetelmänä sovellan regressioanalyysiä. Regressioanalyysin avulla vastaan toiseen ja kolmanteen empiiriseen tutkimuskysymykseen. Toinen empiirinen tutkimuskysymys kysyy, selittävätkö luotettavuuden osatekijät poliitikkoihin kohdistuvaa luottamusta eri asteisesti ja kolmas puolestaan, missä määrin sosiaalinen luottamus selittää poliitikkoihin kohdistuvaa luottamusta. Yleisesti regressioanalyysillä pystytään selvittämään, millainen yhteys yhdellä tai useammalla selittävällä muuttujalla on selitettävään muuttujaan. Kaikki mallin muuttujat toimivat toistensa kontrolleina, jolloin regressioanalyysin tuloksista on tulkittavissa, millainen yhteys yksittäisellä selittävällä muuttujalla on selitettävään muuttujaan. Tätä kontrolloivaa vaikutusta kutsutaan vakionniksi tai tilastolliseksi kontrolloinniksi. (ks. esim. Nummenmaa 2009).

Se, mitä regressiomenetelmää analyysissä tulee hyödyntää, määräytyy yleisesti selitettävän muuttujan mitta-asteikon perusteella. Koska tässä tutkielmassa selitettävä muuttuja on mitattu asteikolla 0–10 ja se on näin ollen jatkuva, hyödynnän regressiomenetelmistä nimenomaisesti lineaarista regressioanalyysiä. Lineaarisen regressioanalyysin perusideana on nimensä mukaisesti tarkastella muuttujien välistä lineaarista yhteyttä. Regressiomenetelmien avulla voidaan mallintaa muuttujien välisiä yhteyksiä. Regressiomalli voidaan rakentaa niin yhden kuin monen selitettävän muuttujan pohjalle. Koska tässä tutkielmassa selittäviä muuttujia on useita, rakennan analyysin usean selittäjän regressiomallin pohjalle. (Nummenmaa 2009, 310–315).

5.1.1. Selitettävä ja selittävät muuttujat

Tässä tutkielmassa selitettävänä muuttujana regressioanalyysissä on vinjettejä seurannut luottamuksen arviointi, jota tiedustelin seuraavassa muodossa: *”Kuinka paljon luotat Tuomas Virtaseen asteikolla 0–10, jossa 0 = en luota lainkaan ja 10 = luotan täysin?”*. Selittäviä muuttujia puolestaan neljä luotettavuuden osatekijöistä operationalisoitujen vinjettien lukumäärän mukaisesti. Jokaisella vinjetillä on yhteinen alkuteksti, jonka jälkeen olen varioinut tarinaa aina yhtä luotettavuuden osatekijää kuvaavaksi. Tarinan varioidut osat eli kuvaukset luotettavuuden osatekijöistä muodostavat neljä selittävää muuttujaa. Luotettavuuden osatekijät olen vinjeteissä kuvannut toimintana, joka heikentää kyseistä luotettavuuden osatekijää. Tällöin voin arvioida, kuinka paljon puute heikentää kuvitteellista poliitikkoa kohtaan koettua luottamusta. Kaikki kyselyyn

vastanneet saivat yhteisen alkutekstin. Alkutekstiä seurasivat kutakin luotettavuuden osatekijää ja sen puutetta kuvaavat varioidut tarinat, joista yksi valikoitui kullekin vastaajalle satunnaisesti. Vinjetit ovat seuraavat:

Kuvittele, että luet uutisartikkelin Tuomas Virtasesta. Virtanen on ensimmäisen kauden kansanedustaja. Hänen luokanopettajaopintonsa ovat tauolla kansanedustajuuden vuoksi. Hän toimii nykyisen hallituksen oikeusministerinä. Uutisartikkeli kertoo, että ... [luotettavuuden osatekijää heikentävä toiminta]:

Pätevyys: *[Virtanen valittiin oikeusministeriksi lyhyestä poliittisesta urastaan ja oikeustieteen tutkinnon puutteesta huolimatta. Virtanen ohitti nimitysprosessissa kaksi häntä selvästi kokeneempaa kansanedustajaa.]*

Välittäminen: *[Virtasen johtamistyyliä on arvosteltu. Ministerin työntekijöiden kertoman mukaan Virtanen vaatii ylipitkiä työpäiviä ja viikonlopputöitä, eikä hyväksy poissaoloja sairauden tai sairaan lapsen hoidon vuoksi.]*

Vastuunalaisuus: *[Virtanen on vetänyt äkillisesti takaisin ministeriössä valmistellun lakialoitteen. Lakialoitteen oli määrä siirtyä eduskunnan käsittelyyn, mutta päätös vedettiin viime hetkellä takaisin. Virtanen ei suostu kertomaan päätöksen taustoja julkisuuteen.]*

Ennustettavuus: *[Virtasen suhtautuminen ilmastonmuutokseen on muuttunut. Virtanen korosti vaalikampanjassaan ilmastonmuutoksen torjunnan tärkeyttä, mutta hallituksen verokeskustelussa Virtanen kertoi kuitenkin kannattavansa fossiilisiin polttoaineisiin lukeutuvan dieselin veroasteen alentamista.]*

Koska vinjettien keskeisenä tehtävänä on kuvata luotettavuuden eri osatekijöitä, on vinjeteissä esitetty henkilö fiktiivinen. Fiktiivisen henkilön käyttö tukee kyselytutkimuskokeen keskiössä olevan aiheen tutkimista. Oikean poliitikon nimen käyttäminen olisi voinut lisätä tulosten yleistettävyyttä eli ulkoista validiteettia, mutta silloin vastaajien oma tietotaso ja tuntemukset kyseisestä poliitikosta olisivat voineet vaikuttaa liiallisesti tuloksiin (Karv & Strandberg 2022, 187). Jos vastaajalla olisi ollut esimerkiksi paljon tietoa tai mielipiteitä suuntaan tai toiseen juuri siitä poliitikosta, joka vinjetissä olisi esitetty, ei luotettavuuden osatekijöiden tutkimus olisi samalla tapaa mahdollistunut.

Tällöin tulokseen olisivat voineet vaikuttaa myös muut asiat eikä pelkästään vinjetissä kuvattu luotettavuuden osatekijää heikentävä toiminta.

Inspiraationa nimen Tuomas Virtanen käytölle toimii Karvin ja Strandbergin artikkeli vuodelta 2022. Artikkelissa selvitettiin skandaalien vaikutusta luottamukseen tämän tutkielman kanssa samankaltaisen vinjetteihin pohjautuvan kyselytutkimuskokeen avulla. Kyseisissä vinjeteissä esiintynyt Tuomas Virtanen tuntui artikkelin pohjalta toimivalle ja suhteellisen neutraalille nimelle, joten valitsin sen myös tämän tutkielman vinjetteihin. Kysymys siitä, miksi vinjeteissä kuvattu henkilö on oletetusti mies eikä nainen, voidaan luonnollisesti esittää. Halusin kuvata vinjeteissä henkilön oikealla nimellä esimerkiksi ”poliitikko X” käytön sijaan, jotta vinjetti olisi uskottavampi ja lähestyttävämpi. Tällöin valinta nimen kohdalla oli tehtävä myös sukupuolen mukaan. Tähän tutkielmaan päädyin valitsemaan jo kerran hyödynnetyn Tuomas Virtasen, mutta yhtä hyvin kyseinen henkilö olisi voinut olla vaikkapa Saara Virtanen.

Jo aiemmin todettu poliitikkojen kaksinainen rooli luottamuksen suhteen korostuu entisestään vinjetin operationalisoinnin myötä. Siinä missä perustelen Tuomas Virtasen valintaa uskottavuudella ja lähestyttävyydellä, kuvastaa se myös poliitikkoa selkeästi yksittäisen henkilön asemasta. Poliitikko X puolestaan jää etäiseksi, mutta se saattaisi assosioitua kenties hieman enemmän poliitikkoihin yleisesti. Kyse ei ole siitä, kumpi nimenomaisesti on oikea valinta, vaan pyrin eronteolla korostamaan jo aiemmin tutkielmassa esiin nostettua poliitikkojen mielenkiintoisia roolia sekä sitä, miksi sosiaalisen luottamuksen vaikutuksesta nostettiin oma tutkimuskysymyksensä. Vaikka olisin luultavasti tarkastellut sosiaalista luottamusta myös poliitikko X:n kohdalla poliitikkojen kaksinaisen roolin myötä, lisää erityisesti Tuomas Virtasen käyttö perusteitani tutkia myös sosiaalisen luottamuksen vaikutusta arvioituun luottamukseen. Vaikka Tuomas Virtanen esitetään vinjetissä nimenomaisesti poliitikkona, assosioi konkreettinen nimi Tuomaksen myös varsin ”tavalliseksi” henkilöksi. Lisäksi Tuomaksen vinjeteissä kuvattu asema on suhteellisen maanläheinen erityisesti opiskelijana, mutta myös vasta ensimmäisen kauden kansanedustajana, mikä tuo henkilöä lähemmäksi kansalaisia. Näin sosiaalisen luottamuksen vaikutuksen tarkastelulle löytyy perustelut erityisesti tämän tutkielman kohdalla.

Toteutin kyselytutkimuskokeen Qualtrics-ohjelmalla, joka tarjosi osallistujille satunnaisesti yhden vinjeteistä. Satunnaisesti valikoitumisen säädin toteutettavaksi tasaisesti siten, että kukin vinjetti keräsi yhtä paljon vastaajia. Näin ollen vastaajat muodostivat neljä erillistä, keskenään suhteellisen

tasakokoista ryhmää. Kun vastaajat jaetaan satunnaisesti osajoukkoihin, heidän vastauksiensa jakaumissa ei pitäisi olla eroja. Jos eroja havaitaan, voidaan niiden katsoa johtuvan vinjetissä olevista eroista. Analyysissä vertasin näitä neljää ryhmää keskenään. Tarkoitukseni oli selvittää eri osatekijöiden merkitys luottamuksen muodostumisessa. Olen koodannut vinjetit regressioanalyysiä varten neljästä erillisestä muuttujasta yhdeksi kategoriseksi muuttujaksi, joka saa arvot 1–4. Jokainen numero kuvaa sitä, mikä vinjetti kullekin vastaajalle on valikoitunut luettavaksi. Koska kyseessä on kategorinen muuttuja, olen vielä uudelleen dummy-koodannut sen niin, että pätevyyden vinjetti muodostaa referenssikategorian, johon muut vinjetit vertautuvat.

5.1.2. Kontrollimuuttujat

Selitettävän ja selittävien muuttujien lisäksi kyselytutkimuskokeessa on mukana joukko kontrollimuuttujia. Kontrollimuuttujat kuvastavat poliittiseen luottamukseen perinteisesti vaikuttavia tekijöitä, jotka esiteltiin tutkielman luvun 3.4 alaluvuissa. Kontrollimuuttujien käytöllä pyrin saamaan esille luotettavuuden osatekijöistä operationalisoitujen vinjettien puhtaan vaikutuksen selitettävään muuttujaan. Luvussa esitellyistä tekijöistä kyselytutkimuskokeeseen otin mukaan puoluesamaistumisen (ja täydentämään tätä puoluekannan), poliittisen kiinnostuneisuuden, sisäisen kansalaispätevyyden, sosiaalisen (yleistetyn) luottamuksen, yhdistysosallistumisen laajuuden, sosiodemografisista tekijöistä tulotason, sukupuolen ja iän sekä mediaseurannan laajuuden. Niin puoluesamaistumisen, poliittisen kiinnostuneisuuden, sisäisen kansalaispätevyyden, yhdistysosallistumisen laajuuden kuin erityisesti sosiaalisen luottamuksen on havaittu selittävän kohtuullisen vahvasti poliittisen luottamuksen tasoa. Tämän vuoksi otin kyseiset tekijät kontrollimuuttujina mukaan kyselytutkimuskokeeseen. Puoluesamaistumisen kohdalla sekä itse samaistuminen, että erityisesti vaalit viimeksi voittaneiden puolueiden eli istuvien hallituspuolueiden kannattamisen on katsottu nostavan poliittisen luottamuksen tasoa. Tästä syystä tiedustelin vastaajilta sekä sitä, samaistuvatko he johonkin puolueeseen ja jos kyllä, mihin puolueeseen. Jälkimmäisestä kysymyksistä edustaa institutionaalisten teorioiden puolelta puoluekanta, mutta analyysjä varten yhdistin nämä kaksi muuttujaa. Lisäksi otin kokeeseen mukaan kolme sosiodemografista tekijää: tulotason, sukupuolen ja iän. Näistä erityisesti korkealla tulotasolla on havaittu olevan vaikutuksensa poliittisen luottamuksen tasoon. Vaikka on oletettavaa, etteivät opiskelijat kyselytutkimuskokeen kohderyhmänä pääsääntöisesti omaa kovin korkeaa tulotasoa, otin muuttujan mukaan, sillä poikkeuksia voi myös olla vastaajien ollessa hyvin eri vaiheissa opintojaan. Vaikka sukupuolen ja iän selitysvaikutus on todettu alhaiseksi, on niiden mukaan ottaminen tämän kaltaisiin tutkimuksiin yleensä

vakio. Poliittisen kommunikaation teorioita edustamaan otin mukaan mediaseurannan laajuuden. Teorioiden pohjalta olisi voinut operationalisoida myös monia muita muuttujia, kuten uutisoinnin sävyä tai tiedotusvälineen tyyppiä kuvaavia muuttujia. Kuitenkin teorioiden ja niiden vaikutuksen poliittiseen luottamukseen ollessa hyvin kiistanalainen, päädyin kontrolloimaan median käyttö suhteellisen yksinkertaisella, mediaseurannan laajuutta mittaavalla muuttujalla. Lisäksi otin kyselytutkimuskokeeseen mukaan yleisempää poliittista luottamusta kuvaavan muuttujan. Tätä yleisempää poliittisen luottamuksen muuttujaa sekä selitettävänä olevaa muuttujaa vertailemalla voin vastata ensimmäiseen empiiriseen tutkimuskysymykseen luotettavuuden osatekijöiden vaikutuksesta. Muista muuttujista poiketen sekä yleistä poliittista luottamusta että sisäistä kansalaispätevyyttä mittaavat muuttujat koostuvat useista eri kysymyksistä tai väittämistä, jotka yhdistän analyysivaiheessa summamuuttujiksi kuvastamaan kyseisiä ilmiöitä.

Näin ollen en ottanut kyselytutkimuskokeeseen teorioiden pohjalta mukaan ulkoista kansalaispätevyyttä, sosiodemografisista tekijöistä koulutustasoa enkä suurinta osaa institutionaalisten teorioiden puolelta tulevista instituutioiden suoriutumista kuvaavista tekijöistä. Institutionaalisten teorioiden puolelle voidaan laskea ainoastaan näkökulma yksilön puoluekannan vaikutuksesta, jonka mukaan hallituspuolueiden kannattaminen lisää poliittista luottamusta enemmän kuin oppositiopuolueiden kannattaminen. Koulutustaso ei ole mukana, koska kyselytutkimuskokeen kohderyhmä koostuu pelkästään saman koulutustason opiskelijoista (Tampereen yliopiston ja ammattikorkeakoulun opiskelijat). Näin vastaajien koulutustasoa ei tarvitse kontrolloida erikseen. Ulkoisen kansalaispätevyyden ja arviot erilaisten instituutioiden suoriutumisesta jätin puolestaan pois, koska niiden rooli suhteessa kyselytutkimuskokeen asetelmaan on ongelmallinen. Sekä ulkoinen kansalaispätevyys että instituutioiden suoriutumista kuvaavat tekijät ovat hyvin läheisesti yhteydessä kyselytutkimuskokeen päätutkimusongelmaan eli poliitikkojen luotettavuuden arviointiin: kaikissa on kyse poliittisten instituutioiden arvioinnista tavalla tai toisella. Kyseisten tekijöiden sijoittelu kyselytutkimuskokeeseen olisi näin ollen ollut hankalaa: jos tekijät olisivat olleet ennen vinjettien jälkeistä, luottamusta Tuomas Virtaseen mittaavaa muuttujaa, olisivat ne voineet vääristää luottamuksen arviointia. Taas päinvastoin, jos tekijät olisivat seuranneet vinjettejä, olisi vinjeteissä kuvattu, poliitikot huonoon valoon saattava toiminta voinut vääristää ulkoisen kansalaispätevyyden sekä instituutioiden suoriutumista kuvaaviin muuttujiin vastaamista. Tästä syystä jätin nämä kyselytutkimuskokeen ulkopuolelle.

Siinä missä ulkoinen kansalaispätevyys ja suurin osa instituutioiden suoriutumista kuvaavista muuttujista jäi kyselytutkimuskokeen ulkopuolelle niiden ongelmallisen roolin vuoksi, tuli myös itse kyselytutkimuskokeeseen valittujen tekijöiden paikkaa miettiä huolella. Osa toteutettuun kyselytutkimuskokeeseen valikoituneista muuttujista esitettiin vastaajille ennen vinjetin lukemista ja osa puolestaan jälkeen. Ennen vinjetinjä esitettiin poliittisen kiinnostuksen, sosiaalisen (yleistetyn) luottamuksen, poliittisen luottamuksen ja sisäisen kansalaispätevyyden muuttujat. Esittämällä näitä ilmiöitä koskevat kysymykset ennen vinjetinjä halusin varmistaa, ettei vinjetin luku vaikuta näihin kysymyksiin vastaamiseen. Jos vastaaja olisi esimerkiksi saanut vinjetin ennen poliittisen luottamuksen kysymystä, olisi poliittinen luottamus voinut olla vinjetin vaikutuksesta alhaisempaa. Poliittinen luottamus oli myös itsessään tärkeä esittää nimenomaisesti ennen vinjetinjä, jotta yleistä arviota poliitikkoihin kohdistuvasta luottamuksesta voidaan verrata vinjettien jälkeen arvioituun luottamukseen. Muut muuttujat esitettiin vastaajille vinjettien jälkeen.

Kyselytutkimuskokeeseen valitsemani muuttujat, niiden operationalisoinnit sekä vastausvaihtoehdot on esitetty taulukossa 2. Muuttujat on esitetty taulukossa siinä järjestyksessä, jossa ne esitettiin myös vastaajille. Taulukossa on osoitettu myös jo aiemmin esiteltyjen vinjettien, selitettävän muuttujan ja sekä seuraavassa luvussa esiteltävien manipulaation tarkistuksien paikka kyselytutkimuskokeessa. Merkkkaus havainnollistaa, mitkä muuttujat esitettiin vastaajille ennen vinjetinjä ja selitettävää muuttujaa ja mitkä puolestaan jälkeen.

Taulukko 2. Kontrollimuuttujien operationalisointi ja vastausvaihtoehdot.

Muuttuja	Operationalisointi		Vastausvaihtoehdot
K1 Poliittinen kiinnostuneisuus	<i>Kuinka kiinnostunut olet politiikasta?</i>		<i>1 = En lainkaan kiinnostunut 2 = Vain vähän kiinnostunut 3 = Melko kiinnostunut 4 = Erittäin kiinnostunut</i>
K2 Sosiaalinen (yleistetty) luottamus	<i>Voiko mielestäsi ihmisiin luottaa vai onko niin, että ihmisten suhteen ei voi olla liian varovainen? Kerro mielipiteesi asteikolla 0–10, jossa 0 = ihmisten suhteen ei voi olla liian varovainen ja 10 = useimpiin ihmisiin voi luottaa.</i>		<i>1 = Ihmisten suhteen ei voi olla liian varovainen ... 10 = Useimpiin ihmisiin voi luottaa</i>
K3 Poliittinen luottamus	<i>Missä määrin luotat tai et luota seuraaviin tahoihin? Arvioi</i>	<i>Poliittiset puolueet</i> <i>Eduskunta</i>	<i>1 = En luota lainkaan ... 10 = Luotan täysin</i>

	<i>kutakin tahoaa asteikolla 0–10, jossa 0 = en luota lainkaan ja 10 = luotan täysin.</i>	<i>Suomen hallitus (valtioneuvosto)</i>	
		<i>Poliititkot</i>	
K4 Sisäinen kansalaispätevyys	<i>Mitä mieltä olet seuraavista väittämistä? Arvioi kutakin väittämää asteikolla 0–10, jossa 0 = täysin eri mieltä ja 10 = täysin samaa mieltä.</i>	<i>Luotan omiin kykyihini osallistua politiikkaan</i> <i>Ymmärrän Suomen tärkeimpiä poliittisia asiakysymyksiä</i> <i>Joskus politiikka vaikuttaa niin monimutkaiselle, että en oikein ymmärrä, mitä on tekeillä.</i>	<i>1 = Täysin eri mieltä ...</i> <i>10 = Täysin samaa mieltä</i>
VINJETIT, LUOTTAMUS TUOMAS VIRTASEEN JA MANIPULAATION TARKISTUKSET			
K5 Puolue-samaistuminen	<i>Koetko olevasi lähellä jotain puoluetta?</i>		<i>1 = Kyllä (filtteri)</i> <i>2 = En</i>
K6 Puoluekanta	<i>Jos kyllä, mitä puoluetta?</i>		<i>1 = Sosiaalidemokraatit (SDP)</i> <i>2 = Perussuomalaiset (PS)</i> <i>3 = Kokoomus (KOK)</i> <i>4 = Keskusta (KESK)</i> <i>5 = Vihreät (VIHR)</i> <i>6 = Vasemmistoliitto (VAS)</i> <i>7 = Suomenruotsalainen kansanpuolue (RKP)</i> <i>8 = Kristillisdemokraatit (KD)</i> <i>9 = Liike Nyt</i> <i>10 = Muu puolue</i> <i>11 = En osaa sanoa</i> <i>12 = En halua sanoa</i>
K7 Yhdistys-osallistumisen laajuus	<i>Kuinka moneen muuhun kuin työhön tai ammattiin liittyvään yhdistykseen tai järjestöön kuulut (esim. urheiluseura, uskonnollinen järjestö, poliittinen nuorisjärjestö, vapaaehtoistyötä tekevä järjestö, ihmisoikeusjärjestö jne.)?</i>		<i>1 = En yhteenkään</i> <i>2 = 1–2 yhdistykseen</i> <i>3 = 3 tai useampaan yhdistykseen</i>
K8 Median käyttö	<i>Kuinka usein haet mediasta tietoa poliittisista tai yhteiskunnallisista asioista?</i>		<i>1 = Päivittäin tai lähes päivittäin</i> <i>2 = Viikoittain</i>

		3 = Kuukausittain 4 = En koskaan tai hyvin harvoin
K9 Tulotaso	<i>Millainen on oma taloudellinen tilanteesi? Esitä oma arviiosi.</i>	1 = Erittäin huono 2 = Melko huono 3 = Melko hyvä 4 = Erittäin hyvä
K10 Sukupuoli	<i>Mikä on sukupuolesi?</i>	1 = Nainen 2 = Mies 3 = Muu 4 = En halua sanoa
K11 Syntymävuosi	<i>Mikä on syntymävuotesi?</i>	1 = 2005 ... 66 = 1940

Analyysia varten dummy-koodauksen vaativat muuttujista sukupuoli, tulotaso, yhdistysohallitumisen laajuus, puoluesamaistuminen, mediaseuranta ja poliittinen kiinnostuneisuus. Sukupuolen kohdalla jätin vaihtoehdot ”muu” ja ”en halua sanoa” analyysistä pois vähäisen vastaajamäärän vuoksi. Näin ollen sukupuolen kohdalla analyysissä on mukana ainoastaan vastausvaihtoehdot ”nainen” ja ”mies”. Puoluesamaistumisen muuttujan kohdalla vastaajilta, jotka vastasivat samaistuvansa johonkin puolueeseen, tiedusteltiin vielä erikseen tarkemmin, mihin puolueeseen he kokevat samaistuvansa eli mitä puoluetta he käytännössä kannattavat. Syy tälle oli, että samaistumisen lisäksi hallituspuolueiden kannattamisen on katsottu nostavan poliittisen luottamuksen tasoa. Analyysijä varten koodasinkin muuttujasta lopulta kolmiluokkaisen siten, että yksi luokka on ”ei samaistu puolueeseen”, toinen ”samaistuu hallituspuolueeseen” ja viimeinen ”samaistuu oppositiopuolueeseen”. Toiseen luokkaan kuuluvat Sanna Marinin 2019–2023 hallituspohjan mukaisesti sosiaalidemokraatteja, vihreitä, keskustaa, vasemmistoliittoa ja suomenruotsalaista kansanpuoluetta kannattaneet vastaajat. Kolmannen luokan muodostavat puolestaan oppositiopuolueita eli perussuomalaisia, kokoomusta, kristillisdemokraatteja ja Liike Nyt -puoluetta kannattaneet vastaajat. Luokat ”muu puolue”, ”en halua sanoa” ja ”en osaa sanoa” jätin analyysien ulkopuolelle. Analyysissä vertaan henkilöitä, jotka samaistuvat hallitus- tai oppositiopuolueisiin, vastaajiin, jotka eivät ilmoittaneet samaistuvansa mihinkään puolueeseen.

Dummy-koodattujen muuttujien lisäksi regressioanalyysissä on mukana kolme jatkuvana 0–10 asteikolla vastaajille esitettyä muuttujaa. Kyseiset muuttujat ovat sosiaalinen luottamus eli yleinen luottamus kanssaihmiin, poliittinen luottamus neljään eri instituutioon kohdistuen sekä sisäinen kansalaispätevyys (ks. taulukko 2). Näistä sosiaalinen luottamus esitetään regressiomallissa

sellaisenaan, mutta poliittisesta luottamuksesta ja sisäisestä kansalaispätevydestä olen sen sijaan luonut summamuuttajat. Poliittisen luottamuksen summamuuttujaan olen yhdistänyt kaikki neljä vastaajilta tiedusteltua poliittista instituutiota: poliittiset puolueet, eduskunnan, Suomen hallituksen (valtioneuvoston) ja poliitikot. Summamuuttujan muodostamista puolsi korkea Cronbachin alfa (.930) sekä multikollineaarisuusongelma kyseisten muuttujien välillä. Multikollineaarisuus eli selittävien muuttujien voimakas korrelaatio keskenään on ongelma, sillä se voi saada yksittäisen muuttujan vaikutuksen näyttämään todellista heikommalta mallin ollessa kykenemätön erottamaan keskenään korreloivien muuttujien päällekkäistä vaikutusta. Toisin sanoen, poliittisen luottamuksen eri kohteet olisivat mitä luultavimmin syöneet toisiltaan selitysvoimaa. Summamuuttujassa näin ei puolestaan käy, vaan multikollineaarisuus siirtyy koskemaan yhteyttä muihin selittäviin muuttujiin. Samoin oli sisäisen kansalaispätevyuden kohdalla, jossa Cronbachin alfan arvolla .748 päädyin luomaan kolmesta erillisestä muuttujasta summamuuttujan. Ennen summamuuttujan luontia käänsin väittämän ”*Joskus politiikka vaikuttaa niin monimutkaiselle, että en oikein ymmärrä, mitä on tekeillä*” asteikon toisinpäin vastaamaan muiden esitettyjen väittämien suuntaa.

5.1.3. Manipulaation tarkistus

Lisäksi tein vinjettejä koskien kyselytutkimuskokeessa niin kutsutun manipulaation tarkistuksen. Manipulaation tarkistuksella testataan, kokivatko vastaajat vinjetin kokeen laatijan tarkoittamalla tavalla (Mutz 2011, 84). Myös kyselytutkimuskokeita koskeva teoriakirjallisuus suosittaa vahvasti manipulaation tarkistusten käyttöä (mt., 84). Tässä tutkielmassa manipulaation tarkistuksen tarkoituksena on selvittää, kuinka onnistuneesti pystyin kuvaamaan vinjeteissä kutakin luotettavuuden osatekijää. Tein kutakin vinjettiä koskien oman manipulaation tarkistuksensa, sillä vastaajille valikoitui satunnaisesti vinjeteistä vain yksi. Näin ollen muodostin manipulaation tarkistuksen yksilöllisesti kullekin vinjetille. Vinjettien operationalisoinnin onnistuneisuutta tarkastelen analyysiosiossa vinjettien jälkeen esitetyn selitettävän muuttujan ja kutakin vinjettiä vastaavan manipulaation tarkistuksen välisen korrelaation avulla. Manipulaation tarkistukset esitetään alla olevassa taulukossa 3.

Taulukko 3. Vinjettejä koskevien manipulaation tarkistuksien operationalisointi ja vastausvaihtoehdot.

Luotettavuuden osatekijä	Manipulaation tarkistuksen operationalisointi	Vastausvaihtoehdot
Pätevyys	<i>Kuinka <u>pätevänä</u> pidät Tuomas Virtasta toimimaan oikeusministerinä? Vastaa asteikolla 0–10, jossa 0 = en lainkaan pätevä ja 10 = erittäin pätevä.</i>	<i>1 = En lainkaan pätevä ... 10 = Erittäin pätevä</i>
Välittäminen	<i>Kuinka paljon koet Tuomas Virtasen <u>välittävän</u> työntekijöidensä hyvinvoinnista? Vastaa asteikolla 0–10, jossa 0 = ei välitä lainkaan ja 10 = välittää erittäin paljon.</i>	<i>1 = Ei välitä lainkaan ... 10 = Välittää erittäin paljon</i>
Vastuunalaisuus	<i>Kuinka <u>läpinäkyvänä</u> pidät Tuomas Virtasen toimintaa edellä kuvatussa tilanteessa? Vastaa asteikolla 0–10, jossa 0 = en lainkaan läpinäkyvänä ja 10 = erittäin läpinäkyvänä.</i>	<i>1 = En lainkaan läpinäkyvänä ... 10 = Erittäin läpinäkyvänä</i>
Ennustettavuus	<i>Kuinka <u>ennustettavana</u> pidät Tuomas Virtasen toimintaa edellä kuvatussa tilanteessa? Vastaa asteikolla 0–10, jossa 0 = en lainkaan ennustettavana ja 10 = erittäin ennustettavana.</i>	<i>1 = En lainkaan ennustettavana ... 10 = Erittäin ennustettavana</i>

5.2. Hypoteesit

Tutkielman empiiristä tarkastelua koskien olen asettanut kolme hypoteesia, joista jokainen vastaa yhteen empiiriseen tutkimuskysymykseen. Ensimmäinen hypoteeseista koskee ensimmäistä empiiristä tutkimuskysymystä, joka kysyy, *missä määrin luotettavuuden osatekijät selittävät poliitikkoihin kohdistuvaa luottamusta*. Kaspersonin, Goldingin ja Tulerin (1992) alkuperäisen teoretisoinnin mukaan kaikki neljä luotettavuuden osatekijää ovat merkittävässä roolissa sen suhteen, minkä tasoiseksi luottamus muodostuu. Luotettavuuden osatekijöiden selitysvoimaa koskien on muodostettu seuraava hypoteesi:

H1: Poliitikkoihin kohdistuva luottamus on keskimäärin heikompaa jokaisen vinjetin esittämisen jälkeen kuin ennen vinjetin esittämistä.⁴

Toista empiiristä tutkimuskysymystä koskien olen asettanut tutkielman toisen hypoteesin. Toinen tutkimuskysymys kysyy, *selittävätkö luotettavuuden osatekijät poliitikkoihin kohdistuvaa luottamusta eri asteisesti*. Vaikka Kaspersonin ja kanssakirjoittajien teoria ei itsessään tätä kysymystä pohdi, otan sen tässä tutkielmassa tarkastelun kohteeksi, sillä on oletettavaa, että ihmiset painottavat eri osatekijöitä riippuen esimerkiksi heidän omista arvioistaan ja taustoistaan. Tämän pohjalta oletan, ettei luotettavuuden osatekijöiden painoarvo ole tässäkään tutkimuksessa keskenään täysin identtinen, vaan joku/jotkut osatekijöistä voivat vaikuttaa poliitikkoihin kohdistuvaan luottamukseen eri asteisesti kuin toiset. Tarkempia oletuksia siitä, miten suhde eroaisi, en kuitenkaan etukäteen aseta, vaan annan tätä tutkielmaa varten keräämäni aineiston ja siitä tekemiäni analyysien itse vastata tähän. Toinen hypoteesi on seuraavanlainen:

H2: Luotettavuuden osatekijät selittävät kuvitteelliseen poliittikkoon kohdistuvaa luottamusta eri asteisesti.

Kolmas hypoteesi koskee kolmatta ja viimeistä empiiristä tutkimuskysymystä. Tutkimuskysymys kysyy, *missä määrin sosiaalinen luottamus selittää poliitikkoihin kohdistuvaa luottamusta*. Erityisesti vinjeteissä kuvattu henkilö (Tuomas Virtanen) korostaa poliitikon roolia yksittäisenä henkilönä, joka tuo sosiaalisen luottamuksen tematiikan osaksi tutkimusongelmaa. Tämän vuoksi muista kontrollimuuttujista poiketen nostan sosiaalinen luottamus omaksi tutkimuskysymyksekseen. Tutkimuskysymystä koskien olen asettanut seuraavan hypoteesin:

H3: Korkea sosiaalinen (yleistetty) luottamus kasvattaa kuvitteelliseen poliittikkoon kohdistuvaa luottamusta.

⁴ Hypoteesiin vastatessa on pidettävä mielessä poliitikkojen kaksinainen rooli. Ennen vinjettejä esitetty kysymys koskee luottamusta poliitikkoihin yleisesti, kun taas vinjettien jälkeen esitetty kysymys koskee luottamusta yksittäistä, kuvitteellista poliitikkoa kohtaan.

6. Analyysi

6.1. Aineiston kuvaus

Keräsin aineiston sähköisenä kyselynä Tampereen yliopiston päätöksentekolaboratorion osallistujatietokantaa hyödyntäen aikavälillä 17.4.–23.4.2023. Kyselyyn vastasi yhteensä 204 Tampereen yliopiston ja ammattikorkeakoulun opiskelijaa, eli kokonaisuudessaan 50,2 prosenttia tavoitelluista henkilöistä. Tässä kohdin esittelen aineistosta keskeiset sosiodemografiset jakaumat eli sukupuolen ja iän. Vaikkei kyselytutkimuskokeiden ehtona ole edustavan aineiston kerääminen, luo jakaumien läpikäynti kontekstin, jossa analyysin tuloksia tulee tulkita. En kysynyt vastaajien tarkkoja opiskelualoja kyselytutkimuskokeessa erikseen, mutta päätöksentekolaboratorion tietokannan mukaan kyselytutkimuskokeeseen osallistui vastaajia laajasti useilta eri opiskelualoilta. Sukupuolen suhteen kyselytutkimuskokeeseen vastanneista vajaa 70 prosenttia oli naisia, kun taas miesten osuus oli noin 25 prosenttia (liite 3). Loput vastaajista sijoittivat itsensä kategorioihin ”muu” ja ”en halua sanoa”. Koska edellä mainittujen kategorioiden vastaajamäärä jäi kyselytutkimuskokeessa alhaiseksi ja tunnistamisriski näin ollen kasvaa, jätin kyseiset kategoriat analyysien ulkopuolelle. Iän mukaan aineisto painottuu odotetusti nuorempiin ikäryhmiin: vajaa 73 prosenttia aineistoon vastanneista on alle 30-vuotiaita. Kuitenkin myös yli 30-vuotiaita oli aineistossa reilut 25 prosenttia, joka tuo hajontaa aineistoon myös iän suhteen (liite 4).

Vaikka myös koko aineistoa koskevien jakaumien esittäminen luo kontekstia analyysien tulkinnalle, on vinjetteihin pohjautuvan kyselytutkimuskokeen kohdalla keskeistä vinjettikohtaisten jakaumien tarkastelu. Vaikka vinjetit itsessään oli säädetty satunnaisesti jakautuviksi vastaajille, ei luonnollisesti siihen, mikä vastaajan sukupuoli tai ikä on, pystynyt satunnaistamisella kuitenkaan vaikuttamaan. Vinjettikohtaisia jakaumia tarkastelemalla voidaan havaita, mikäli jonkin vinjetin saaneiden ryhmä on suhteessa muihin vinoutunut iän tai sukupuolen suhteen. Vinouma vinjettikohtaisesti luonnollisesti vaikuttaa ryhmien keskinäiseen vertailtavuuteen kuvailevissa analyysissä. Selittävässä analyysissä eli tämän tutkielman kohdalla lineaarisessa regressioanalyysissä sekä sukupuoli että ikä ovat puolestaan kontrolloituina. Ristiintaulukointia hyödyntämällä olen jokaisen vinjetin saaneiden ryhmistä katsonut erikseen sukupuolen (taulukko 4) ja iän (taulukko 5) mukaiset jakaumat.

Taulukko 4. Vinjettikohtaiset jakaumat sukupuolen mukaan (vastaajien lukumäärä kussakin kategoriassa numeroina ja prosentteina).

Vinjetti	Nainen	Mies	Muu	En halua sanoa	Yht.
Pätevyys	34	16	1	1	52
	65,4%	30,8%	1,9%	1,9%	100%
Välittäminen	36	12	2	2	52
	69,2%	23,1%	3,8%	3,8%	100%
Vastuunalaisuus	37	7	4	1	49
	75,5%	14,3%	8,2%	2%	100%
Ennustettavuus	34	15	1	1	51
	66,7%	29,4%	2,0%	2,0%	100%

Taulukosta 4 voidaan huomata sukupuolijakauman olevan vinjettiryhmien välillä kohtuullisen tasainen. Naisia on kaikissa vinjettiryhmissä noin 65–75 prosenttia. Miesten osuus vinjettikohtaisesti puolestaan vaihtelee hieman reilummin vajaasta 15 prosentista reiluun 30 prosenttiin. Selkeästi vähiten miehiä on osunut vastuunalaisuuden vinjetin saaneisiin. Eniten kahteen muuhun vastausvaihtoehtoon (”muu” ja ”en halua sanoa”) vastanneita on välittämisen ja vastuunalaisuuden vinjeteissä. Erot ovat kuitenkin pieniä, sillä vastaajamäärät kyseisissä vastausvaihtoehtoisissa ovat marginaalisia. En voinut myöskään pienten vastaajamäärien takia ottaa kyseisiä luokkia analyysiin mukaan. Tämän vuoksi naisten ja miesten erot nousevatkin keskeisempään rooliin. Yleisesti naisten ja miesten osuuksien välisen suhteen voidaan todeta olevan kohtuullisen tasainen kussakin vinjettiryhmässä, vaikkakin vastuunalaisuuden kohdalla jakauma on hieman suurempi naisiin päin. Naisten ja miesten määrät vinjettikohtaisesti ovat myös hyvin linjassa koko aineistoa koskeviin lukuihin verrattuna (liite 3). Taulukon oikeanpuoleisimmasta sarakkeesta voidaan huomata, että kukin vinjetti sai suhteellisen saman määrän vastaajia myös yhteensä, eli valikoitumista satunnaisesti voidaan pitää onnistuneena. Tekemieni tarkasteluiden perusteella voin todeta vinjettiryhmien olevan riittävän samankaltaisia keskenään sosiodemografisilta jakaumiltaan ja voin näin kohdella niitä tasaveroisina keskenään.

Taulukko 5. Vinjettikohtaiset jakaumat iän mukaan (ikävuosien keskiarvo ja mediaani).

Vinjetti	Keskiarvo	Mediaani
Pätevyys	27.08	26
Välittäminen	27.40	26
Vastuunalaisuus	27.98	25
Ennustettavuus	28.14	26

Taulukko 5 puolestaan kertoo vinjettikohtaiset jakaumat iän suhteen. Jakaumat on esitetty keskiarvoina ja mediaaneina, sillä yhteensä 31:n iän raportointi olisi tuottanut vaikeaselkoisen taulukon. Keskiarvoista ja mediaaneista nähdään, mikäli jokin vinjettiryhmä eroaa selkeästi muista. Taulukosta voidaan kuitenkin huomata, että keskiarvot ja mediaanit ovat vinjettikohtaisesti hyvin samantasoisia. Mikään vinjettiryhmä ei myöskään eroa merkittävästi koko aineiston keskiarvosta ja mediaanista, jotka ovat 27,64 (vuotta) ja 26 (vuotta).

6.2. Kuvaileva analyysi

Tutkielman ensimmäinen empiirinen tutkimuskysymys ja sitä vastaava hypoteesi H1 (*”Poliitikkoihin kohdistuva luottamus on keskimäärin heikompaa jokaisen vinjetin esittämisen jälkeen kuin ennen vinjetin esittämistä”*) koskevat luotettavuuden osatekijöiden vaikutusta poliitikkoihin kohdistuvaan luottamukseen. Ennen luotettavuuden osatekijöitä kuvaavien vinjettien sekä selitettävän muuttujan esittämistä vastaajilta tiedusteltiin yleistä luottamusta poliitikkoja kohtaan. Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen ja hypoteesiin vastaan vertailemalla yleisen poliitikkoihin kohdistuvan luottamuksen keskiarvoa (taulukko 6) vinjettien jälkeen esitetyn selitettävän muuttujan keskiarvoon vinjettikohtaisesti (taulukko 7). Toisin sanoen, vertailen jokaisen vinjettiryhmän selitettävän muuttujan keskiarvoa erikseen yleiseen poliitikkoihin kohdistuvaan luottamukseen. Selitettävän muuttujan keskiarvon esittämisen lisäksi kuvailen myös muita keski- ja hajontalukuja keskiarvon tueksi.

Taulukko 6. Poliittisen luottamuksen keskiarvo instituutioittain. Muuttuja: ”Missä määrin luotat tai et luota seuraaviin tahoihin? Arvioi kutakin tahoja asteikolla 0–10, jossa 0 = en luota lainkaan ja 10 = luotan täysin”.

	Poliittiset puolueet	Eduskunta	Suomen hallitus (valtioneuvosto)	Poliitikot
keskiarvo	4.86	5.96	6.18	4.59

Taulukosta 6 on kuvattu kaikille vastaajille esitetyn poliittisen luottamuksen muuttujan keskiarvot instituutioittain. Vastaajille esitettiin kokonaisuudessaan neljä eri poliittista instituutiota, joista tässä keskitytään nimenomaisesti poliitikkoihin kohdistuvaa luottamusta kuvaavaan keskiarvoon. Muut instituutiot esitetään kuitenkin tässä kohdin vertailukohtina poliitikkoihin kohdistuvan luottamuksen tasolle. Kuten taulukosta voidaan huomata, on poliitikkoihin kohdistuva luottamus muihin instituutioihin verrattuna kaikista alhaisinta sen jäädessä reilusti alle viiden keskiarvoltaan. Vastaajien voidaankin todeta lähtökohtaisesti suhtautuvan kohtuullisen skeptisesti poliitikkoihin. Seuraavaksi vertailen kyseistä keskiarvoa vastaajille vinjettien jälkeen esitetyn poliitikko Virtaseen kohdistuvan luottamuksen keskiarvoon. Koska vinjetit valikoituivat vastaajille satunnaisesti, on selitettävän muuttujan keskiarvo omansa kunkin vinjetin kohdalla.

Taulukko 7. Selitettävän muuttujan keski- ja hajontaluvut vinjettikohtaisesti. Muuttuja: ”Kuinka paljon luotat Tuomas Virtaseen asteikolla 0–10, jossa 0 = en luota lainkaan ja 10 = luotan täysin”.

	Pätevyys	Välittäminen	Vastuunalaisuus	Ennustettavuus
keskiarvo	3.65	2.85	3.63	3.27
mediaani	4	2.5	3	3
luottamusväli	3.05–4.26	2.22–3.47	3.09–4.18	2.71–3.84
kvartiiliväli	2–5	1–4	2–5	2–5
keskihajonta	2.186	2.244	1.890	2.021
vinous	-.029	.731	.191	.078
huipukkuus	-.677	-.363	-.809	-.887

Taulukossa 7 on esitetty vinjettikohtaisesti selitettävän muuttujan keskiarvo, mediaani, luottamusvälit, kvartiilivälit, keskihajonta sekä vinoudet ja huipukkuudet. Taulukon keskeisin luku löytyy ensimmäiseltä riviltä, jossa on esitetty selitettävän muuttujan keskiarvot kunkin vinjettiryhmän osalta. Verrattuna yleisesti luottamusta poliitikkoihin kuvastaneeseen keskiarvoon (4.59) luvuista voidaan huomata, että kaikki vinjetit ovat saaneet vastaajat luottamaan vinjetissä esitettyyn kuvitteelliseen poliitikkoon heikosti. Keskiarvot jäävät kaikkien vinjettiryhmien kohdalla kolmen

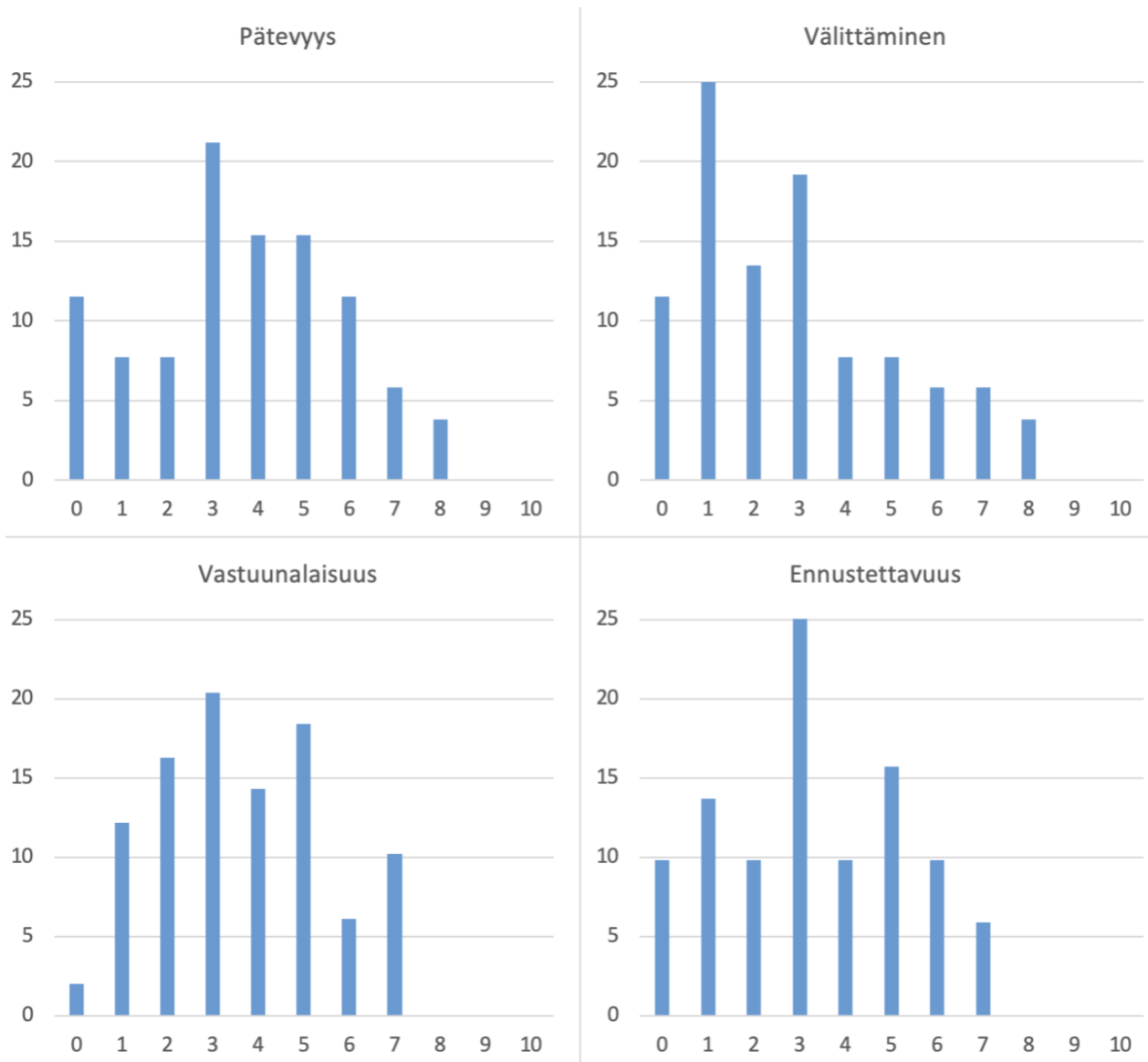
molemmin puolin. Selkeästi alhaisimmaksi keskiarvo jää välittämisen vinjetin saaneiden kohdalla, kun muut puolestaan ovat asteikolla 0–10 kolmen paremmalla puolella. Välittämisen puutteella on keskiarvoja tulkitsemalla muita osatekijöitä suurempi vaikutus luottamukselle. Siinä missä välittämisen vinjetin saaneiden keskiarvo luottamuksen suhteen jää selkeästi alhaisimmaksi, on myös ennustettavuuden vinjetin saaneiden keskiarvo luottamuksen suhteen pätevyys- ja vastuunalaisen ryhmien luottamusta matalampi. Pätevyys- ja vastuunalaisuuden ryhmien luottamus on puolestaan suhteellisen samalla tasolla. Havaintojen pohjalta voin todeta kunkin luotettavuuden osatekijän puutteen tuottavan hyvin alhaista luottamusta poliitikkoja kohtaan. Erityisesti välittämisen puutteella on keskiarvojen valossa merkittävä vaikutus.

Myös taulukon seuraavilla riveillä esitetyt mediaanit, 95% luottamusvälit ja kvartiilivälit (Q1–Q3) tukevat keskiarvoista tehtyä tulkintaa välittämisen ja ennustettavuuden puutteen merkityksestä. Mediaanit ja kvartiilivälit on otettu taulukkoon mukaan myös jakaumien vinouksia silmällä pitäen, joita käsitellään myöhemmin vielä tarkemmin. Mediaani ja kvartiiliväli ovat keskiarvoa ja luottamusväliä luotettavampi keski- ja hajontalukuja tilanteessa, jossa jakauma ei ole normaali tai se sisältää muista havainnoista selvästi poikkeavia havaintoja. Koska kyseessä on suhteessa pieni data, on jakaumien vinoumat ja poikkeavat havainnot hyvin mahdollisia. Tämän vuoksi keskiarvoja ja luottamusvälejä tuetaan mediaanien ja kvartiilivälien esittämisellä.

Keskihajonnasta voidaan huomata vastausten jakautuvan suhteellisen samalla tapaa selitettävän muuttujan osalta kunkin vinjetin kohdalla hajontaluvun ollessa noin kaksi. Kaikkein pienimmäksi keskihajonta luottamuksen suhteen jää vastuunalaisuuden vinjetin saaneiden kohdalla kohdalla, mutta suhteessa muihin, ei ero ole kovinkaan suuri. Lisäksi luottamusta koskien on esitetty jakauman vinoumaa ja huipukkuutta kuvaavat luvut. Käytännössä vinous tarkoittaa, että merkittävä osa havainnoista on keskiarvoa pienempiä tai suurempia (Nummenmaa 2009, 71). Jakaumasta on näin ollen löydettävissä sellaisia havaintoja, joiden suuruusluokka poikkeaa huomattavasti havaintojen tyypillisestä suuruudesta. Nämä havainnot vaikuttavat voimakkaasti keskiarvoon, jolloin jakauman keskiarvo ei olekaan enää siellä missä suurin osa havainnoista on. Vinouskerroin ilmoittaa, mihin suuntaan jakauma on vino. Kuten taulukon 7 vinouskertoimista huomataan, on osa eri vinjettiryhmien luottamuksen jakaumista vinoja. Siinä missä pätevyys- ja vastuunalaisen ryhmien vinjetin saaneiden kohdalla vinoumaa luottamuksessa ei juurikaan ole, on välittämisen vinjetin saaneiden luottamuksen jakauma puolestaan huomattavan oikealle (positiivisesti) vinoutunut. Myös vastuunalaisuuden ja ennustettavuuden vinjettien saaneiden kohdalla luottamuksessa on oikealle (positiivista) vinoumaa, mutta ei niin

huomattavasti kuin välittämisen ryhmän kohdalla. Vinouden havaitseminen suuressa osassa vinjettejä seurannutta luottamuksen arviointia on merkittävää, sillä monet tilastolliset testit olettavat, että jakaumat eivät ole kumpaakaan suuntaan vinoja. Tämä näkyy myöhemmin tutkielmassa esimerkiksi manipulaation tarkistuksien yhteydessä. Huipukkuuskertoimen tarkastelulla viitataan puolestaan jakauman huipun muotoon (Nummenmaa 2009, 72). Huipukkuuskerroin ilmoittaa, kuinka terävähuippuinen jakauma. Toisin sanoen, mitä lähempänä keskiarvoa kaikki havainnot ovat, sitä huipukkaampi jakauma on. Huipukkuuskerroin on määritelty siten, että standardoidun normaalijakauman huipukkuus on 0. Huipukkuuden suhteen erityisesti vastuunalaisuuden tai ennustettavuuden vinjetin saaneet nousevat esiin, molempien luottamuksen jakaumien ollessa suhteellisen huipukkaita. Myös pätevydestä on havaittavissa huipukkuutta, mutta välittämisestä puolestaan muita huomattavasti heikommin.

Olen piirtänyt vinjettien jakaumista vielä histogrammit alla olevaan kuvioon 4. Kuvioista voidaan edellä esitettyjä lukuja helpommin hahmottaa, miten vastaukset ovat selitettävän muuttujan suhteen jakautuneet. Nämä neljä eri histogrammia kuvaavat vastaajien luottamusta asteikolla 0–10 riippuen siitä, mikä vinjetti heille oli kyselyyn nimenomaisesti valikoitunut. Erityisesti vinoumat ovat hahmotettavissa histogrammeista pelkkiä lukuja selkeämmin.

Kuvio 4. Selitettävän muuttujan taso vinjettikohtaisesti (% kunkin vinjetin saaneista vastaajista). Muuttuja: ”Kuinka paljon luotat Tuomas Virtaseen asteikolla 0–10, jossa 0 = en luota lainkaan ja 10 = luotan täysin”.

Kuvailevien analyysien keskeisenä tehtävänä oli selvittää ensimmäistä empiiristä tutkimuskysymystä ja siitä asetettua hypoteesia koskien, missä määrin luotettavuuden osatekijät selittävät poliitikkoihin kohdistuvaa luottamusta. Yleistä poliitikkoihin kohdistuvaa luottamusta ja vinjettien jälkeen arvioitua luottamusta kuvastavia keskiarvoja vertailemalla on havaittavissa, että kaikkien luotettavuuden osatekijöiden puute tuotti hyvin alhaista luottamusta poliitikkoja kohtaan. Keskiarvot vinjettien jälkeen olivat myös selkeästi alhaisempia kuin mitä ne olivat yleisen poliitikkoihin kohdistuvan luottamuksen osalta. Tulosten tulkinnassa on kuitenkin nostettava esiin jo aiemmin esitetty tosiseikka poliitikkojen kaksinaisesta roolista, joka korostuu erityisesti vinjettien operationalisoinnin myötä. Siinä missä kunkin vinjetin jälkeen arvioitiin luottamusta Tuomas Virtaseen, kuvastaa ennen sitä

tiedusteltu kysymys luottamuksesta poliitikkoihin yleisesti. Vinjetin operationalisointi nimenomaisesti Tuomas Virtaseksi oli tietoinen valinta, mutta sen kompleksinen suhde kyselyn alussa tiedusteltuun yleisempään poliitikkoja kohdistuvaan luottamukseen realisoituu keskiarvoja vertailtaessa. Vaikka luottamus Tuomas Virtaseen on kaikkien vinjettien kohdalla alhaisempaa kuin aiemmin tiedusteltu luottamus poliitikkoja kohtaan, ei luottamuksen poliitikkoihin yleisesti voida sanoa laskeneen vinjettien esittämisen seurauksena. Toisin sanoen, vaikka vinjettien jälkeen arvioitu luottamus Tuomas Virtaseen yksittäisenä henkilönä on hyvin alhaista, ei se tarkoita, että myös yleinen luottamus poliitikkoihin olisi laskenut vinjetin lukemisen seurauksena, vaan henkilö voi edelleen luottaa poliitikkoihin samalla tasolla kuin aiemmin. Keskiarvoja vertailemalla voidaan kuitenkin todeta, että ainakin yksittäisten poliitikkojen, kuten Tuomas Virtasen, kohdalla luotettavuuden osatekijöiden puutteella on selkeästi heikkoa luottamusta tuottava vaikutus eli luotettavuuden osatekijät selittävät luottamuksen rakentumista. Poliitikot yleisempänä ryhmänä ovat kuitenkin kysymys erikseen juuri vinjettien operationalisoinnin myötä. Tämä tosiseikka mielessä edelleen pitäen hypoteesin 1 voidaan kuitenkin kokonaisuutena katsoa saavan tukea, sillä luotettavuuden osatekijöiden puutteella on selkeästi hyvin heikkoa luottamusta poliitikkoja kohtaan tuottava vaikutus.

6.3. Lineaarinen regressioanalyysi

6.3.1. Regressiomalli

Kuvailevien analyysien jälkeen siirryn tarkastelemaan luotettavuuden osatekijöitä kuvaavien vinjettien vaikutusta luottamukseen lineaarisen regressioanalyysin avulla. Olen rakentanut analyysin kuuden, hierarkkisesti toistensa päälle rakentuvan mallin pohjalle. Toisin sanoen, ensimmäisen mallin muuttujat säilyvät kaikissa muissakin malleissa, toisen mallin muuttujat puolestaan sitä seuraavissa jatkaen aina viimeiseen eli kuudenteen malliin saakka, jossa on lopulta mukana kaikki muuttujat. Mallien muuttujat siis kumuloituvat mallista seuraavaan. Ensimmäisessä mallissa on mukana ainoastaan luotettavuuden osatekijät. Referenssikategorian muodostaa pätevyys, joihin muut luotettavuuden osatekijät vertautuvat. Toiseen malliin on lisätty sosiodemografiset muuttujat eli vastaajan sukupuoli, ikä ja tulotaso arviona omasta taloudellisesta tilanteesta. Sukupuolen kohdalla referenssikategoriana toimii miehet ja taloudellisen tilanteen kohdalla luokka ”erittäin hyvä”. Ikä puolestaan on jatkuva muuttuja, eikä se näin ollen vaatinut erillisen referenssikategorian luomista. Kolmanteen regressiomalliin on lisätty poliittisia asenteita koskevista neljästä tekijästä kolme: puoluesamaistuminen ja puoluekanta muunnettuna yhdeksi muuttujaksi, sisäinen kansalaispätevyys

ja poliittinen kiinnostuneisuus. Edellä mainituista muuttujista puoluesamaistuminen ja poliittinen kiinnostuneisuus vaativat dummykoodauksen. Puoluesamaistuminen ja puoluekanta yhdistin uudeksi muuttujaksi niin, että muodostui kolme kategorialla: ”ei samaistu puolueeseen”, ”samaistuu hallituspuolueeseen” ja ”samaistuu oppositiopuolueeseen”. Referenssikategoriaksi valitsin ”ei (samaistu puolueeseen)”. Poliittisessa kiinnostuneisuudessa puolestaan referenssikategoriana toimii ”erittäin kiinnostunut”. Sisäinen kansalaispätevyys on puolestaan jatkuva muuttuja, jonka olen muodostanut summamuuttujana kolmen eri väitteen pohjalta ($\alpha=.748$) (ks. taulukko 2). Regressioanalyysin neljänteen malliin on lisätty sosiaalista pääomaa kuvastavat muuttujat eli yhdistysosallistuminen laajuus ja sosiaalinen (yleistetty) luottamus. Sosiaalinen luottamus on sisäisen kansalaispätevyyden tapaan jatkuva muuttuja, kun taas yhdistysosallistumisen laajuudessa referenssikategoriana toimii ”en yhteenkään (järjestöön)”. Viidennessä mallissa on puolestaan neljäs poliittisia asenteita heijastavista tekijöistä eli poliittinen luottamus. Jätin poliittisen luottamuksen omaan malliinsa, jotta sen mahdollinen sosiaalisen luottamuksen selitysasetta heikentävä vaikutus saadaan selkeästi näkyviin. Poliittinen luottamus on neljästä eri poliittisesta instituutiosta muodostettu summamuuttuja ($\alpha=.930$), joka ei jatkuvan mitta-asteikon vuoksi vaatinut dummykoodausta. Viimeiseen eli kuudenteen malliin on lisätty ainoa kulttuuristen teorioiden ulkopuolinen tekijä eli mediaseurannan laajuus, joka kuvastaa poliittisen kommunikaation teorioita. Mediaseurannan laajuudessa referenssikategorian toimii vastausvaihto ”en lainkaan tai hyvin harvoin”. Referenssikategoriat on kaikkien muuttujien kohdalla valittu vastausvaihtoehtojen ääripäistä. Valinta on tehty kuitenkin siten, ettei kyseinen luokka ollut vastaajamäärältään kohtuuttoman pieni, sillä se voi aiheuttaa ongelmia mallien toimivuudelle ja tulosten tulkinnalle erityisesti tämän kokoisen aineiston kanssa.

6.3.2. Regressiomallin selitysasete

Lineaarisen regressiomallin selitysasetta tarkastellaan korjatun selitysaseteen (*adjusted R²*) avulla. Selitysasete kertoo, minkä suuruisen prosentuaalisen osuuden selitettävän muuttujan vaihtelusta regressioanalyysin selittävät muuttujat kykenevät selittämään. Korjatun selitysaseteen arvot vaihtelevat välillä 0–1. Korjattua selitysasetta hyödynnetään puolestaan silloin, kun intentiona on vertailla kahden regressioanalyysin tuloksia keskenään. Nummenmaan (2009) mukaan ero tavalliseen R² -lukuun on, että korjattu luku huomioi myös mallin sisältämien selittävien muuttujien määrän. Koska selittävien muuttujien lisääminen analyysiin nostaa automaattisesti R² -lukua siitä huolimatta,

pystyvätkö ne todellisuudessa lisäämään selityskykyä, tarvitaan korjattua R^2 -lukua. Korjattu R^2 -luku on aina pienempi tai yhtä suuri kuin korjaamaton R^2 -luku. (Nummenmaa 2009; 320–321)

Selitysasteiden esittämisen kohdalla on kuitenkin huomionarvoista mainita, ettei pelkän selitysasteen tulkitseminen anna tälle tutkielmalle ja sen keskeiselle tutkimustehtävälle paljoakaan. Tarkoituksena ei ole luoda parasta mahdollista luottamusta kuvitteelliseen poliitikkoon selittävää mallia, vaan muiden muuttujien lisäämisen funktio on puhtaasti luotettavuuden osatekijöitä kontrolloiva, ei selitysastetta nostattava. Tarkoitukseni on siis selvittää luotettavuuden osatekijöiden mahdollisimman puhdas vaikutus luottamukseen. Tämä tapahtuu lisäämällä muita luottamuksen tasoon vaikuttavia muuttujia malliin. Selitysasteet esitetäänkin tässä kohdin ainoastaan taustoittavana tietona.

Koska vertaan tutkielmassa kuutta eri regressiomallia keskenään, käytetään korjattua selitysastetta. Kun tarkastellaan pelkkien luotettavuuden osatekijöiden selitysastetta, havaitaan luotettavuuden osatekijöiden selittävän ainoastaan 1,6 prosenttia selitettävän muuttujan vaihtelusta (ks. taulukko 8). Myöskään sosiodemografisten tekijöiden lisääminen toiseen malliin ei liiaksi selitysastetta nosta, sen jäädessä vajaaseen kahteen prosenttiin. Tämä on toisaalta linjassa teoreettisen viitekehyksen kanssa, jossa sosiodemografisten tekijöiden vaikutus luottamukseen esitetään vähäiseksi. Kolmannessa mallissa, johon on lisätty kolme poliittisia asenteita heijastavaa tekijää eli puoluesamaistuminen, sisäinen kansalaispätevyys ja poliittinen kiinnostuneisuus, ei selitysaste nouse edeltävästä juurikaan. Tämä havainto ei myöskään liiemmin poikkea selittävistä tekijöistä kirjoitetun teorian suhteen. Neljännessä mallissa, jossa on mukana sosiaalista pääomaa kuvastavat yhdistysosallistumisen laajuus ja sosiaalinen luottamus, selitysaste sen sijaan nousee jo yli 11,5 prosenttiin. Nousua voidaan pitää erityisesti sosiaalisen luottamuksen ansiona. Viides malli puolestaan edustaa malleista kaikista vahvinta. Poliittisen luottamuksen lisääminen kohottaa mallin selitysasteen yli 21 prosenttiin. Viimeisessä mallissa selitysaste puolestaan laskee puolella prosentilla mediaseurannan lisäämisen seurauksena. Kaikista vahvimmalla eli viidennellä mallilla selitettävän muuttujan vaihtelusta pystyttiin selittämään reilut 21 prosenttia.

6.3.3. Regressiomallin sopivuus ja luotettavuus

Regressiomallin sopivuutta ja luotettavuutta arvioidaan lineaarisen regressioanalyysin oletuksiin suhteutettuna. Jotta lineaarista regressioanalyysia voidaan pitää soveltuvana menetelmänä, täytyy sen täyttää tietyt ehdot. Lineaarisen regressioanalyysin perusoletuksina voidaan pitää lineaarisuutta, normaalijakautuneisuutta, homoskedastisuutta sekä sitä, ettei multikollineaarisuus- tai autokorrelaatio-ongelmaa ole havaittavissa (ks. esim. Nummenmaa 2009; Jokivuori & Hietala 2014; Alkula ym. 1994; Tabachnick & Fidell 2013; Kennedy 2008).

Regressioanalyysin tekemistä oletuksista tärkein on muuttujien väliset lineaariset yhteydet eli lineaarisuus (Nummenmaa 2009, 315). Linearisella regressioanalyysillä ei voida kunnolla tarkastella sellaista aineistoa, jossa on muunlaisia yhteyksiä. Lineaarisuuden tarkastelua varten piirsin sirontamatriisin malliin tulevista muuttujista. Tarkastelussa ei ollut havaittavissa epälineaarisia yhteyksiä muuttujien välillä. Linearisessa regressioanalyysissä on voimassa myös normaalijakaumaoletus (mt., 316). Toisin sanoen, aineiston muuttujien oletetaan noudattavan suunnilleen kyseistä jakaumaa. Testasin normaalijakautuneisuutta Shapiro-Wilkin ja Kolmogorov-Smirnovin testien avulla. Lisäksi tarkastelin jakauman muotoa visuaalisesti kuvaajien avulla. Molempien normaalijakautuneisuustestien mukaan jakauma eroaa tilastollisesti erittäin merkittävästi normaalijakaumasta. Huomionarvoista kuitenkin on, että kyseiset testit ovat usein melko herkkiä arvioimaan jakauman ei-normaaliksi, vaikka poikkeama normaalijakaumasta olisi hyvin pieni. Tätä tutkielmaa varten keräämäni aineisto oli kooltaan suhteellisen pieni, jonka vuoksi jakauman muodon tarkastelu myös visuaalisesti oli tärkeää. Tarkastelussa havaitsinkin, ettei kuvioiden perusteella ole syytä olettaa jakauman eroavan juurikaan normaalijakaumasta. Myös homoskedastisuutta tarkastelin visuaalisesti sirontakuvion avulla. Homoskedastisuudella viitataan siihen, että selitettävän muuttujan varianssi pysyy samana kaikilla selittävän muuttujan tasoilla (ks. esim. Djalic & Terzic 2021). Sirontakuviota tarkastelemalla oli havaittavissa, että myös oletus homoskedastisuudesta säilyy.

Regressioanalyysin luotettavuuden kannalta on myös mahdolliset multikollineaarisuus- ja autokorrelaatio-ongelmat ovat tärkeitä tarkastelun kohteita. Multikollineaarisuusongelmalla tarkoitetaan selittävien muuttujien voimakasta keskinäistä korrelaatiota. Voimakas keskinäinen korrelaatio voi saada yksittäisen muuttujan vaikutuksen näyttäytymään todellisuutta heikompana mallin ollessa kykenemätön erottamaan keskenään korreloivien muuttujien päällekkäistä vaikutusta. Voimakkaan multikollineaarisuuden seurauksena mallin epäluotettavuus kasvaa ja näin selittävien

muuttujien tilastollinen merkitsevyys voi vääristyä. Multikollinearisuutta voidaan tarkastella VIF-arvojen ja toleranssien avulla. VIF-arvojen tulisi olla jokaisen muuttujan osalta vähintään alle kymmenen, mutta mielellään alle viiden (Field 2018, 324–325; Jokivuori & Hietala 2014, 39–45). Myöskään VIF-arvojen keskiarvo ei saisi olla merkittävästi yli yhden. Alle 0,2 olevat toleranssiarvot puolestaan kielivät mahdollisesta ongelmasta ja alle 0,1 arvot merkittävästä multikollinearisuusongelmasta (Nummenmaa 2009, 324). Oman taloudellisen tilanteen kohdalla toleranssiarvot jäävät viidennessä ja kuudennessa mallissa vastausvaihtoehtojen ”melko huono” ja ”melko hyvä” kohdalla 0,2 paikkeille ja myös VIF-arvot nousevat reiluun neljään. Tämän vuoksi tarkastelin muuttujan korrelaatiota muihin muuttujiin vielä tarkemmin. Korrelaatiot muuttujien välillä olivat kuitenkin yksittäisissä tarkasteluissa vähäisiä, joten syy paikoin suuremmille toleranssi- ja VIF-arvoille löytyy mitä luultavimmin aineiston pienestä koosta. Viitteen tästä antoi referenssikategorioiden vaihdon aiheuttama muutos arvojen suuruudessa. Koska toleranssi- ja VIF-arvot ovat yleisesti hyvällä tasolla alle viiden, eikä yksittäisten muuttujien tarkastelussa ollut havaittavissa suuria korrelaatioita, voidaan todeta, ettei regressiomallissa ilmene liiallista multikollinearisuutta.

Autokorrelaatiolla tarkoitetaan residuaalien eli virhetermien riippuvuutta. Jos autokorrelaatiota havaitaan, voi se vaikuttaa tulosten tulkintaan ja luotettavuuteen. Autokorrelaation havaitsemiseksi hyödynnetään yleisesti Durbin-Watson-testiä, jolla mitataan autokorrelaation ilmenemistä lineaarisen regressioanalyysin residuaaleissa. Durbin-Watson-testin arvo vaihtelee välillä 0–4. Arvon ollessa alle kahden, voidaan autokorrelaation sanoa olevan negatiivista. Jos arvo taas nousee yli kahden, sanotaan autokorrelaation olevan positiivista. Jos arvo on noin kahden paikkeilla, ei mallissa esiinny autokorrelaatiota ja sitä voidaan näin pitää luotettavana. (Jokivuori & Hietala 2014, 39–45). Koska toteutettu Durbin-Watson-testi antaa arvokseen 0.764, on residuaaleissa havaittavissa jonkin verran positiivista autokorrelaatiota. Toisin sanoen, lineaarisen regressioanalyysin oletuksen riippumattomista residuaaleista ei voida sanoa täysin täyttyvän. Yleisesti positiivista autokorrelaatiota havaitaan erilaisissa aikasarjoissa tai sellaisissa aineistoissa, jossa vastaajat ovat jollain tapaa hyvin läheisesti linkittyneitä toisiinsa. Näin voi katsoa olevan esimerkiksi koululuokkien tai avioparien kohdalla. Koska tätä tutkielmaa varten kerättyyn aineistoon vastanneita voidaan pitää hyvin riippumattomina toisistaan heidän ollessa sekä eri aloilta että eri korkeakouluista, en pidä positiivisen autokorrelaation havaitsemista tämän aineiston kohdalla ongelmallisena.

Kaikki monimuuttujamenetelmät vaativat yleisesti kohtuu suuren aineiston. Lineaarista regressioanalyysiä varten riittää kuitenkin myös pienempi otoskoko, jos muut oletukset ovat voimassa. Jos oletukset eivät ole voimassa, kasvaa tyypin 2 virheen tekeminen tällaisissa tilanteissa todennäköisemmäksi. (Nummenmaa 2009, 316). Koska tätä tutkielmaa varten keräämäni aineisto on perinteisiin kyselytutkimuksiin verrattuna suhteellisen pieni (n = 204), mutta autokorrelaatiota lukuun ottamatta kaikki lineaarisen regressioanalyysin oletukset täyttyvät, voidaan lineaarisen regressioanalyysin hyödyntämistä tämän tutkielman analyysimenetelmänä pitää perusteltuna.

6.3.4. Lineaarisen regressioanalyysin tulokset

Regressioanalyysia hyödyntämällä vastaan toiseen ja kolmanteen empiiriseen tutkimuskysymykseen. Toisessa tutkimuskysymyksessä mielenkiinto on siinä, selittävätkö luotettavuuden osatekijät poliitikkoihin kohdistuvaa luottamusta eri asteisesti. Kolmas tutkimuskysymys puolestaan kysyy, missä määrin sosiaalinen luottamus selittää poliitikkoihin kohdistuvaa luottamusta. Tutkimuskysymysten tarkastelulla haetaan tukea niitä vastaaville hypoteeseille H2 (*luotettavuuden osatekijät selittävät kuvitteelliseen poliitikkoon kohdistuvaa luottamusta eri asteisesti*) ja H3 (*korkea sosiaalinen (yleistetty) luottamus kasvattaa kuvitteelliseen poliitikkoon kohdistuvaa luottamusta*). Aluksi käyn läpi luotettavuuden osatekijöiden keskinäistä painoarvoa koskevan analyysin, jonka jälkeen siirryn sosiaalisen luottamuksen tarkasteluun. Vaikka muiden kontrollimuuttujien vaikutus poliitikkoihin kohdistuvaan luottamukseen on tässä tutkielmassa sivuroolissa, esitän niitä koskevat tulokset myös lyhyesti. Lineaarisen regressioanalyysin tulokset on esitetty alla olevassa taulukossa 8.

Taulukko 8. Lineaarinen regressioanalyysi luotettavuuden osatekijöiden keskinäistä painoarvoa ja sosiaalisen luottamuksen vaikutusta koskien. Selitettävä muuttuja: ”Kuinka paljon luotat Tuomas Virtaseen asteikolla 0–10, jossa 0 = en luota lainkaan ja 10 = luotan täysin”. Keskivirheet suluisissa.

n = 204	Malli 1	Malli 2	Malli 3	Malli 4	Malli 5	Malli 6
Luotettavuuden osatekijät (ref. pätevyys)						
<i>Välittäminen</i>	-.900* (.418)	-.846* (.420)	-.889* (.420)	-1.023* (.404)	-1.141** (.373)	-1.142** (.382)
<i>Vastuunalaisuus</i>	.006 (.422)	-.018 (.429)	-.075 (.437)	-.177 (.421)	-.351 (.399)	-.403 (.403)
<i>Ennustettavuus</i>	-.278 (.424)	-.297 (.426)	-.338 (.430)	-.421 (.412)	-.550 (.389)	-.588 (.392)
Sosiodemografiset tekijät						
<i>Sukupuoli (ref. miehet)</i>		.022 (.324)	.169 (.333)	.110 (.320)	.011 (.320)	.089 (.308)
<i>Ikä</i>		-.018 (.023)	-.028 (.023)	-.026 (.022)	-.025 (.021)	-.028 (.021)
Oma taloudellinen tilanne (ref. erittäin huono)						
<i>Melko huono</i>		1.135 (.660)	1.165 (.661)	.890 (.639)	.341 (.613)	.354 (.618)
<i>Melko hyvä</i>		1.364* (.644)	1.385* (.647)	.932 (.630)	.121 (.620)	.160 (.628)
<i>Erittäin hyvä</i>		1.305 (.953)	1.242 (.965)	.561 (.950)	-.208 (.910)	-.192 (.926)
Puoluesamaistuminen (ref. ei samaistu puolueeseen)						
<i>Samaistuu hallituspuolueeseen</i>			-.133 (.359)	-.393 (.352)	-.379 (.332)	-.384 (.333)
<i>Samaistuu oppositiopuolueeseen</i>			.277 (.532)	.131 (.507)	-.058 (.480)	.036 (.487)

Sisäinen kansalaispätevyys			.026 (.094)	-.040 (.091)	-.135 (.088)	-.164 (.090)
Poliittinen kiinnostuneisuus (ref. erittäin kiinnostunut)						
<i>En lainkaan kiinnostunut</i>			.102 (.939)	-.697 (.915)	-1.140 (.868)	-.701 (.951)
<i>Vain vähän kiinnostunut</i>			-.744 (.550)	-.746 (.532)	-.953 (.540)	-.679 (.581)
<i>Melko kiinnostunut</i>			-.893* (.433)	-1.014* (.418)	-.914* (.395)	-.750 (.434)
Yhdistysohallistumisen laajuus (ref. en yhteenkään)						
1–2 yhdistykseen				.109 (.323)	.005 (.306)	.077 (.310)
3 tai useampaan yhdistykseen				.314 (.477)	.348 (.450)	.475 (.460)
Sosiaalinen luottamus				.333*** (.074)	.170* (.078)	.182* (.079)
Poliittinen luottamus					.420*** (.087)	.410*** (.088)
Mediaseuranta (ref. en koskaan tai hyvin harvoin)						
<i>Päivittäin tai lähes päivittäin</i>						.291 (.589)
<i>Viikoittain</i>						.007 (.522)
<i>Kuukausittain</i>						-.460 (.560)
Mallin sopivuus						
<i>Korjattu R²</i>	0.016	0.019	0.024	0.116	0.214	0.211

* p < 0.05, **p < 0.01, ***p < 0.001

Toisen tutkimushypoteesin mukaan luotettavuuden osatekijät selittävät kuvitteelliseen politiikkaan kohdistuvaa luottamusta eri asteisesti. Regressioanalyysin tuloksista on huomattavissa, että välittämisen vinjetin lukeneet eroavat tilastollisesti melko merkittävästi luottamuksessaan Tuomas Virtasta kohtaan jo ensimmäisessä mallissa, jossa on mukana pelkästään luotettavuuden osatekijät. Välittämisen vinjetin saaneet suhtautuvatkin huomattavasti skeptisemmin Tuomas Virtaseen kuin referenssikategoriana toimivat pätevyyden vinjetin saaneet. Ero on havaittavissa myös kaikista muista malleissa, joissa on portaittain kontrolloituna kaikki muut perinteisesti poliittista luottamusta selittävät tekijät. Toisin sanoen, riippumatta siitä mikä vastaajan sukupuoli, ikä tai vastaus mihin tahansa muista muuttujista oli, heikentää välinpitämättömyys muita ihmisiä kohtaan luottamusta kuvitteelliseen politiikkaan eli Tuomas Virtaseen. Muut osatekijät puolestaan eivät nouse tilastollisesti merkittäviksi missään malleista. Koska välittämisen vinjetin saaneet eroavat tilastollisesti merkittävästi referenssikategoriasta, voidaan hypoteesin H2 katsoa saavan tukea.

Kolmas tutkimushypoteesi koskee sosiaalisen luottamuksen ja selitettävän muuttujan välistä suhdetta. Hypoteesin mukaan korkea sosiaalinen (yleistetty) luottamus kasvattaa kuvitteelliseen politiikkaan kohdistuvaa luottamusta. Analyysin tuloksien pohjalta voidaan havaita, että sosiaalinen luottamus nousee kaikissa malleissa, joissa se on mukana, tilastollisesti melko merkittäväksi tai erittäin merkittäväksi luottamusta kuvitteellista politiikkaa kohtaan selittäväksi tekijäksi. Toisin sanoen, mitä korkeampaa sosiaalista luottamusta vastaaja kokee, sitä korkeammaksi hän on myös luottamuksensa Tuomas Virtaseen arvioinut. Viidennessä mallissa lisätty yleinen poliittisen luottamuksen muuttuja syö hieman sosiaalisen luottamuksen selitysvoimaa niiden keskinäisen korrelaation vuoksi⁵, mutta muuttujien välisestä yhteydestä huolimatta sosiaalisella luottamuksella on myös yksilöllinen vaikutuksensa selitettävään muuttujaan. Havainto on selvästi linjassa tutkielmassa politiikan kaksinaisesta roolista käydyn keskustelun kanssa. Toisin sanoen, vaikka Tuomas Virtanen esitetään vinjetissä poliitikkona, välittyy hänen luotettavuutensa arviointiin myös yleinen luottamus muita kanssaihmissä kohtaan. Häntä ei siis arvioida välttämättä puhtaasti poliittisena auktoriteettina, vaan myös yksittäisenä henkilönä. Havainto myös vahvistaa poliittista luottamusta selittävien teorioiden

⁵ Molemmat muuttujat eroavat tilastollisesti erittäin merkittävästi normaalijakaumasta, jonka vuoksi hyödynnetään Spearmanin korrelaatiokerrointa. Korrelaatiokerroin = .451**
* p < 0.05, ** p < 0.01, *** p < 0.001.

pohjalta esitettyä yhteyttä sosiaalisen ja poliittisen luottamuksen välillä. Sosiaalisen luottamuksen selitysvoinan pohjalta myös hypoteesin H3 voidaankin katsoa saavan tukea.

Muista kontrollimuuttujista ainoastaan poliittinen luottamus nousee viimeisessä mallissa tilastollisesti merkitseväksi selittäjäksi luottamukselle Tuomas Virtasta kohtaan. Poliittinen luottamus onkin molemmissa malleissa, jossa se on mukana, tilastollisesti erittäin merkitsevä selittäjä. Havainto on looginen, sillä luonnollisesti yleisen luottamuksen poliittisia instituutioita ja erityisesti poliitikkoja kohtaan voidaan katsoa vaikuttavan myös yksittäisen poliitikon luotettavuuden arviointiin. Mitä korkeampi luottamus poliittisia instituutioita mukaan lukien poliitikkoja kohtaan vastaajalla on ollut, sitä korkeammaksi hän on myös luottamuksensa vinjetissä esitettyä kuvitteellista poliitikkoa kohtaan arvioinut. Muiden kontrollimuuttujien käyttäytyminen on myös kohtuullisen hyvin linjassa poliittista luottamusta selittäviä tekijöitä koskevien teorioiden kanssa. Malleissa 2–5 voidaan havaita oman taloudellisen tilanteen kategorian ”melko hyvä” ja poliittisen kiinnostuneisuuden kategorian ”melko kiinnostunut” nousevan tilastollisesti melko merkitseviksi selittäjiksi. Molempien selitysvoina katoaa kuitenkin viimeiseen malliin mennessä. Syynä tälle voidaan oman taloudellisen tilanteen kohdalla pitää sosiaalista pääomaa kuvaavien muuttujien lisäämistä ja poliittisen kiinnostuneisuuden kohdalla puolestaan poliittisen luottamuksen muuttujan lisäämistä. Muut muuttujat eivät nouse analyysissä tilastollisesti merkitseviksi selittäjiksi. Aineisto ei näin ollen tue useimpien poliittisen luottamuksen tasoon perinteisesti vaikuttaneiden tekijöiden selitysvoinaa, mutta korostaa puolestaan välittämisen merkitystä sekä sosiaalisen ja poliittisen luottamuksen välistä yhteyttä.

6.4. Manipulaation tarkistus

Koska luotettavuuden osatekijät ja niistä operationalisoidut vinjetit ovat tässä tutkielmassa keskeisessä roolissa, nousee tärkeäksi tarkastelun kohteeksi myös operationalisoinnin onnistuminen. Tätä varten rakensin kyselytutkimuskokeeseen kutakin vinjettiä koskien oman manipulaation tarkistuksensa (ks. taulukko 3). Manipulaation tarkistuksen ideana on yleisesti tutkia, onnistuttiinko luodulla vinjetillä ohjaamaan vastaajaa juuri niin kuin oli suunniteltukin. Tässä tutkielmassa manipulaation tarkistuksien tarkoituksena on selvittää, kuinka onnistuneesti vinjeteissä pystyttiin kuvaamaan kukin luotettavuuden osatekijä ja näin vaikuttamaan vinjettiä seuranneeseen luottamuksen arviointiin. Vinjetin lukemisen ja luottamuksen arvioinnin jälkeen vastaajille esitettiin kuhunkin vinjettiin linkittyen manipulaation tarkistuksensa. Tarkastelen vinjettien

operationalisoinnin onnistuneisuutta vinjettien jälkeen esitetyn selitettävän muuttujan (*Kuinka paljon luotat Tuomas Virtaseen asteikolla 0–10, jossa 0 = en luota lainkaan ja 10 = luotan täysin?*) ja kutakin vinjettiä vastaavan manipulaation tarkistuksen välisen korrelaation avulla. Linearisessa regressioanalyysissä selitettävään muuttujaan oli yhdistetty kaikkien neljän eri vinjettiryhmän vastaukset. Tässä kohdin kunkin ryhmän vastauksia selitettävään muuttujaan tarkastellaan kuitenkin erikseen. Korrelaatio on laskettu kutakin luotettavuuden osatekijää seuranneen luottamuksen arvioinnin ja manipulaation tarkistuksen välille erikseen.

Ennen korrelaatioiden laskemista tuli kuitenkin selvittää muuttujien normaalijakautuneisuudet. Muuttujien normaalijakautuneisuus määrää, mitä korrelaatiokerrointa muuttujien välisen yhteyden havaitsemiseen käytetään. Mikäli molemmat muuttujat ovat vähintäänkin välimatka-asteikolla mitattuja, jakautuneet normaalisti ja havaintoja on yli 50, voidaan korrelaation laskemiseen hyödyntää parametrista Pearsonin tulomomenttikorrelaatiokerrointa. Mikäli jokin näistä ehdoista ei täyty toisen tai kummankaan muuttujan osalta, lasketaan korrelaatio epäparametrisen Spearmanin korrelaatiokerroimen avulla. (Nummenmaa 2009, 276–299) Koska kuhunkin vinjettiryhmään osui noin 50 vastaajaa, tein vinjettiä seuranneelle selitettävälle muuttujalle ja manipulaation tarkistuksille normaalijakautuneisuustestit ennen korrelaatioiden selvittämistä. Taulukoissa 9 ja 10 on kuvattu molempia muuttujajoukkoja koskien normaalijakautuneisuustestien tulokset. Taulukkoihin on otettu mukaan molemmat SPSS:n ilmoittamat normaalijakautuneisuustestit: Kolmogorov-Smirnovin testi ja Shapiro-Wilkin testi.

Taulukko 9. Selitettävän muuttujan normaalijakautuneisuustestien tulokset vinjettikohtaisesti.

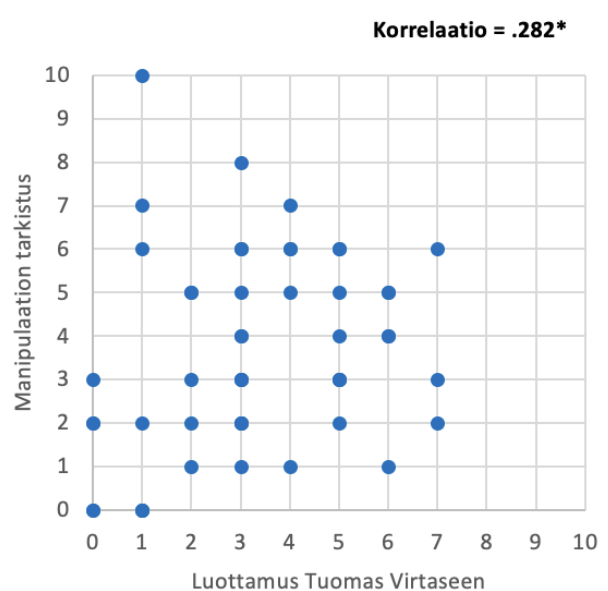
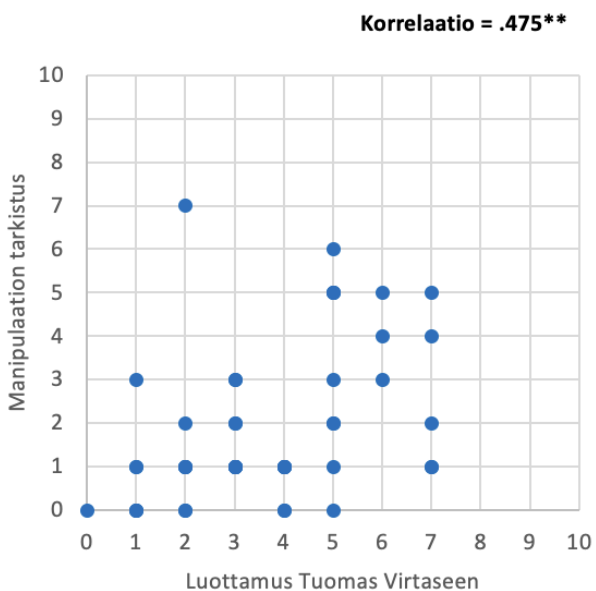
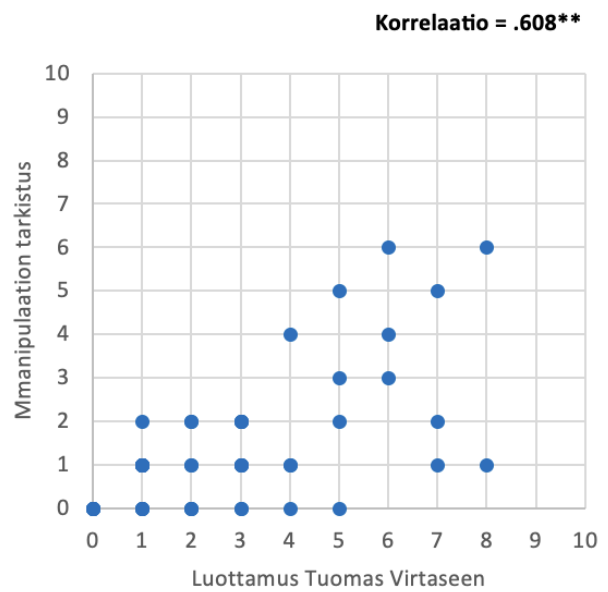
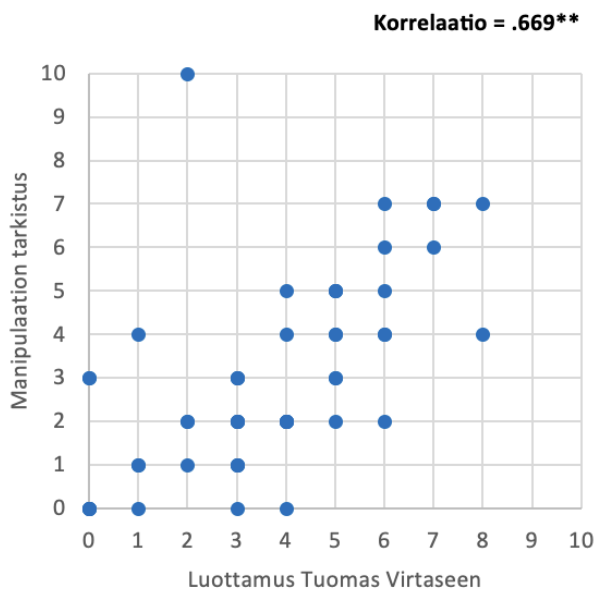
	Pätevyys	Välittäminen	Vastuunalaisuus	Ennustettavuus
Kolmogorov-Smirnov	.094	.001	.016	.012
Shapiro-Wilk	.059	<.001	.030	.023

Taulukko 10. Manipulaation tarkistuksien normaalijakautuneisuustestien tulokset vinjettikohtaisesti.

	Pätevyys	Välittäminen	Vastuunalaisuus	Ennustettavuus
Kolmogorov-Smirnov	<.001	<.001	<.001	.023
Shapiro-Wilk	.004	<.001	<.001	.066

Taulukosta 9 voidaan havaita, että pätevyden vinjettiä seuranneen selitettävän muuttujan jakauma on ainut, joka ei eroa kummallakaan testillä testattuna tilastollisesti merkitsevästi normaalijakaumasta. Kaikkia muita vinjettejä seuranneiden selitettävien muuttujien jakaumat puolestaan eroavat tilastollisesti merkitsevästi normaalijakaumasta, jonka vuoksi korrelaatioiden tarkastelussa tulee hyödyntää Spearmanin korrelaatiokerrointa. Pätevyden kohdalla tarkastelua tehdään myös toisen korrelaatiossa mukana olevan muuttujan eli manipulaation tarkistuksen osalta (taulukko 10). Pätevyden manipulaation tarkistuksen erotessa tilastollisesti merkitsevästi normaalijakaumasta, päädytään myös pätevyden osatekijän kohdalla hyödyntämään epäparametristä Spearmanin korrelaatiokerrointa. Näin ollen kaikkien muuttujien välisten yhteyksien selvittämiseen hyödynnetään Spearmanin korrelaatiokerrointa.

Siinä missä Pearsonin korrelaatiokerroin mittaa lineaarisen yhteyden voimakkuutta kahden muuttujan välillä, mittaa Spearmanin korrelaatiokerroin kahden muuttujan havaintojen järjestyksen samankaltaisuutta. Kun havainnot järjestetään suuruusjärjestykseen, tarkastellaan, kuinka paljon havaintoparin järjestysluvut poikkeavat toisistaan. Spearmanin korrelaatiokertoimen kohdalla positiivinen korrelaatiokerroin kertoo muuttujien arvojen järjestyksien olevan samansuuntaiset. Negatiivinen korrelaatiokerroin puolestaan indikoi, että muuttujien arvojen järjestykset ovat erisuuntaiset. Täydellistä samansuuntaisuutta kuvaa korrelaatiokerroin 1, ja vastaavasti täydellistä erisuuntaisuutta korrelaatiokerroin -1. Mikäli järjestyslukujen välillä ei ole havaittavissa lainkaan yhteyttä, on korrelaatiokerroin 0. (Nummenmaa 2009, 276–299). Kutakin vinjettiä seuranneen selitettävän muuttujan ja manipulaation tarkistuksen väliset korrelaatiot on ilmoitettu sironnakuvioiden kera kuviossa 5.

Kuvio 5. Selitettävän muuttujan ja manipulaation tarkistuksien väliset Spearmanin korrelaatiokertoimet vinjetikohtaisesti.

Kuviosta 5 voidaan huomata, että selitettävän muuttujan ja manipulaation tarkistuksien välinen korrelaatio on kaikista vahvin pätevyyden ja välittämisen vinjetin saaneiden kohdalla. Myös sirontakuviot vahvistavat, että kyseisten luotettavuuden osatekijöiden kohdalla selitettävän muuttujan ja manipulaation tarkistuksien vastaukset mukailevat toisiaan. Kohtuullisen hyvin korreloivat myös vastuunalaisuuden vinjetin saaneiden manipulaation tarkistus ja luottamus Tuomas Virtaseen. Sirontakuviosta on kuitenkin huomattavissa, että vastaukset eivät ole yhtä yhteneväisiä kuin pätevyyden ja välittämisen vinjetin saaneiden kohdalla. Heikoiten korrelaatiota on havaittavissa

luotettavuuden osatekijöistä viimeisen eli ennustettavuuden vinjetin saaneiden kohdalla. Siinä missä muiden osatekijöiden kohdalla korrelaatiot luottamuksen ja manipulaation tarkistuksien välillä ovat suhteellisen vahvoja, jää ennustettavuuden kohdalla yhteys melko heikoksi. Kuten myös sironnakuvioista on huomattavissa, ovat vastaukset paikoin hyvin epäjohdonmukaisia keskenään. Monilla vastaajista jompaankumpaan muuttujaan on vastattu pienemmällä arvolla ja toiseen taas suuremmalla, joka aiheuttaa sen, ettei korrelaatiota ole yhtä vahvasti havaittavissa. Kaikkien osatekijöiden kohdalla korrelaatiot olivat myös tilastollisesti melko merkitseviä tai merkitseviä.

Sytä sille, miksi tietyt vinjetit saaneiden luottamus korreloi manipulaation tarkistuksen kanssa paremmin, voi pohtia. Teoriaa kirjoittaessa pätevyys ja välittäminen näyttäytyivät ymmärrettävinä ja arkisina ominaisuuksina. Molempien operationalisointi oli näin suhteellisen helppoa: toisessa vinjetissä poliitikko ei ole pätevä ja toisessa ei välitä ihmisistä. Sen sijaan vastuunalaisuuden osatekijä tuotti jo huomattavasti enemmän päänvaivaa sen suhteen, miten kuvata vastuunalaisuuden puutetta ymmärrettävästi. Lopulta päädyin kuvaamaan vinjetissä tilanteen, jossa poliitikko ei toimi läpinäkyvästi, eikä ole näin kansalaisten valvottavissa. Operationalisoinnin vaikeus näkyi myös vastuunalaisuuden manipulaation tarkistuksessa, jossa päädyttiin käyttämään hieman helpommin ymmärrettävää sanaa ”läpinäkyvä” vastuunalaisen sijaan. Luottamuksen ja manipulaation tarkistuksen välinen korrelaatio on kuitenkin kohtuullinen myös vastuunalaisuuden kohdalla, mitä voidaan operationalisoinnin hankaluus huomioiden pitää onnistumisena.

Ennustettavuuden kohdalla korrelaatio luottamuksen ja manipulaation tarkistuksen välillä on kuitenkin heikko. Vaikkei vinjetin operationalisointi ollut ennustettavuuden kohdalla niin haastavaa kuin vastuunalaisuuden kohdalla, vaati uskottavan tarinan luominen tässä hieman pohdintaa. Täysin absurdi takinkääntö ei voinut olla tarinan uskottavuuden säilyttämiseksi. Lopulta päädyin kuvaamaan vinjetissä tilanteen, poliitikko vaihtaa kantaansa ilmastonmuutokseen liittyvässä teemassa. Vaikka teema on ollut paljon pinnalla poliittisessa puheessa ja mediassa, on kiinnostuksessa ja ymmärryksessä aiheen suhteen varmasti myös eroja ihmisten välillä. Kun vinjettiä lukee kokeen suorittamisen jälkeen uudelleen, on ilmeistä, että tiettyjen päätösten vaikutus ilmastoon täytyy ymmärtää, jotta poliitikon takinkääntö tilanteessa paljastuu. Mikäli lukija ei ole siis ymmärtänyt esimerkiksi päätöksen epäjohdonmukaisuutta suhteessa aiempaan, ilmastoja tukevaan toimintaan, on vinjetin ydinsanoma mennyt luonnollisesti ohi. Jälkeenpäin katsottu myös vinjetin viimeinen lause näyttäytyy suhteellisen pitkänä ja vaikeaselkoisena, sillä se sisältää monia kohtuullisen vaikeita sanoja. On mahdollista, että kyseistä vinjettiä piti lukea suhteessa muihin useamman kerran

ydinsanomien ymmärtämiseksi. Vinjettiä olisi voinut pilkkoa useampaan lauseeseen, mutta operationalisointivaiheessa halusin luoda vinjeteistä suhteellisen identtiset ulkoisen esityksensä puolesta. Vaikka ennustettavuutta kuvanneen vinjetin operationalisointia voidaan näin pitää hieman epäonnistuneena korrelaation valossa, on muiden osatekijöiden kohdalla korrelaatioluvut sangen positiivista luettavaa.

7. Johtopäätökset

Tässä pro gradu -tutkielmassa tarkastelun keskipisteenä oli luotettavuuden osatekijöiden vaikutus poliitikkoihin kohdistuvassa luottamuksessa. Lisäksi poliitikkojen kaksinaisen roolin – toisaalta laajempaan ryhmään, toisaalta yksittäisinä henkilöinä – vuoksi tarkastelun kohteena oli myös sosiaalisen luottamuksen vaikutus poliitikkoihin kohdistuvassa luottamuksessa. Tutkimusongelmat rakentuivat teoreettisesti luotettavuuden käsitteellistämisen ja empiirisesti luotettavuuden osatekijöiden ja sosiaalisen luottamuksen merkityksen ympärille. Tutkielmaa varten loin kaksi teoreettista ja kolme empiiristä tutkimuskysymystä. Ensimmäinen teoreettinen tutkimuskysymys oli *mitä luotettavuudella tarkoitetaan*, ja toinen puolestaan, *miten luotettavuuden käsite suhteutuu poliittisen luottamuksen käsitteeseen*. Empiiriset tutkimuskysymykset olivat 1) *missä määrin luotettavuuden osatekijät selittävät poliitikkoihin kohdistuvaa luottamusta* ja 2) *selittävätkö luotettavuuden osatekijät poliitikkoihin kohdistuvaa luottamusta eri asteisesti* 3) *missä määrin sosiaalinen luottamus selittää poliitikkoihin kohdistuvaa luottamusta*. Teoreettisiin tutkimuskysymyksiin vastasin osana teoreettista viitekehystä, kun taas empiirisiä tutkimuskysymyksiä varten toteutin kyselytutkimuskokeen. Keruuajan puitteissa kyselytutkimuskokeeseen vastasi yhteensä 204 Tampereen yliopiston ja ammattikorkeakoulun opiskelijaa. Analysoin aineistoa käyttämällä kuvailevia ja selittäviä kvantitatiivisia menetelmiä.

Luotettavuutta käsitteellistävän tutkimuskirjallisuuden hajanaisuus ohjasi tutkielman teoreettista viitekehystä käsiteanalyttiseen suuntaan. Ennen empiiristä tarkastelua pyrin tuomaan selkeyttä siihen, mitä luotettavuudella ylipäätään tarkoitetaan ja miten se suhteutuu huomattavasti paremmin tunnettuun poliittisen luottamuksen käsitteeseen. Käsiteanalyysi mukaili Pippa Norrisin hahmotelmaa luotettavuudesta poliittisen toimijan tai instituution ja kansalaisen välisenä kahdensuuntaisena suhteena ja poliittisesta luottamuksesta yksilön ominaisuutena. Omana lisänäni analyysiin osoitin luotettavuuden osatekijöiden paikan. Kuvasin luotettavuuden ja poliittisen luottamuksen suhteen prosessina, jossa kansalainen arvioi jonkin poliittisen toimijan tai instituution

luotettavuutta ja tämän pohjalta hänelle yksinkertaistettuna syntyy luottamus tai epäluottamus kyseistä kohdetta kohtaan. Poliittisesta toimijasta tai instituutiosta tehty luotettavuuden arviointi toimii siis luottamuksen muodostumisen pohjana. Näin ollen luottamus on yksilölle muodostuva ominaisuus, joka syntyy kansalaisen ja poliittisen toimijan tai instituution välisessä kahdensuuntaisessa, luotettavuuden arvioinnin suhteessa. Arviointi puolestaan kohdistuu luotettavuuden osatekijöihin, jotka ovat Kasperonin, Goldingin ja Tulerin (1992) teorian mukaisesti pätevyys, välittäminen, vastuunalaisuus ja ennustettavuus. Mikäli nämä osatekijät osoittavat poliittisen toimijan tai instituution olevan luotettava, kokee kansalainen todennäköisesti luottamusta sitä kohtaan. Päinvastaisesti, jos kohde osoittautuu epäluotettavaksi, on yksilölle muodostuva ominaisuus epäluottamus. Lisäksi arvioinnin rationaalisuus määrittelee, mikä luottamuksen tai epäluottamuksen muodoista yksilön ominaisuudeksi määräytyy. Tiivistetysti teoreettisiin tutkimuskysymyksiin viitaten, luotettavuudella tarkoitetaan kansalaisen ja poliittisen toimijan tai instituution välistä kahdensuuntaista suhdetta, joka pohjautuu luotettavuuden osatekijöiden arviointiin. Arvioinnin pohjalta syntyy itse luottamus, tai vaihtoehtoisesti kohteen osoittautuessa epäluotettavaksi, epäluottamus. Luotettavuus käsitteenä on näin ollen suhteessa poliittisen luottamuksen käsitteeseen hyvin merkityksellinen, sillä ilman luotettavuutta, ei ole myöskään luottamusta.

Luotettavuuden ja poliittisen luottamuksen välisen suhteen kuvaaminen edellä esitetyn kaltaisena prosessina linkittääkin käsitteet hyvin vahvasti toisiinsa. Käsitteiden välille syntyy tietynlainen riippuvuus: kohteen luotettavuus ja sen arviointi toimii pohjana luottamuksen muodostumiselle. Vaikka sokeaa luottamusta ja kyynistä epäluottamusta kokevat osittain ohittavat tätä arviointia pohjaamalla näkemyksensä enemmän tunteeseen kuin rationaaliseen luotettavuuden osatekijöiden arviointiin, on heilläkin kuitenkin kohde, johon he loppupeleissä luottavat tai eivät luota. Vaikkei arviointi olisi samalla tapaa rationaalista tai johdonmukaista kuin skeptisesti luottavilla ja epäluottavilla, ovat hekin näin ollen osa luotettavuuden keskiössä olevaa kahdensuuntaista suhdetta arvioinnin irrationaalisuudesta huolimatta. Prosessimaisen kuvauksen korostaessa käsitteiden välistä riippuvuussuhdetta, korostuu aiemman tutkimuskirjallisuuden ohueksi jättämä luotettavuuden osatekijöiden käsittely entisestään. Vaikka tässä tutkielmassa toteutettu käsiteanalyttinen lähestymistapa toi luotettavuutta ja erityisesti sen osatekijöitä ehkäpä asteen lähemmäs niiden ansaitsemaa huomiota, toivottavaa toki on, että tutkimusperinne saisi entistä suurempaakin roolia luottamuksen tutkimuksen kentällä.

Hahmotelma luotettavuuden ja poliittisen luottamuksen välisestä riippuvuussuhteesta saa myös katsomaan poliittisen luottamuksen empiiristä tutkimusta uudessa valossa. Siinä missä tiedot luottamuksen tasosta ja sen ajallisesta vaihtuvuudesta ovat merkittäviä tutkimuskysymyksiä, soisi enemmän myös empiirisesti kysyttävän, mihin tehty arvio luottamuksen tasosta itsessään pohjaa. Toisin sanoen, sen sijaan, että tutkittaisiin pelkästään luottamuksen tasoa ja siihen vaikuttavia tekijöitä, olisi hyödyllistä kiinnittää katse myös siihen, miten ihmiset ylipäätään ymmärtävät luottamuksen. Ajatus linkittyy poliittisen luottamuksen standardiin mittariin kohdistuneeseen laajempaan kritiikkiin. Poliittisen luottamuksen standardina mittarina pidetään kansainvälisesti kysymystä ”*missä määrin luotatte tai ette luota seuraaviin tahoihin?*”. Kysymykseen vastataan perinteisesti skaalalla 0–10, jossa 0 tarkoittaa ”en luota lainkaan” ja 10 puolestaan ”luotan täysin” (Kestilä-Kekkonen ja Vento 2019). Kysymyksen jälkeen vastaajalle esitetään lista erilaisista poliittisista toimijoista ja instituutioista, joihin hän luottamustaan arvioi. Joidenkin tutkijoiden mukaan (esim. Fisher ym. 2010) tämä standardi mittari on liian yksinkertainen mittamaan koko luottamuksen ilmiötä. Perusteluna on, ettei se heidän mukaansa huomioi juuri luotettavuuden osatekijöitä eikä myöskään luottamuksen ja epäluottamuksen eri muotoja. Mittarista ei siis ole tulkittavissa, miten vastaaja ymmärtää luottamuksen, eikä tarkempaa luottamuksen tai epäluottamuksen muotoa, jota vastaaja vastauksensa perusteella kokee. Vaikka myös itse mittasin tutkielmassa yleistä poliittista luottamusta tämän standardin mittarin muodossa, on tutkielmassa esittämäni operationalisoinnit luotettavuuden osatekijöitä koskien uusi anti luottamuksen tutkimukselle.

Uutta näkökulmaa tutkielmaan toikin kokeellisen tutkimuksen hyödyntäminen, jolla luotettavuuden osatekijät pystyttiin tuomaan tutkimuskohteeksi. Vaikka poliittisen luottamuksen ja luotettavuuden osalta kokeellista tutkimusta on löydettävissä, on luotettavuuden osatekijöiden tarkastelu kokeellista tutkimusta hyödyntäen uusi avaus aihepiirin tutkimukseen. Kyselytutkimuskokeessa keskeiseen rooliin nousivat luotettavuuden osatekijöistä operationalisoidut vinjetit. Operationalisoinnin tapahduttua puhtaasti teoriaan, ei empiriaan pohjaten, nousi operationalisoinnin onnistumisen tarkastelu muiden analyysien ohella keskeiseen rooliin. Vinjettikohtaisten selitettävien muuttujien ja niitä seuranneiden manipulaation tarkistuksien korrelaatioista huomattiin, että osa vinjeteistä onnistui tehtävässään hieman paremmin kuin toiset. Erityisesti parantamisen varaa jäi ennustettavuuden vinjettiin, jossa korrelaatio luottamuksen ja manipulaation tarkistuksen kanssa jäi heikohkoksi. Heikon korrelaation vaikutusta analyysien tuloksiin on vaikea suoraan osoittaa todeksi, mutta luonnollisesti vaikutus on mahdollinen. Kokonaisuudessaan analyysien tulokset ovat kuitenkin

johdonmukaisia ja keskenään loogisia, joten en antanut heikohkon korrelaation tässä kohdin viedä liikaa pohjaa analyysien tulkinnalta.

Ensimmäiseen empiiriseen tutkimuskysymykseen siitä, missä määrin luotettavuuden osatekijät selittävät poliitikkoihin kohdistuvaa luottamusta, vastasin kuvailevia menetelmiä hyödyntämällä. Kuvailevissa analyyseissa havaitsin, että poliitikkoihin kohdistuva luottamus oli keskimääräistä heikompaa jokaisen vinjetin esittämisen jälkeen kuin ennen vinjetin esittämistä. Näin ollen luotettavuuden osatekijöiden voidaan katsoa vaikuttavan poliitikkoihin kohdistuvassa luottamuksessa. Huomionarvoista tämän tutkimusongelman kohdalla oli kuitenkin poliitikkojen kaksinainen rooli: siinä missä ennen vinjettejä tiedusteltu luottamus koski luottamusta poliitikkoihin yleisesti, koski vinjettien jälkeinen tiedustelu spesifisti yhtä kuvitteellista poliitikkoa, Tuomas Virtasta. Tiivistetysti voidaan kuitenkin sanoa, että vinjeteissä kuvattu luotettavuuden osatekijän laiminlyönti, vaikutti poliitikkoihin kohdistuvaan luottamukseen heikentävästi ainakin yksittäisen poliitikon tasolla.

Sama poliitikkojen roolin problematisointi näkyi myös kolmannen empiirisen tutkimuskysymyksen kohdalla, joka kysyi, missä määrin sosiaalinen (yleistetty) luottamus selittää poliitikkoihin kohdistuvaa luottamusta. Toteutetusta lineaarisesta regressioanalyysistä oli nähtävissä, että mitä korkeampi sosiaalisen (yleistetyn) luottamuksen taso vastaajalla oli, sitä korkeampi myös luottamus kuvitteellista poliitikkoa eli Tuomas Virtasta kohtaan oli. Havainto oli myös tilastollisesti merkitsevä. Toisin sanoen, vinjetissä kuvattua kuvitteellista poliitikkoa on arvioitu myös yksittäisenä poliittisena toimijana ja henkilönä. Vaikka myös yleinen poliittisia instituutioita koskeva luottamus nousi regressioanalyysissä tilastollisesti erittäin merkitseväksi, voidaan sosiaalisen luottamuksen vaikutuksen katsoa todentavan, että poliitikkojen rooli todella on kaksinainen. Havainto myös lisää oman kontribuutionsa sosiaalisen ja poliittisen luottamuksen välisen yhteyden debattiin. Analyysin pohjalta voidaan todeta, että sosiaalinen luottamus on yhteydessä yksittäistä poliitikkoa kohtaan koettuun luottamukseen: mitä korkeampi sosiaalisen luottamuksen taso vastaajalla on, sitä enemmän hän luottaa myös yksittäiseen poliitikkoon.

Tutkielman ehkä kiinnostavin havainto löytyi toista empiiristä tutkimuskysymystä koskien, joka kysyi, selittävätkö luotettavuuden osatekijät poliitikkoihin kohdistuvaa luottamusta eri asteisesti. Sosiaalisen luottamuksen vaikutuksen lisäksi hainkin lineaarisesta regressioanalyysistä vastauksia luotettavuuden osatekijöiden keskinäistä painoarvoa koskien. Analyysin pohjalta havaitsin, että

luotettavuuden osatekijät selittävät kuvitteelliseen poliitikkoon eli Tuomas Virtaseen kohdistuvaa luottamusta eri asteisesti. Välittämisen vinjetin saaneet erosivat vertailtavasta, pätevyiden vinjetin saaneiden ryhmästä tilastollisesti merkitsevästi muiden muuttujien ollessa kontrolloituina. Välittämisen vinjetin saaneiden luottamus Tuomas Virtasta kohtaan erosi toisin sanoen tilastollisesti merkitsevästi vertailtavasta ryhmästä. Muiden vinjetin saaneiden kohdalla tilastollista merkitsevyyttä ei ollut eikä niiden näin voitu katsoa eroavan vertailuryhmästä. Se, ettei poliitikko osoita välittävänsä kanssaihmisistä, nousi myös kuvailevissa analyyseissä muihin luotettavuuden osatekijöihin verrattuna selkeästi alhaisinta luottamusta tuottavaksi tekijäksi. Lineaarinen regressioanalyysi antaa vahvistusta sille, että kansalaisten hyvinvoinnista välittäminen on keskeinen poliitikkojen luotettavuuden vaikuttava tekijä myös siinä tilanteessa, kun muut poliittiseen luottamukseen vaikuttavat tekijät ovat kontrolloituina.

Havainto on kiinnostava, koska niin mediassa kuin tutkimuskirjallisuudessa on esitetty pohdintaa empatian kuulumisesta politiikkaan. Hyvin tuoretta kuohuntaa aiheesta aiheutti perussuomalaisen istuvan puheenjohtajan Riikka Purran kommentti siitä, ettei empatiasta ole politiikan ohjenuoraksi (Vasantola ym. 2023). Vaikka Purra viittasi kommentillaan nimenomaisesti siihen, ettei yksittäisiä poliittisia päätöksiä tule tehdä empatia edellä, käännettiin kommenttia myös siihen suuntaan, ettei Purran mielestä muista ihmisistä tarvitse välittää. Kansaa edustavana henkilönä kansasta välittäminen on kuitenkin hyvin keskeistä ja näin kohu erityisesti sosiaalisessa mediassa oli valmis. Purran kommentti saa kuitenkin tukea myös tutkimuskirjallisuudesta, sillä esimerkiksi Paul Bloomin (2016) mukaan empatia on huono perusta moraaliseen pohdintaan ja toimintaan. Bloom ei kuitenkaan Purran tavoin vastusta toisten näkökulmien ymmärtämistä ja huomioon ottamista tai myötätuntoa ja altruismia, vaan nimenomaisesti niin kutsuttua tunne-empatiata, eli toisten tunteiden myötäelämistä poliittisena ohjenuorana (Herne 2018). Purran ja Bloomin ajatukset yhdistyvät empatian käsitteen monitulkintaisuuteen: empatiasta itsessään on erotettavissa kolme eri muotoa, jotka ovat tunne-empatia, motivationaalinen empatia ja kognitiivinen empatia (Decety & Cowell 2014). Näistä motivationaalisella empatialla viitataan haluamme välittää toisten hyvinvoinnista. Kognitiivisella empatialla puolestaan tarkoitetaan tietoista toisten asemaan asettumista sekä toisten ajatusten ja tunteiden ymmärtämistä. Vaikkei tämän tutkielman vinjettien operationalisoinnissa pureuduttu tarkemmin empatian eri muotojen teoriapohjaan ja näin pystyttyä eksplisiittisesti sanomaan, millaista empatian muotoa välittämisen vinjetit nimenomaisesti kuvaa, linkittyä vinjetissä kuvattu välittäminen ehkä selkeimmin motivationaalisen empatian piiriin. Tulosten valossa voisikin sanoa, että ainakin

tämä kyseinen empatian tai välittämisen muoto koetaan erittäin tärkeäksi myös poliitikkojen luotettavuuden kannalta.

Esitetty pohdinta empatian eri muodoista herättää myös kysymyksen luotettavuuden osatekijöitä koskevan teorian kaiken kattavuudesta. Vaikka tutkimuskirjallisuuteen pohjaten näiden neljän osatekijän on katsottu olevan merkittävässä roolissa luottamuksen muodostumisessa, voi paitsi niiden sisällöllistä laajuutta, myös niiden sopivuutta poliitikkoihin kohdistuvassa luottamuksessa tämän tutkielman johdattelemana pohtia. Tässä tutkielmassa hyödynnettiin puhtaasti politiikan tutkimuksen puolelta tulevaa teoriakehystä luotettavuuden osatekijöistä, tarkoituksena testata jo luodun teoreettisen kehyksen empiiristä paikkansapitävyyttä kokeellista tutkimusta hyödyntämällä. Vaikka sekin itsessään loi uudenlaisia empiirisiä havaintoja, voisi myös itse teoriaa lähteä johdattamaan hienojakoisempaan suuntaan varioimalla myös osatekijöiden sisäisiä eroja. Esimerkiksi juuri empatian kohdalla on valmiiksi hahmotettavissa monenlaisia eri muotoja, joiden soveltuvuutta myös poliitikkojen kohdalla olisi kiinnostavaa tutkia tarkemminkin.

Toinen kysymys puolestaan linkittyy kysymykseen siitä, ovatko nämä neljä osatekijää riittäviä kuvaamaan poliitikkojen luotettavuutta. Kysymys herää erityisesti sen tiedon valossa, että teoria on kehitetty nimenomaisesti sosiaalisen luottamuksen kontekstissa. Vaikka poliitikkoja voidaan samaan tapaan pitää myös kanssaihmisinä ja vertaisina, ovat he kuitenkin loppupeleissä myös poliittisessa auktoriteettiasemassa suhteessa kansalaisiin. Auktoriteettiasemaa seuraa julkinen imago, jonka voidaan katsoa tuovan mukanaan uudenlaisia arvioinnin kohteita. Vaikka luotettavuuden osatekijät kuvaavat suhteellisen kattavasti erilaisia ominaisuuksia tai persoonapiirteitä, ei niihin sisälly lainkaan nykyisen media-aikakauden mukanaan tuoma ulkoisen imagon arviointi. Tämän tutkielman pohjalta on havaittavissa, että tutkitut luotettavuuden osatekijät vaikuttavat heikentävästi poliitikkoihin kohdistuvaan luottamukseen, mutta samaan aikaan tiedossa on, että esimerkiksi politiikan ulkonäköön, pukeutumiseen ja viestintätapaan liittyvillä seikoilla on myös vaikutuksensa poliitikosta muodostuvaan kuvaan (Isotalus 2017). Toisin sanoen, voidaan kysyä, millainen painoarvo politiikan auktoriteettiaseman ja sitä myötä julkisen imagon tuomilla lisäelementeillä on luottamuksen arvioinnille. Kysymys linkittyy erityisesti sokeaa luottamusta ja kyynistä epäluottamusta kokevien kohdalle, heidän tekemän arvioinnin ollessa nimenomaisesti tunteeseen pohjaavampaa ja pintapuolisempaa. Siinä missä skeptisesti luottava tai epäluottava tekee johdonmukaisempaa ja kokonaisvaltaisempaa, myös perinteiset luottamuksen osatekijät jollain tapaa huomioonottavaa arviointia, on mahdollista, että sinisilmäisesti luottavaiset ja kyynisesti epäluottavaiset pohjaavat

arviointinsa puhtaasti esimerkiksi johonkin ulkoiseen ominaisuuteen kuten vakuuttavaan puhetapaan. Imagoon liittyvien seikkojen lisäksi luottamukseen voidaan katsoa vaikuttavan myös se, miten poliitikko tai poliittinen instituutio toimii kansalaisen näkökulmasta. Mikäli poliitikko tai poliittinen instituutio tuottaa päätöksiä, jotka ovat kansalaiselle edullisia tai joiden kanssa kansalainen on samaa mieltä, on luottamuksen osoittaminen luonnollisesti todennäköisempää. Päinvastoin, jos päätökset eivät ole kansalaiselle suotuisia tai kansalainen ei ole niiden kanssa samaa mieltä, on epäluottamuksen osoittaminen luontevaa. Tämän kaltaisten seikkojen huomioiminen luotettavuuden osatekijöitä ja niiden kaikenkattavuutta pohdittaessa onkin toivottavaa.

Havaintoa välittämisen korostumisesta voidaan kuitenkin myös problematisoida. Luonnollisesti tutkielmaa varten kerätty aineisto ja sen koko aiheuttaa rajoitteensa tulosten tulkinnalle. Vaikka regressioanalyysi itsessään menetelmänä soveltuukin regressiodiagnostiikan perusteella aineiston analysointiin, voisivat tulokset näyttää erilaisilta muissa, erityisesti isokokoisimmissa aineistoissa, joissa aineiston pieni koon aiheuttamat vaikutukset tuloksiin eivät olisi samalla tapaa läsnä. Aineiston luonnollisten rajoitteiden lisäksi tulosta voidaan problematisoida myös vinjetin operationalisoinnin näkökulmasta. Välittämisen vinjetissä esitetään tilanne, jossa esitetty kuvitteellinen poliitikko vaatii työntekijöiltään ylipitkiä työpäiviä ja viikonlopputöitä, eikä hyväksy poissaoloja sairauden tai sairaan lapsen hoidon vuoksi. Siinä missä muissa vinjeteissä kuvataan yksistään poliitikkoa ja hänen toimintaansa, nousee välittämisen vinjetissä rooliin myös työntekijät. Vaikka myös välittämisen vinjetti koskee luonnollisesti poliitikon päätöstä vaatia ylitöitä ja olla sallimatta sairauspoissaoloja, on kyseisessä vinjetissä esitetty muita selkeämmin myös kohde, johon poliitikon toiminta heijastuu. Esitetty kohde on myös sikäli kansantasoinen ja arkinen, että monet vastaajista ovat varmasti korkeakoulutasoisina opiskelijoina olleet elämänsä aikana jonkinlaisessa työsuhteessa. Samoin myös poliitikko saa vinjetissä kaksinaisen roolin toisaalta poliitikkona (ja ministerinä), toisaalta esimiehenä. Esimiesten voidaan myös ajatella olevan monille vastaajille huomattavasti läheisempiä omassa elämässään kuin poliitikkojen, saati ministereiden. Selkeän, hyvin samaistuttavan tilanteen esittäminen voi itsessään tuoda tilannetta lähemmäs vastaajia niin, että poliitikon toiminta vaikuttaa hyvin epähyväksyttävältä. Muissa vinjeteissä kuvattu tilanne taas pysyy enemmän ”politiikan ylätasolla” eikä vastaaminen siihen, mikä on hyväksyttävää ja mikä ei, välttämättä ole yhtä yksinkertaista. Tästä kieli myös vastuunalaisuuden ja erityisesti ennustettavuuden vinjettien operationalisoinnin tarkastelu, jossa korrelaatioiden alhaisuutta voitiin pitää merkinä esimerkiksi syy-seuraus-suhteiden hahmottamisen vaikeudesta. Vaikka pätevyyden vinjetti nousi operationalisoinnin suhteen onnistuneeksi, voi sen kohdalla puolestaan ajatella pätevyyden syntyvän

monella tapaa, ei pelkästään kokemuksen ja koulutuksen pohjalta. Myös yleinen nuoria politiikkaan kannustava diskurssi tukee ajatusta siitä, ettei pätevyys synny ainoastaan iän myötä, vaan politiikka on tarkoitettu kaikille sukupuolesta, iästä, tulotasosta ja muutoin ihmisten taustoista riippumatta. Muista vinjeteistä eroten välittämisen voidaan hahmottaa erilainen samaistuttavuuden taso, joka on saattanut vaikuttaa välittämisen puutteen korostumiseen. Lisäksi vinjetissä esitetään myös oman sairastuminen ohella lapsen sairastuminen, joka voi vedota vastaajien tunteisiin lisäten entisestään esitetyn käytöksen moraalittomuutta.

Aineiston ja välittämisen vinjetin operationalisoinnin lisäksi myös sosiaalisen luottamuksen yhteyttä välittämisen osatekijään voidaan pohtia. Sosiaalinen luottamus voidaan tiivistettynä ymmärtää yksilön uskona siihen, etteivät muut tietoisesti vahingoita heitä, jos voivat sen välttää (Freitag 2003; Delhey & Newton 2003). Vaikka kaikkien luotettavuuden osatekijöiden voidaan tavalla tai toisella katsoa rinnastuvan tähän määritelmään niiden pettäessä kansan intressien toteuttaminen niin pätevyyden, välittämisen, vastuunalaisuuden ja ennustettavuuden näkökulmasta, voidaan välittämisen katsoa ehkä kuitenkin katsoa rinnastuvan sosiaaliseen luottamukseen näistä kaikista eniten. Tutkielmassa välittäminen määriteltiin poliitikon yleisenä välittävänä tai hyväntahtoisena luonteena, jota ohjaa moraalinen käsitys siitä, mikä on hyväntahtoista muita ihmisiä kohtaan. Nimenomaisesti määritelmien samankaltaisuuden vuoksi sosiaalisen luottamuksen ja välittämisen suhde nousee kiinnostavaksi. Vaikkei korrelaatiota välittämisen vinjetin jälkeen kysytyllä luottamuksella ja sosiaalisella luottamuksella ole havaittavissa, voidaan sosiaalisen luottamuksen keskiarvoa aineistossa kuitenkin pohtia. Vastaajien sosiaalinen luottamus on keskiarvoltaan 6.53, siinä missä esimerkiksi eduskuntavaalitutkimuksessa 2019 kyseinen lukema on 7,77. Kerätyssä aineistossa vastaajien voidaan siis katsoa kyllä luottavan muihin ihmisiin, mutta kuitenkin skeptisemmin kuin koko väestön. Tästä näkökulmasta voidaankin kysyä, onko vastaajien hieman keskimääräistä skeptisempi suhtautuminen muihin ihmisiin myös vaikuttanut siihen, että erityisesti välittämisen puute on koettu vastaajien kesken epähyväksyttävämmäksi kuin muut, enemmän poliitikon omaa toimintaa heijastavat tekijät.

Vaikka tutkielmassa pystyttiin niin teoreettisesti kuin empiirisesti täyttämään luotettavuutta ja sen osatekijöitä koskevaa tutkimusaukkoa ja näin avaamaan perinteistä poliittisen luottamuksen tutkimusta uuteen suuntaan, jätti tutkielma ja sen tulokset välittämisen vinjetin problematisoinnin lisäksi jälkeensä myös muita kysymyksiä. Johtopäätöksissä jo esiin nostettuja tutkimusaukkoja ovat muun muassa luotettavuuden käsitteellistämisen vähäisyys sekä poliittisen luottamuksen standardin

mittarin ongelmat, mutta erityisesti tämän tutkielman kohdalla tietynlaiseksi kehityskohteeksi nousee keräämäni aineisto. Vaikka kokeellinen tutkimus sallii otoksen olevan perinteistä kyselytutkimusta merkittävästi pienempi, olisi tutkimuksen toistaminen pelkästään opiskelijoita käsittelevän aineiston sijaan suuremmalla ja enemmän diversiteettiä vastaajien kesken omaavalla aineistolla kiinnostavaa. Myös Mutz (2011) argumentoi sen puolesta, että opiskelijapoolien sijaan kyselytutkimuskokeita olisi suotavaa toteuttaa laajemminkin erilaisilla aineistoilla. Vaikkei Mutz tarkoita, että aineiston tulisi olla perinteisten kyselytutkimusten tapaan populaatiota kokonaisuudessaan edustava, on kyselytutkimuskokeiden laajentamisella opiskelijoista muihinkin ryhmiin selkeitä etuja tulosten yleistettävyydelle.

Toinen selkeä kehityskohde liittyy kyselytutkimuskokeen rakentamiseen. Poliitikkojen kaksinaisen aseman sekä vinjetin operationalisoinnin vuoksi tutkielman tuloksia on pystytty tulkitsemaan lähinnä yksittäisiä poliitikkoja koskevan luottamuksen valossa. Toisin sanoen, yleistä, enemmän poliitikkoja yleisesti arvioivaa luottamusta ja sen muutosta luotettavuuden osatekijöiden suhteen ei tutkielmassa pystytty tutkimaan, sillä ennen vinjettejä ja niiden jälkeen tiedusteltu luottamus mittasivat tässä suhteessa eri asioita. Tähän vastauksena olisi saattanut olla kahden erillisen mittauksen käyttö yleistä poliitikkoihin kohdistuvaa luottamusta koskien. Vastaajilta kysyttiin ennen vinjettejä, kuinka paljon he arvioivat luottavansa poliitikkoihin. Jos täysin identtisen kysymyksen olisi toistanut vinjettien jälkeen Tuomas Virtasta kuvastavan selitettävän muuttujan lisäksi, olisi keskiarvoja vertaamalla saatu vastauksia siihen, onko yleinen poliitikkoihin kohdistuva luottamus myös laskenut. Toisaalta kysymyksen toistamattomuutta puoltaa kyselytutkimuskokeen lyhyys, jolla pyrin maksimoimaan vastaajamäärän. Kyselytutkimuskokeen täyttö kesti ainoastaan noin viisi minuuttia. Voidaankin kysyä, olisiko yleisen poliitikkoihin kohdistuvan luottamuksen taso ”kerennyt” ylipäättään laskea kyselyn aikana tai olisiko vinjettien funktio luottamuksen laskun suhteen ollut vastaajille liian selvä. Vaikka luonnollisesti myös se, ettei luottamuksen taso laske kahden eri mittauksen välillä, on itsessään tulos, voidaan havainnon lisäarvoa nimenomaisesti tälle tutkielmalle pohtia. Tutkielmassa pystyttiin kuitenkin osoittamaan myös empiirisesti luotettavuuden osatekijöiden ja erityisesti välittämisen painoarvo poliitikkoihin kohdistuvassa luottamuksessa. Tutkielman havainnot eivät kuitenkaan poissulje aineiston laatua ja kahden mittauksen asetelmaa koskevia kehitysehdotuksia mahdollisista tulevaisuuden tutkimuksista.

Lähteet

- Ahn T.K., R.M. Isaac & T.C. Salmon (2008). "Endogenous group information". *Journal of Public Economic Theory* 10 (2): 171–194.
- Alkula, Tapani, Seppo Pöntinen & Pekka Ylöstalo (1994). *Sosiaalitutkimuksen kvantitatiiviset menetelmät*. Juva: WSOY.
- Almond, Gabriel A. & Sidney Verba (1963). *The Civic Culture*. Princeton: Princeton University Press.
- Anderson, Christopher J. & Andrew J. LoTempio (2002). "Winning, losing and political trust in America". *British Journal of Political Science* 32 (2): 335–351.
- Anderson, Mary R. (2010). "Community psychology, political efficacy and trust". *Political Psychology* 31 (1): 59–84.
- Ashraf, Nava, Iris Bohnet & Nikita Piankov (2006). "Decomposing Trust and Trustworthiness". *Experimental Economics* 9 (3): 193–208.
- Banducci, Susan, Todd Donovan & Jeffrey A. Karp (1999). "Proportional representation and attitudes about politics: Results from New Zealand". *Electoral Studies* 18 (4): 533–555.
- Barber, Bernard (1983). *The Logic and Limits of Trust*. New Brunswick, NJ: Rutgers University Press.
- Bélager, Éric (2017). "Political trust and voting behaviour". Teoksessa Sonja Zmerli ja Tom W.G. van der Meer (toim.), *Handbook on political trust*, 242–255. Northampton, MA: Edward Elgar Pub Limited.
- Ben-Ner, Avner & Freyr Halldorsson (2010). "Trusting and Trustworthiness: What Are They, How to Measure Them and What Affects Them". *Journal of Economic Psychology* 31 (1): 64–79.
- Bjørnskov, Christian (2018). "Social Trust and Economic Growth". Teoksessa Uslander, Eric (toim.), *The Oxford Handbook of Social and Political Trust*, 535–555. Oxford: Oxford University Press.
- Bloom, Paul (2016). *Against empathy: The case for rational compassion*. New York: Harper Collins.
- Borre, Ole (2000). "Critical issues and political alienation in Denmark". *Scandinavian Political Studies* 23 (4): 285–309.
- Bourdeau, C. (2012). "Greater than the sum of their parts? When combinations of institutions improve citizens decisions". *Journal of Theoretical Politics* 24 (1): 90–109.

- Bovens, Mark & Anchrit Wille (2011). "Falling of fluctuating trust levels? The case of the Netherlands". Teoksessa Hooghe, Marc & Sonja Zmerli (toim.), *Political trust: Why context matters*, 47–66. Colchester: ECPR Press.
- Bowler, Shaun & Jeffrey A. Karp (2004). "Politicians, scandals and trust in government". *Political Behaviour* 26 (3): 271–287.
- Braithwaite, John (1998). "Institutionalizing Distrust, Enculturing Trust." Teoksessa Braithwaite, Valerie & Margareth Levi (toim.), *Trust and Governance*, 343–375. New York: NY: Russell Sage Foundation.
- Brehm, John & Wendy Rahn (1997). "Individual-Level Evidence for the Causes and Consequences of Social Capital". *American Journal of Political Science* 41 (3): 999–1023.
- Bäck, Maria (2011). *Sosiaalinen kapitali ja poliittinen osallisuus i Europa*. Åbo: Åbo Akademis förlag.
- Bäck, Maria (2019). "Sosiaalisen luottamuksen merkitys ja yhteys poliittiseen luottamukseen". Teoksessa Bäck, Maria & Elina Kestilä-Kekkonen (toim.), *Poliittinen ja sosiaalinen luottamus. Polut, trendit ja kuilut*, 80–97. Helsinki: Valtiovarainministeriön julkaisuja 2019:31.
- Bäck, Maria & Elina Kestilä-Kekkonen (toim.) (2019a). *Poliittinen ja sosiaalinen luottamus. Polut, trendit ja kuilut*. Helsinki: Valtiovarainministeriön julkaisuja 2019:31.
- Bäck, Maria & Elina Kestilä-Kekkonen (2019b). "Johdanto". Teoksessa Bäck, Maria & Elina Kestilä-Kekkonen (toim.), *Poliittinen ja sosiaalinen luottamus. Polut, trendit ja kuilut*, 10–16. Helsinki: Valtiovarainministeriön julkaisuja 2019:31.
- Bäck, Maria, Elina Kestilä-Kekkonen & Peter Söderlund (2016). "Suomalaisten poliittinen luottamus ja siihen vaikuttavat tekijät." Teoksessa Grönlund, Kimmo & Hanna Wass (toim.), *Poliittisen osallistumisen eriytyminen – Eduskuntavaalitutkimus 2015*, 379–397. Helsinki: Oikeusministeriö.
- Capella, J. N. & K.H. Jamieson (1997). *Spiral of cynicism; the press and the public good*. Oxford: Oxford University Press.
- Catterberg, Gabriela & Alejandro Moreno (2005). "The individual bases of political trust: Trends in new and established democracies". *International Journal of Public Opinion Research* 18 (1): 31–48.
- Cook, Timothe E. & Paul Gronke (2005). "The Skeptical American: Revisiting the Meanings of Trust in Government and Confidence in Institutions". *The Journal of Politics* 67 (3): 784–803.
- Dal Bo, P., A. Foster & L. Putterman (2010). "Institutions and Behavior: Experimental evidence on the effects of democracy". *The American Economic Review* 100 (5): 2205–2229.

- Dalton, Russell J. (2006). *Citizen Politics. Public Opinion and Political Parties in Advanced Industrial Democracies*. Washington DC: CQ Prob.
- Dancey, Logan (2012). “The Consequences of Political Cynism: How Cynicism Shapes Citizens’ Reactions to Political Scandals”. *Political Behaviour* 34: 411–423.
- Decety, Jean & Jason Cowell (2014). “Friends or foes: Is empathy necessary for moral behavior?” *Perspectives on Psychological Science* 9 (5): 525–537.
- Delhey, Jan & Kenneth Newton (2003). “Who trusts? The origins of social trust in seven societies”. *European Societies* 5 (2): 93–137.
- Djalic, Irena & Svetlana Terzic (2021). “Violation of the assumption of the homoscedasticity and the detection of heteroscedasticity”. *Decision Making: Applications in Management and Engineering* 4 (1): 1–18.
- Easton, David (1965). *A System Analysis of Political Life*. New York, John Wiley & Sons.
- Easton, David (1975). “Reassessment of the Concept of Political Support”. *British Journal of Political Science* 5 (4): 435–457.
- Eisinger, R. M. (2000). “Questioning cynicism”. *Society* 37 (5): 55–60.
- Ermisch, John, Diego Gambetta, Heather Laurie, Thomas Siedler & Noah S. C. Uhrig (2009). “Measuring People’s Trust”. *Journal of the Royal Statistical Society* 172 (4): 749–769.
- Eulau, Heinz & Paul D. Karps (1977). “The Puzzle of Representation: Specifying Components of Responsiveness”. *Legislative Studies Quarterly* 2 (3): 233–254.
- Field, A. (2018). *Discovering Statistics Using IBM SPSS Statistics*. London: Sage Publications.
- Fisher, Justin, Jennifer van Heerde & Andrew Tucker (2010). “Does One Trust Judgment Fit All? Linking Theory and Empirics”. *British Journal of Politics and International Relations* 12 (2): 161–188.
- Freitag, Marcus (2003). “Social capital in (dis)similar democracies. The development of generalized trust in Japan and Switzerland”. *Comparative Political Studies* 36 (8): 936–966.
- Gabriel, Oscar W. (2017). “Participation and political trust”. Teoksessa Zmerli, Sonja ja Tom W.G. van der Meer (toim.), *Handbook on political trust*, 228–241. Northampton, MA: Edward Elgar Pub Limited.
- Garment, Suzanne (1991). *Scandal: The Crisis of Mistrust in American Politics*. New York: Random House.
- Grimmelikhuijsen, S. (2012). “Linking transparency, knowledge and citizen trust in government: An experiment”. *International Review of Administrative Sciences* 78 (1): 50–73.

- Grossman, Mark (2003). *Political Corruption in America: An Encyclopedia of Scandals, Power, and Greed*. 2. painos. New York: ABC-Clio.
- Grönlund, Kimmo & Hanna Wass (toim.) (2016). *Poliittisen osallistumisen eriytyminen: Eduskuntavaalitutkimus 2015*. Selvityksiä ja ohjeita (oikeusministeriö).
- Grönlund, Kimmo & Sami Borg. Eduskuntavaalitutkimus 2019 [sähköinen tietoaaineisto]. Versio 2.0 (2021-09-15). Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja]. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD3467>
- Grönlund, Kimmo & Kaisa Herne (2019). "Using Experiments to Study Democratic Innovations". Teoksessa Elstub S. & O. Escobar (toim.), *Handbook of Democratic Innovation and Governance*, 515–526. Cheltenham: Edward Elgar.
- Hardin, R. (2000). "Do We Want Trust in Government?" Teoksessa Warren, M. E. (toim.), *Democracy and Trust*, 22–41. Cambridge: Cambridge University Press.
- Herne, Kaisa (2018). "Tarvitaanko politiikassa empatiaa?". *Politiikka* 60 (4): 324–330.
- Hetherington, Marc. J. (1998). "The Political Relevance of Political Trust". *American Political Science Review* 92 (4): 791–808.
- Hooghe, Marc & Sonja Zmerli (2011). "Introduction: The context of political trust". Teoksessa Hooghe, Marc & Sonja Zmerli (toim.), *Political trust: Why context matters*, 1–11. Colchester: ECPR Press.
- Hyman, Herbert (1959). *Political socialization*. Free Press.
- Inglehart, Ronald (1997). *Modernization and Postmodernization: Cultural, Economic and Political Change in 43 Societies*. Princeton: Princeton University Press.
- Inglehart, Ronald (1999). "Trust, well-being and democracy." Teoksessa Warren, Mark (toim.), *Democracy and trust*, 88–120. Cambridge: Cambridge University Press.
- Isotalus, Pekka (2017). *Mediapolitiikka*. Gaudeamus Helsinki University Press.
- Johnson, Noel D. & Mislin, Alexandra A. (2011). "Trust Games: A Meta-Analysis". *Journal of Economic Psychology* 32 (5): 865–889.
- Jokivuori, Pertti & Risto Heitala (2014). *Määrällisiä tarinoita – Monimuuttujamenetelmien käyttö ja tulkinta*. Porvoo: WSOY.
- Karv, Thomas & Kim Strandberg (2022). "Lowered Expectations and Shifting Standards? – Two Survey Experiments exploring Neo-populist Political Scandals and the Perceived Trustworthiness of Politicians". *Scandinavian Political Studies* 45 (2), 178–201.
- Kasperson, Roger E., Dominic Golding & Seth Tuler (1992). "Social Distrust as a Factor in Siting Hazardous Facilities and Communicating Risks". *Journal of Social Issues* 48 (4): 161–187.

- Kekkonen, Maria (2022). ”Poliittisen luottamuksen ja epäluottamuksen kahdet kasvot: analyysi poliittisen luottamuksen ja epäluottamuksen ilmenemismuodoista, käsitteistöstä ja empiirisestä tutkimisesta”. Kandidaatintutkielma. Poliitiikan tutkimuksen tutkinto-ohjelma. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Kennedy, Peter (2008). *A Guide to Econometrics*. 6. painos. Malden: Blackwell.
- Kestilä-Kekkonen, Elina & Isak Vento (2019). ”Poliittinen luottamus – käsitteet, teoriat ja mittaaminen.” Teoksessa Bäck, Maria & Elina Kestilä-Kekkonen (toim.), *Poliittinen ja sosiaalinen luottamus. Polut, trendit ja kuulut*, 18–34. Helsinki: Valtiovarainministeriön julkaisuja 2019:31.
- Korvela, Paul-Erik & Isak Vento (2021). ”Luottamuksen kääntöpuoli. Poliittisen epäluottamuksen typologia ja teoreettinen viitekehys”. *Politiikka* 63 (1): 7–27.
- Kumlin, Staffan & Bo Rothstein (2005). ”Making and Breaking Social Capital: The Impact of Welfare State Institutions”. *Comparative Political Studies* 38 (4): 339–365.
- Levi, Margaret & Laura Stoker (2000). ”Political trust and trustworthiness”. *Annual Review of Political Science* 3: 475–507.
- Listhaug, Ola (1995). ”The dynamics of trust in politicians”. Teoksessa Klingemann, Hans-Dieter & Dieter Fuchs (toim.), *Citizens and the State*, 261–297. Oxford: Oxford University Press.
- Listhaug, Ola & Kritsen Ringdal (2008). ”Trust in political institutions”. Teoksessa Ervasti Heikki, Torben Fridberg & Mikael Hjerm (toim.), *Nordic social attitudes in a European perspective*, 131–151. Cheltenham: Edward Elgar.
- Miller, Arthur H. (1974). ”Political Issues and Trust in Government: 1964–1970”. *The American Political Science Review* 68 (3): 951–972.
- Miller, Arthur H. & O. Listhaug (1990). ”Political parties and confidence in government: A comparison of Norway, Sweden and the United States”. *British Journal of Political Science* 20 (3): 357–386.
- Mishler, William & Richard Rose (1997). ”Trust, distrust and skepticism: Popular evaluations of civil and political institutions in post-communist societies”. *Journal of Politics* 59 (2): 418–451.
- Mishler, William & Richard Rose (2001). ”What Are the Origins of Political Trust? Testing Institutional and Cultural Theories in Post-Communist Societies”. *Comparative Political Studies* 34 (1): 30–62.

- Morton, Rebecca B. & Kenneth C. Williams (2006). “Experimentation in Political Science”. Teoksessa Box-Steffensmeier, Janet M., David Collier & Henry Brady (toim.), *The Oxford Handbook of Political Methodology*, 339–356. Oxford: Oxford University Press.
- Morton, Rebecca B. & Kenneth C. Williams (2010). *Experimental Political Science and the Study of Causality. From Nature to the Lab*. Cambridge, NY: Cambridge University Press.
- Moy, Patricia & Michael Pfau (2000). *With Malice Toward All? The Media and Public Confidence in Democratic Institutions*. Westport, CT: Praeger.
- Mutz, Diana C. (2011). *Population-Based Survey Experiments*. Princeton: Princeton University Press.
- Mutz, Diana C. & B. Reeves (2005). “The new videomalaise: Effects of televised incivility on political trust”. *American Political Science Review* 99 (1): 1–15.
- Mykkänen, Juri (2012). “Uskonto ja äänestäminen”. Teoksessa Borg, Sami (toim.), *Muutosvaalit*, 292–309. Helsinki: Oikeusministeriö.
- Newton, Kenneth & Pippa Norris (2000). “Confidence in Public Institutions: Faith, Failure of Performance?” Teoksessa Pharr, Susan & Robert D. Putnam (toim.), *Disaffected Democracies: What’s Troubling the Trilateral Countries?*, 52–73. Princeton: Princeton University Press.
- Newton, Kenneth & Sonja Zmerli (2011). “Three forms of Trust and Their Association”. *European Political Science Review* 22 (2): 201–214.
- Norris, Pippa (toim). (1999). *Critical Citizens. Global Support for Democratic Governance*. New York: Oxford University Press.
- Norris, Pippa (2011). *Democratic Deficit: Critical Citizens Revisited*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Norris, Pippa (2022). *In praise of Skepticism. Trust but verify*. New York: Oxford University Press.
- Nummenmaa, Lauri (2009). *Käyttäytymistieteiden tilastolliset menetelmät*. 1. painos (uud. laitos). Helsinki, Tammi.
- O’Neill, Onora (2018). “Linking Trust to Trustworthiness”. *International Journal of Philosophical Studies*, 26 (2): 293-300.
- Orren, Gary (1997). “Fall from grace: The public’s loss of faith in government”. Teoksessa Nye, Joseph S. Jr., Philip D. Zelikow & David, C. King (toim.), *Why People Don’t Trust Government*, 77–107. Chicago: University of Chicago Press.
- Outtara, Ebe, Eefje Steenvoorden & Tom W.G. van der Meer (2023). “Political Trust as an Evaluation against normative Benchmarks? A Two-wave Survey Experiment on the Role of

- Normative Benchmarks in the Evaluative Model of Political Trust”. *International Journal of Public Opinion Research* 35 (2): 1–13.
- Pager, D. & J. Freese (2004). “Who deserves a helping hand? Attitudes about government assistance for the unemployed by race, incarceration status, and worker history”. Artikkele esitely American Sociological Associationin (ASA) vuositapaamisessa 2004.
- Patterson, Thomas E. (1993). *Out of Order*. New York: Alfred A. Knopf.
- Patterson Thomas E. (2002). *The Vanishing Voter*. New York: Alfred A. Knopf.
- Putnam, Robert (2000). *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York, Simon and Schuster.
- Robinson, Michael (1976). “Public affairs television and the growth of political malaise: The case of ‘the selling of the president’”. *American Political Science Review* 70 (3): 409–432.
- Schmitt, Hermann & Sören Holmberg (1995). “Political parties in decline?” Teoksessa Klingemann, Hans-Dieter & Dieter Fuchs (toim.), *Citizens and the state*, 95–133. Oxford: Oxford University Press.
- Sigelman, L., C.K. Sigelman & B.J. Walkosz (1992). “The public and the paradox of leadership: An experimental analysis”. *American Journal of Political Science* 36 (2): 366–385.
- Sniderman, P. (1981). *A Question of loyalty*. Berkeley: University of California Press.
- Stokes, Donald E. (1962). “Popular Evaluations of Government: An Empirical Assessment.” Teoksessa Cleveland, Harlan & Harold D. Lasswell (toim.), *Ethics and Bigness: Scientific, Academic, Religious, Political, and Military*, 61–72. New York: Harper and Brothers.
- Stubager, Rune (2010). “The Development of the Education Cleavage: Denmark as a Critical Case”. *West European Politics* 33 (3): 505–533.
- Tabachnick, Barbara G. & Linda S. Fidell (2013). *Using Multivariate Statistics*. 6. painos. Harlow: Pearson.
- Tao, Ran, Dali L. Yang, Ming Li & Xi Lu (2014). “How Does Political Trust Affect Social Trust? An Analysis of Survey Data from Rural China using an Instrumental Variables Approach”. *International Political Science Review* 35 (2): 237–253.
- Uslaner, Eric M. (2002). *The Moral Foundations of Trust*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Uslaner, Eric M. (2017a). *The Oxford Handbook of Social and Political Trust*. Oxford University Press.
- Uslaner, Eric M. (2017b). ”Political trust, corruption and inequality”. Teoksessa Zmerli, Sonja & Tom W.G. van der Meer (toim.), *Handbook of Political Trust*, 302–315. Northhampton, MA: Edwar Elgar Pub.

- van der Meer, Tom W. G. (2010). „In What We Trust? A Multi-Level Study into Trust in Parliament as an Evaluation of State Characteristics”. *International Review of Administrative Sciences* 76 (3): 517–536.
- van der Meer, Tom W. G. (2017). *Political Trust and the “Crisis of Democracy”*. Oxford Research Encyclopedia of Politics.
- van der Meer, Tom W.G & Sonja Zmerli (2017). “The deeply rooted concern with political trust”. Teoksessa Zmerli, Sonja & Tom W.G. van der Meer (toim.), *Handbook of Political Trust*, 1–16. Northampton, MA: Edward Elgar Pub.
- Vasantola, Satu, Outi Pyhäranta, Susanna Salmi & Miika Holopainen (2023). “Rotia, kotimaa!”. Helsingin sanomat, 16.4.2023. Artikkelin Saatavissa: <https://www.hs.fi/sunnuntai/art-2000009481266.html>. Viitattu 17.5.2023.
- Warren, Mark (2017). ”What kinds of trust does a democracy need? Trust from the perspective of democracy theory”. Teoksessa Zmerli, Sonja ja Tom W.G. van der Meer (toim), *Handbook on political trust*, 33–52. Northampton, MA: Edward Elgar Publishing Limited.
- Weatherford, M. Stephen (1992). “Measuring political legitimacy”. *American Political Science Review* 86 (1): 149–166.
- Wiberg, Matti (1986). “Wrong persons are making right decisions without hearing us: Political trust, responsiveness of politicians and satisfaction with governmental policies”. *Scandinavian Political Studies* 9 (2): 141–156.
- Wilson, Rick K. & Catherine C. Eckel (2017). “Political trust in experimental designs”. Teoksessa Zmerli, Sonja ja Tom W.G. van der Meer (toim), *Handbook on political trust*, 125–139. Northampton, MA: Edward Elgar Publishing Limited.
- Zmerli, Sonja & Kenneth Newton (2011). “Winners, Losers ja Three Types of Trust.” Teoksessa Zmerli, Sonja & Marc Hooghe (toim.), *Political Trust: Why Context Matters*, 67–94. Colchester: ECPR Press.
- Zmerli, Sonja & Tom W. G. van der Meer (toim.) (2017). *Handbook on Political Trust*. Northampton MA: Edward Elgar Publishing Limited.

Liitteet

Liite 1. Kysymyksen ”missä määrin seuraavat seikat vaikuttivat siihen, ketä ehdokasta äänestit?” muuttujat vastausosuuksineen (%). Muuttujat aineistossa K21_1 – K21_19. Vaihtoehdot ovat taulukossa numerorjestyksessä. Eduskuntavaalitutkimus 2019. Lähde: Grönlund & Borg 2019.

	Ratkaisevasti	Paljon	Jonkin verran	Ei lainkaan	En osaa sanoa	Yht.
Ikä	6	19	33	41	1	100
Sukupuoli	9	15	17	58	1	100
Koulutus	9	27	35	28	2	100
Asuinpaikka	10	21	26	41	2	100
Aiempi kokemus politiikasta	16	36	31	15	2	100
Luotettavuus	26	48	18	5	4	100
Kyvykyys hoitaa asioita	26	48	19	4	3	100
Ulkoinen olemus ja tyyli	7	18	37	36	2	100
Puhetaidot ja esiintymistäidot	15	36	32	14	3	100
Aiempi tunnettuus julkisuudesta	10	22	27	39	2	100
Näkemykset ja kannanotot	28	46	20	4	2	100
Puoluekanta	38	36	18	7	1	100
Vaalikampanja ja vaalimainokset	5	15	38	41	2	100
Mahdollisuus tulla valituksi	11	28	37	23	2	100
Vaalirahoituksen avoimuus	6	16	22	47	10	100
Vastaukset internetin vaalikoneissa	8	18	19	48	7	100
Oma tai puolueen näkyvyys internetissä tai sosiaalisessa mediassa	4	12	29	50	5	100
Perheenjäsenen sama ehdokasvalinta	2	4	7	77	9	100
Ystävän sama ehdokasvalinta	1	3	9	78	9	100

Liite 2. Luottamus poliittisiin instituutioihin. Eduskuntavaalitutkimus 2019. Lähde: Grönlund & Borg 2019.

	Tasavallan presidentti	Poliittiset puolueet	Eduskunta	Suomen hallitus (valtioneuvosto)	Poliitikot	Euroopan unioni
keskiarvo	8.38	5.68	6.09	5.98	5.30	5.28

Liite 3. Vastaajien sukupuolijakauma koko aineistossa.

Vastausvaihtoehto	Vastaajien lukumäärä	Prosentuaalinen osuus
Nainen	141	69,1 %
Mies	50	24,5 %
Muu	8	3,9 %
En halua sanoa	5	2,5 %
Yht.	204	100%

Liite 4. Vastaajien ikäjakauma koko aineistossa (% vastaajista).

